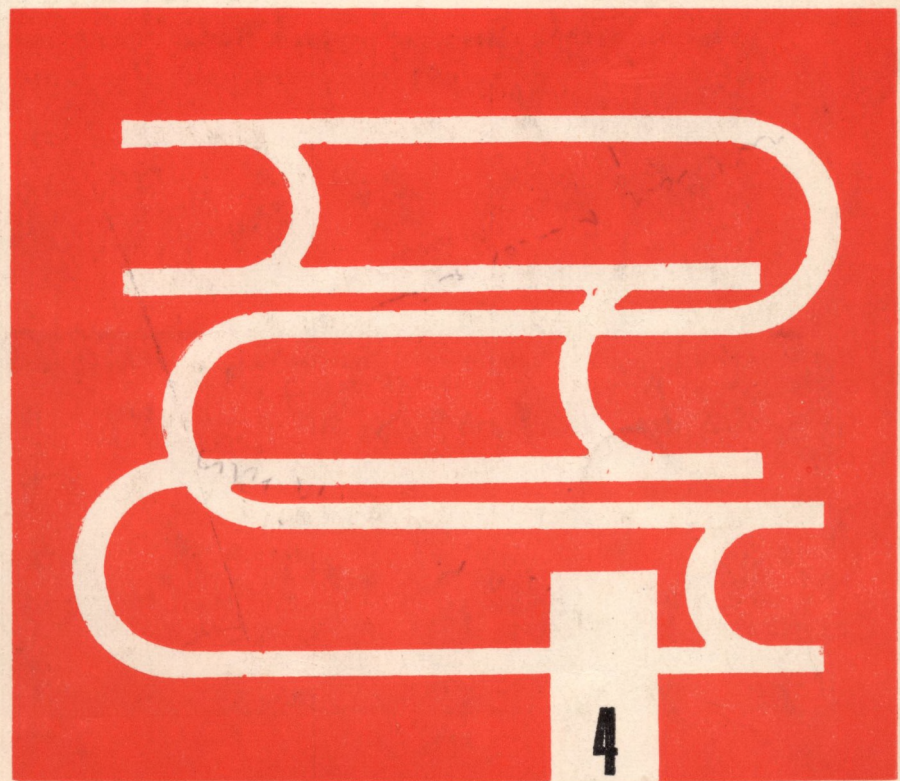

P 400 (3)

Tud és hiba

1974 APR 24

KÖNYVTÁROS

4
1974

KÖNYVTÁRSZABÁLY SZÁMÁRTER
022K

Kölcsönözhető

Korszerű gyermekkönyvtárral gyarapodott a Devecseri Nagyközségi Könyvtár. A helyi intézmények, vállalatok példás összefogással és nem csekély megyei támogatással hozták létre a 120 m² alapterületű új könyvtárat, melyet dr. Bodogán János országgyűlési képviselő adott át a gyerekeknek. Alsó képünkön: az első napi látogatóknak Janikovszky Éva játékos foglalkozást tart. (Borbás János felvételei)

TARTALOM

Emlékezések a szocialista könyvtárügy kezdeteire

REMETE LÁSZLÓ: Olvasóból könyvtáros	187
FEKETE DEZSÓ: Amikor még zsákokban hordtuk a könyveket	189
SZÖLLŐSY KÁLMÁN: Emlékek a hőskorról	191
SUSÁNSZKY ZOLTÁNNÉ: A nemzetközi szabványos könyvszámozás (ISBN) bevezetése	193
ZIRCZ PÉTER: Utak és arányok (<i>Vita a korszerű közművelődési könyvtárról</i>)	198
HAVAS KATALIN: Gyermek-közművelődés — gyermekkönyvtárak	202
ROMHÁNYI JÓZSEFNÉ: Ötvenéves a Magyar Nemzeti Bank szakkönyvtára ...	205
NAGY ATTILA: Mit tehet a könyvtár?	208
Szerkesztői üzenet	211
AKNAY TIBORNÉ: Könyvek házhoz szállítása idős olvasók részére (<i>Tapasztalatcsere</i>)	212
A csabrendeki könyvtár ügye	214
A könyvtáros egyesület műszaki és zenei szekciójának múlt évi tevékenysége (<i>Horváth Imréné, Gyimes Ferenc</i>)	219
PÁL ERNŐ: A Komárom megyei Könyvtáros	220
LAJTAI LÁSZLÓ: Az Építők könyvtárklub-pályázatának tapasztalatai (<i>Tapasztalatcsere</i>)	222
A lapokban olvastuk (<i>Kelet-Magyarország, Kiszalárd</i>)	224
Hírek	218, 223, 226

KIS BIBLIOGRÁFIÁK

A Televízió műsoraihoz ajánljuk (<i>Balázs Béla, Byron, Móricz Zsigmond, Tersánszky Józsi Jenő</i>)	215
--	-----

TÁJÉKOZTATÓ

BARCZA JÓZSEF: Kazinczy Ferenc első könyvtára	227
KATONA JENŐ: Immanuel Kant	230
Zene az ex libriseken (<i>Havasi Z. Gábor</i>)	232

KÖNYVEKRŐL

Az irodalomszociológia két klasszikusa (<i>Kamarás István</i>)	233
Haladó polgári elméletek a művészet és a közönség viszonyáról 2. (<i>Könczöl Csaba</i>)	235
HOLL BÉLA: A kétszáz éves váci könyv (<i>Végh Ferenc</i>)	239

KÉZIKÖNYVTÁR

Budapest lexikon (<i>Marót Miklós</i>)	240
Kertbarátok szakmai tájékoztatója (<i>Pálvölgyi Endre</i>)	241

BIBLIOGRÁFIA

CSAPODI CSABA: A „Magyar Codexek” elnevezésű gyűjtemény (K 31—K 114) (Tóth András)	242
Vas megye irodalma 1964- (Bényei Miklós)	243
Burgenland bibliográfiája (Tuba László)	244
Olvastuk	245
SAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	246
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	248

A borító hátlapján a Petőfi emlékkönyvtári tábla, Borsos Miklós alkotása

Из содержания

- Zoltánne Шушански*: Введение системы ISBN в Венгрии. (193);
Дискуссия по современной массовой библиотеке (заключительная статья). (198);
Каталин Хаваш: Венгерские детские библиотеки за прошлые десятилетия (202);
Иожсефне Ромхანი: Отраслевой библиотеке Венгерского Нацбанка и льного Банка 50 лет. (205);
Тиборне Акнай: Посылка книг на дом для пожилых читателей в одной из районных библиотек Будапешта. (212).

From the contents

- Mrs Zoltán Susánszky*: Introducing the ISBN-system in Hungary (193);
Dispute on the up-to-date public library (closing article) (198);
Katalin Havas: Hungarian children's libraries for the education of children (202);
Mrs József Romhányi: 50th anniversary of the library of the Hungarian National Bank (205);
Mrs Tibor Aknay: Door-to-door lending service for aged readers in a Budapest district library (212).

Aus dem Inhalt

- Frau Z. Susánszky*: Einführung des ISBN-Systems in Ungarn (193);
Diskussion über die zeitgemäße allgemeinbildende Bibliothek (Schlussartikel) (198);
Katalin Havas: Die Tätigkeit der ungarischen Kinderbibliotheken um die Bildung der Kinder (202);
Frau J. Romhányi: Die 50 jährige Fachbibliothek der Ungarischen Nationalbank (205);
Frau T. Aknay: Heimbeförderung von Büchern für alte Leser in einer Budapester Bezirksbibliothek (212).

Cikkeink szerzői

Barcza József tudományos kutató, Debrecen; *Bényei Miklós*, a Debreceni Megyei Könyvtár munkatársa; *Fekete Dezső*, a Kiskunhalasi Városi—Járási Könyvtár munkatársa; *Gyimes Ferenc*, az Állami Gorkij Könyvtár zeneműtárának vezetője; *Havas Katalin*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Havasi Z. Gábor*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Horváth Imréné*, a Magyar Építőművészek Szövetségének könyvtárosa; *Kamarás István*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezetője; *Katona Jenő*, a Könyvtáros ny. főszerkesztője; *Könczöl Csaba* irodalomtörténész; *Marót Miklós*, az Egyetemi Könyvtár osztályvezetője; *Nagy Attila*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Pál Ernő*, a Pest megyei Könyvtár tudományos munkatársa; *Pálvölgyi Endre*, a Felsőoktatási Kutató Központ tudományos kutatója; *Remete László*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár osztályvezetője; *Romhányi Józsefné*, a Magyar Nemzeti Bank szakkönyvtárának vezetője; *Susánszky Zoltánné*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa; *Szöllősy Kálmán*, a Pécsi Városi Könyvtár igazgatója; *Tóth András*, a Petőfi Irodalmi Múzeum osztályvezetője; *Tuba László*, a Mosonmagyaróvári Városi—Járási Könyvtár igazgatója; *Végh Ferenc*, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi könyvtárának munkatársa; *Zircz Péter*, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályának helyettes vezetője.

KÖNYVTÁROS

Szerkesztő: Páldy Róbert
A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
Telefon: 451-758, 664-805.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat
1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285.
Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.

Felelős kiadó: Siklósi Norbert
74.1795 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, 1900 Budapest, V. József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 36 forint. Egy szám ára 6 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Könyv és Hírlap Kútkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

A MŰVELŐDÉSÜGYI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25 449

Emlékezések a szocialista könyvtárügy kezdeteire

Olasóból könyvtáros

Éppen negyedszázada kerültem mai munkahelyemre, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárba. Már akkor tisztában voltam vele, hogy alkalmaztatásom egyéni életemben hosszútávú változást hozott. Azt viszont, hogy az 1949-es esztendő a magyar könyvtárpolitikában is határállomást jelez, csak utólag, fokozatosan ismertem fel.

A Fővárosi Könyvtárhoz akkor már kerekén 15 éves olvasói kapcsolat fűzött. 1929–30 körül mint kisiskolás lettem a Budai Vigadóban működő 6-os fiók gyermek-részlegének (abban az időben még a szomszédos bérház felső emeletén volt), majd utóbb a felnőttek gyűjteményének egyik legszorgalmasabb használója. Később éveken át látogattam Almássy téri önálló épületében a 2. sz. könyvtárt, ugyanakkor tagja lettem a Reviczky utcai központi könyvtárnak is. A könyvtárösségyesítés során a legszébb hivatások közé soroltam, de 1945-ig álmodban sem gondoltam rá, hogy egyszer majd a kölcsönzőpult túlsó oldalán kapok helyet. A felszabadulás évében naivul azt hittem, hogy immár semmi sem lehetetlen, és csak úgy „utcáról” felvételre jelentkeztem a könyvtár központjában, hivatkoztam a könyvtárosi munka iránti vonzalmamra, bölcsész-doktori oklevelemre, nyelvismeretemre. A válasz: „nincs üresedés” volt.

Amikor 1949-ben mégis teljesülhetett régi vágyam, ezt eleinte a véletlennek tulajdonítottam. A Szikra Könyvkiadónál dolgoztam és a könyvtár központjában egy kölcsönzés után véletlenül találkoztam *Kutas Imrénével*, akit már régóta ismertem a zuglói kommunista pártszervezetből. Mellesleg megkérdezte tőlem, nincs-e kedvem a könyvtárosi munkához. Miután elmondtam neki balsikerű próbálkozásomat, felszólított, hogy másnap, keressem fel őt az épületben. Csak ezután tudtam meg, hogy Kutasné nem kölcsönözni jött mint én, hanem ott dolgozott. Ő volt a párttitkár.

Később vált előttem világossá, hogy könyvtárosi felvételem az 1949-ben kibontakozott kulturális forradalomnak volt köszönhető. A program megvalósításához az ügyért lelkesedő baloldali értelmiségieket és önmagukat esti iskolákon, egyetemen továbbképző munkásokat helyeztek nagy számban erre a területre. Ezt példázta a városházáról érkezett kinevezési papírom is, amelyen rajta állt még *Pataki Ferenc* és *Uray Béla* neve is. Pataki régi kommunista családból származó, önerejéből értelmiségivé lett fiatal volt. Mondogatták róla, hogy „az anyatejjel szívta magába a kommunizmust” — apja kenderesi agrárproletár, a Horthy-rendőrség feketelistáján nyilvántartott, üldözött kommunista volt. *Uray Béla* korábban a könyvtár raktárában dolgozott. Műveltségi hiányait nagy energiával és tehetséggel kiküszöbölte, a szükséges képességet megszerezte. Nemrég vonult nyugdíjba utolsó posztjáról, az egyik legnagyobb budai könyvtár éléről.

Könyvtárosként különféle munkakörökben dolgoztam. Az 1949-ben megindult kulturális forradalom célkitűzéseiről gyakran hallottam gyűléseken, ahol a programot akkori nagynevű igazgatónk, *Dienes László*, valamint a megbízott igazgatóként még mellette dolgozó *Kőhalmi Béla* és *Solti Andrásné* igazgató — mindhárman Szabó Ervin egykori tanítványai, munkatársai, tizenkilencesek — értekezleteken, szűkebb körű megbeszéléseken kifejtették, magyarázták. Az évtizedeken át elhanyagolt és ezért nemzetközi viszonylatban nagyon elmaradt budapesti könyvtárhálózat rohamos fejlesztése, a könyvek minden eszközzel való népszerűsítése állt a feladatok előterében: közkinccsé tenni, eljuttatni a könyvet elsősorban a kulturális javakból addig kirekesztett munkásokhoz, küzdeni a negyedszázados sovíniszta, militarista propaganda utóhatása ellen könyvtári eszközökkel, megismertetni a negyedszázadon át rágalmozott Szovjetunió történelmi szerepét, terjeszteni a marxista és a haladó irodalmat. Egyszerű, világos program volt, lelkesítő célkitűzéssel.

A tervezésben és a megvalósításban azonban, úgy éreztem, csak igen csekély részem lehet. Bizonyos történelmi távlatra, a könyvtárügy múltjának jobb megismerésére volt szükség ahhoz, hogy felmérjem azoknak a hétköznapi akcióknak a jelentőségét, amelyekben részt vettem, vagy amelyeket közvetlen közélről láthattam. Egy ideig a központ feldolgozó osztályának különféle részlegein dolgoztam, amelyeket (a rendelő, a katalógizáló és az osztályozó csoportot) ekkor „futószalagosítottak”. Az eredmény azt lett, hogy a könyvtárba beérkezett új művek és katalóguscéduláik az

előző évtizedekben szokásos fél-egy év helyett, egy-két héten belül az olvasók rendelkezésére álltak a katalógusokban, illetve a raktárakban. Ehhez kapcsolódott a raktári *kihozatal meggyorsításáért* indított mozgalom. Korábban 15—30 percig kellett várakozni a kérelmek beadása után, a verseny eredményeként ezt átlagosan 5 percre sikerült leshortítani. Új jelenség volt: a kölcsönzőben az olvasókat szolgáló falitáblát helyeztünk el, amelyen kifüggeszthették írásos véleményüket, s az esetleges panaszokra a tájékoztató szolgálat munkatársa írásban válaszolt. Ugyancsak apróságnak tűnik, valójában egy korszakváltás jellemző tartozéka, hogy a tájékoztató szoba ajtaját, amely évtizedeken át zárva volt, *sarkig kitértük*. Ezután már nemcsak a rangosabb látogatók vagy a merészebb olvasók útbaigazítását szolgálta a referenz-könyvtáros. Rövidesen napirendre került egy könyvtáros—olvasó találkozó megrendezése is. Előkészítéssel nyomtatott kérdőíveket adtunk minden látogató kezébe, és az olvasókonferencia anyaga ebből alakult ki. A találkozót az Egyetem jogi karának nagytermében *Dienes László* igazgató elnökletével tartottuk meg. Ekkor váltak rendszeres könyvtárainkban az író—olvasó találkozók, könyvankétok is, s az utóbbiakból én is alaposan kivettem a részem.

1949-ig — a Szabó Ervin igazgatása alatti kezdeteket leszámítva — a könyvtár csak ritkán és mellék munkák eredményeként adott ki bibliográfiákat. *Dienes László* kezdeményezésére ekkor megszervezték az *önálló bibliográfiai osztályt*, amely rövidesen tucatjával ontotta a kezdő olvasókat eligazító „olvasóterveket” és a szakkérdések iránt érdeklődők számára a speciális bibliográfiákat. A bibliográfiai osztályon annak „hőskorában” dolgoztam. Emlékszem néhány általam készített annotált bibliográfiára: „Mit olvassunk Romániáról?”, „Mit olvassunk Leninről?”, „A békeharc könyvei”. Ilyen és hasonló, a közérdeklődés előterében álló problémákhoz kapcsolódott az osztály munkája.

A könyvtár 1945-ben a szovjet—amerikai—angol Szövetséges Ellenőrző Bizottság rendelkezése nyomán selejteztet hajtott végre a fasiszta művek között, de ilyenek továbbra is tömegesen maradtak az állományban, céduláik a katalógusokban, akár csak a korábban nagy számmal beszerzett tudománytalan spiritiszta, teozófiai és hasonló kiadványok. Demokratikus gondolkodású olvasók gyakran vetették szemünkre, hogy Göbbels, Alfred Rosenberg és hasonló vezető fasiszták műveit még mindig propagálják katalógusaink, pedig ilyen könyveket csak kutatók kaphattak meg. Másfelől viszont a régi szép időket visszasíró látogatók a demokrácia nevében követelték a maguk „lelki manáját”. A mindennapos vitáknak kívántunk véget vetni az inkriminált művek katalóguscéduláinak kiemelésével. E munka- és időigényes feladat közben bőven elkövettünk hibákat is, amelyek revíziójára 1954-től került sor.

1949-ben került napirendre a program: könyvtárt minden munkásnegyedbe. Budapest még alig heverte ki a háborús rombolás következményeit, merész célkitűzésnek látszott hát 4—5 év alatt pótolni 2—3 emberöltő mulasztásait. S közben a feladat meg is növekedett, mert 1949-ben végleges döntés született (fél évszázados tétovázás után) a peremvárosoknak és községeknek a fővároshoz csatolásáról, *Nagy-Budapest megteremtéséről*.

Ha 1949-cel kapcsolatban a kulturális forradalom kibontakozásáról beszélünk, ennek megvalósulását legkönnyebben a kerületi hálózat páratlanul gyors fejlődésével illusztrálhatjuk. Fél évtized alatt, *1954-ig 27 könyvtár létesült* a régi Budapest határain belül és a külső kerületekben, huszonnolcadikként melléjük állíthatjuk a Puskin utcában alapított szovjet osztályt is, amely később a mai Gorkij Könyvtár magja lett.

Érdekeltebbé teszi ezt a képet, ha megnevezzük ezeket az új, az adott időszakban kiépült, ma is működő gyűjteményeket: az első kerületben a Budai Vigadó földszintjén (az onnan még 1943-ban kitelepített 6-os könyvtár helyén) a 20-as fiók, a Józsefvárosban a Kulich Gyula téri (szerény magját 1945-ben vetette el a Nemzeti Parasztpárt), a Ferencvárosban a Mester utcai (ennek is volt a felszabadulást követően szerény elődje), valamint a Boráros téri. A XII. kerületben a Böszörményi úti, Angyalföldön a József Attila téri, a Lehel úti, Zuglóban a Bosnyák utcai és az Ilka utcai.

A peremvárosokban és községekben 1950-ig szinte egyáltalán nem volt könyvtári élet, a bűvös kört a felszabadulás évében megindított villamos mozgókönyvtárak törtek át először a maguk szerény eszközeivel. 1949 és 1954 között itt is szinte forradalmi átalakulás zajlott le: Csillaghegyen, Békásmegyeren, Újpesten, Rákospalotán, Pestújhelyen, Sashalmon, Rákoskeresztúron, Rákoscsabán, Pestlőrincen, Pestimrén, Kispesten, Pesterzsébeten, Soroksáron, Csepelen, Csepel-Királyerdőn és Budafokon nyíltak könyvtárak, amelyek kivétel nélkül máig élő művelődési intézményeknek bizonyultak.

A tény horderejét, hogy öt év alatt a szovjet osztályt is figyelembe véve 28 könyvtár keletkezett, akkor érzékeltethetjük igazán, ha emlékeztetünk rá, hogy a Horthy-

korszak negyedszázada alatt mindössze 5 fiókkal bővült a hálózat. 1949 és 1954 között az olvasók száma a korábbi 10—15 ezres átlagról 90—100 ezerre ugrott.

Egyebek között ezek az eredmények is hozzájárultak, hogy büszkén gondolhatok erre a rohamtempóban lefolytatott fejlesztésre, s arra, hogy végrehajtói, közkatonái között ott lehettem én is.

Remete László

Amikor még zsákokban hordtuk a könyveket

Talán azzal kellene kezdenem, hogyan kerültem a könyvtárosok családjába. Szülőfalumban, *Pélyen*, 1949-ben az Egri Körzeti Könyvtár könyvtárat létesített. Kezelésével az akkori községi előljárárság vezetőjének javaslatára, mint sok minden iránt érdeklődő parasztfiatal, engem bíztak meg. Úgy látszik, meg voltak elégedve azzal, ahogyan a kb. 200 kötetes „könyvtárt” kezeltem, mert a következő év nyarán *Fodor Pál* községi népművelési ügyvezető — ma iskolaigazgató és a művelődési ház igazgatója — javaslatára könyvtáros iskolára küldtek Budapestre, a Máramarosi útra, hogy ott hat hét alatt „perfekt” könyvtárossá képezzenek.

A tanfolyam elvégzése után visszamentem szülőfalumba, de nem sokkal később a Népművelési Minisztérium táviratilag munkalehetőséget ajánlott fel: „Bajára városi könyvtárosnak hajlandó-e elmenni? Azonnali választ kérek.” A válaszom igen volt. A Bajai Városi Tanácstól is kaptam egy levelet, amelyben arra kértek, hogy utazzam Bajára. El is utaztam, mitsem tudván arról, hogy közben különböző főhatóságoktól hasonló ajánlatot kapott *dr. Gerő Gyula* és *Krausz Mátyás* is, akikkel együtt voltam a hathetes iskolán. Állás viszont csak kettő volt. Gerő Gyulát városi, Krausz Mátyást körzeti könyvtárosnak nevezték ki, s mivel én később érkeztem, nekem már nem jutott hely. És mert „gazdasági lehetőségeim” nem tették lehetővé, hogy a szállodai szoba kényelmét élvezzem, a városi tanács portásfülkéjében töltöttem el két éjszakát. Útiköltségemet *dr. Takáts Endre* főlevéltáros és *Miskolczy Ferenc* festőművész közbenjárására és segítségével végül is kifizették.

Vissza kellett tehát térnem szülőfalumba. Rövidesen mégis *Bajára kerültem*. 1951 januárjában ugyanis a költségvetés lehetővé tette a második könyvtárosi állás megszervezését a körzeti könyvtárban. Először szervező könyvtáros lettem, 1951 júniusában. Krausz Mátyás távozása után pedig a körzeti könyvtár vezetésével bíztak meg. Mint a legtöbb korombeli falusi parasztfiatalnak, nekem is csak hat elemim volt. Felnőtt fejvel szereztem meg a középfokú könyvtárosi szakképesítést, az érettségi bizonyítványt és a felsőfokú könyvtárosi szakképesítést.

A hőskorban minden ismeretért óriási erőfeszítéssel meg kellett szenvednünk. Az ötvenes évek elején alig pár könyvtáros rendelkezett némi szakmai hozzáértéssel, az elemi szakmai fogásokra a saját kárunkon jöttünk rá. A gazdasági megalapozatlanság még 1951-ben is érezhető volt: két hónapig sem én, sem az áprilisban alkalmazott adminisztrátor nem kaptunk fizetést. Ebben az időszakban alig volt könyvtári szakirodalom. A Könyvbarát c. szaklap, a Könyvtáros előde is csak 1951 júniusában indult meg. Munka közben szerezett könyvtári szakismereteinket a havonként megrendezett központi értekezletek, tapasztalatcserék gazdagították.

A bajai körzeti könyvtárban odaérkezésemkor több láda könyv volt felhalmozva az előcsarnokban. (Megjegyezni kívánom, hogy az akkori könyvtár alapterülete az eltelt negyedszázad folyamán jóformán nem változott!) A legelső teendőnk az volt, hogy a könyveket feldolgozzuk és a könyvtáralapítási tervnek a megyei előirányzatnak megfelelően eleget tegyünk. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy az Észak-bácskai (a bajai, a bácsalmási, a kalocsai és a kiskunhalasi járás) könyvtárainak alapításáról az események napj pontossággal rögzítő *munkanaplóm van*. Naplóm az avatási ünnepségek szívmengető emlékein kívül híven megőrizte napi gondjainkat, bajainkat is.

Pályám kezdetén bizony sokszor előfordult, hogy az *íróasztal mellett ébredtem fel*. (Később ennek egészségem is kárát vallotta, mert hosszú-hosszú hónapokon keresztül betegeskedtem.) A beérkezett könyveket — abban az időben ládászámra érkeztek — nemcsak leltározni kellett, hanem ki is juttatni rendeltetési helyükre. A kelle-ténél jobban igénybe kellett vennünk társadalmi munkások, ahogy akkor neveztük:

„aktívák” segítségét is. Munkájukat a korabeli leltárkönyvek lapjai őrzik. Nekem szerencsém volt velük, közülük többen később felsőfokú diplomát szereztek, s nem egy ma is szorgalmas könyvtári látogató. Az aktívák a propagandában is segítettek: a békekölcsönjegyzésre, az aratási-begyűjtési munkák mielőbbi befejezésére agitáló plakátokat festettek. Mert abban az időben természetesnek vettük az ilyesfajta könyvtárosi feladatokat is.

Amikor a községekben jártunk, mindig felkerestük a könyvtárfenntartókat. Meghallgattuk a tanács vezetőinek kéréseit, kívánságait. Ha tehetjük, közbenjártunk egyéb ügyeikben is. Így például 1951 szeptemberében feljegyeztem a naplómban: Kelebián arról panaszkodnak, hogy nem kapták meg a petróleum-kiutalást. Tataházán nem tudják befejezni a kultúrház felújítását, mert az igényelt mész és cement nem érkezett meg. Sikerült elintézni ügyüket, s ezt a segítséget kamatosan visszakaptuk a könyvtárügyben.

Abban az időben a könyvtárak havonta szolgáltattak statisztikai adatokat és szöveges jelentést. A határidők betartása bizony nagyon sokszor elmaradt. Ilyenkor megkértük a DISZ járási vezetőit, segítsenek a jelentések begyűjtésében. Az ifjúsági szervezetekkel olyan jó kapcsolataink voltak, hogy a területi munkát mindig összehangoltuk. (A közös ügy érdekében még külön szerződést sem kellett kötnünk.) Ismertük egymás tervét, feladatait. Több alkalommal előadások megtartására is felkértek. Egyszer például a Budapesten tartott értekezletről este 8 óra körül érkeztem Bajára. A vasútállomáson egy fiatalember azzal fogadott, hogy Érsekcsanádra kell utaznom ifjúsági gyűlésre. A kerékpárt is magával hozta, ez volt a nekem „kiutalt” jármű. Kérését teljesítettem, s nem is éreztem fáradságot.

1951 márciusában Bajáról két zsák könyvvel a Borota-Alsószentkátai tanya-központi iskolához indultam vasúton. Mivel a könyvtár ellátmánya szegényes volt, a zsákokat nem tudtam feladni teherárúként, hanem felcipeltem őket a vonatra. Az egyik zsákot a kocsí peronjára hagytam, a másikat feltettem a csomagtartóra. Félttem, hogy a kalauz megbírságol, de amikor elmeséltem neki helyzetemet, szemet hunyt a szabálytalanság felett. Jánoshalma volt az utolsó állomás. Itt az egyik csomagot az állomásfőnöknél hagytam, a másikkal gyalog indultam Borota felé. Hamarosan segítségre találtam, mert egy országúton haladó lovaskocsi felvette a csomagomat, sőt, a vasútnál maradt csomagért is visszahajtott. Mire beesteledett, a tanyaközpont iskolájában összegyűlt emberek meghatottan forgatták a nekik hozott könyveket. Lehet-e ennél nagyobb öröme a könyvtárosnak?

Hasonló módszerekkel szállítottuk ki a könyveket Baja környékére is. Baján hetenként kétszer nagy piac volt, ahová akkor még lovaskocsikkal hozták áruikat a termelők. Még 40—50 km-es körzetből is érkeztek fogatok. Amikor valamelyik községbe könyvet vagy szekrényt akartunk szállítani, végigmentünk a piacon a kocsik között, a névtáblákról leolvastuk a helység nevét, s a tulajdonost megkértük, vállalja el a könyvek kiszállítását. Legtöbb esetben szívesen segítettek. Akadt közöttük persze olyan is, aki áldomást vagy borraivalót kért. Ez elől sem lehetett elzárkózni.

Az 1950-es évek elején sűrűn kellett látogatni a társadalmi munkás könyvtárosokat. Munkanaplómból megállapítottam, hogy például 1951 márciusában 15 napot tartózkodtam a körzet területén. Naponta 15—20 km-t is gyalogoltunk a tanyaközpontok könyvtáraihoz.

A 25 évvel ezelőtt alapított könyvtárak ma is megvannak, fenntartóik saját intézményüknek tekintik őket. Ezt tartom akkori munkánk legnagyobb eredményének.

Az emlékek közt keresgélve kezembe került a bajai és a kecskeméti körzeti könyvtár 1951. június 14-én készült beszámolója. E szerint akkor Bács-Kiskun megye területén 185 könyvtárban 44 250 kötet könyv volt. 1972-ben Bács-Kiskun megye területén 417 tanácsai könyvtár működött 1 093 120 kötet könyvvel. Az olvasók száma 106 051 volt.

Amikor 1953-ban Bácsalmásra kerültem a járási könyvtár vezetőjének, az akkori helyi vezetők úgy nyilatkoztak, hogy ebben a községben nem lehet csodákat tenni, itt nem olvas senki. Amikor 1973. november 16-án a könyvtártól megváltam, s a kiskunhalasi könyvtárba kerültem, a lakosság 26%-a olvasó volt, s a könyvállomány meghaladta a 36 ezret.

A kor társadalmi igényei újabb és újabb munkára ösztönöznek bennünket, de *az ügyszeretetet nem pótolja semmi*. Én ezt a pályát az első perctől kezdve hivatásnak, nem pedig csak állásnak néztem. Igyekeztem úgy élni és dolgozni, hogy megfeleljek a változó kor növekvő követelményeinek. Én is együtt valom másokkal, hogy az élet szolgálat. Ezért esett jól negyedszázad után felidézni a megtett göröngyös utat és a szolgálat szép emlékeit.

Fekete Dezső

Emlékek a hőskorról

Mint annyian annak idején, nagyjából én is véletlenül csöppentem bele a könyvtárügybe: erősen más irányú elfoglaltságomból éppen kézzel-lábbal menekülni akartam, amikor egy barátom szót, hogy a pécsi körzeti könyvtárban nincs könyvtáros, vegyem át a helyét.

Budapestre kellett mennem káderezésre, ahol dr. Telegdi Zsigmond faggatott arról, miért éppen könyvtáros akarok lenni. Kérdésére vad fogalmazásba kezdtem, mert magamnak is meg kellett indokolnom választásomat. Ez alighanem jól sikerült, mert (ha jól rémlik, 650 Ft-os fizetéssel — az előbbi helyem 1300 forintjával szemben) az ország egyik első (gondolom, három első is volt!) körzeti könyvtárának vezetője, gépirónője, raktárosa, feldolgozója, könyvszállítója stb...-je lettem. A stb.-be a takarítás nem tartozott bele, a fűtésből meg csak a szén rárakása a kályha már égő tüzére.

Az ünnepélyes átadásra lejött Pécsre dr. Sebestyén Géza, aki akkor az Országos Könyvtári Központ népkönyvtári osztályának — vagy hogy is hívták — egyszemélyes kiküldötte volt, s aki lényegesen többet tudott nálam. Nagytudású férfiú volt, mégpedig nemcsak úgy általában, hanem a saját dolgaiban is. Ő ugyanis tudta, hol van a könyvtár, én meg nem.

Elmentünk hát az egykori banképületbe, ahol két szobába felhalmozva várt ránk néhány ezer Pestről küldött könyv. (Szavamra, olyan jól megválogatott könyvtárral még életemben nem találkoztam!) Ideiglenesen megbízott és lelépett elődöm, egy menyecske, lefektette őket a padlóra, és valami sorrendet próbált a könyvek között kialakítani. Feküdt ott egy leltárkönyv is az asztalon. Nyitva volt, de megkezdésének szép feladata rám, illetve, hogy pontos legyek, Sebestyén Gézára várt. A szoba bútorzata a könyveken kívül még egy székből és egy kályhából állt. Sebestyén Géza megmutatta, hogyan kell leltározni. Bizott benne, hogy a leltárkönyvet a végén majd össze is adom. Ezután a kezembe nyomott egy 10 000 Ft-ról szóló betétkönyvet, s azt mondta, hogy tartalma bútorozásra, polcokra való. Kérjek három asztalostól árajánlatot (akkoriban csak maszokról lehetett szó, mert állami nem volt), de ne a legolcsóbbat fogadjam el, mert az szélhámos; legjobban, ha a középsőt, mert az talán tisztességes lesz, a számlákat meg ne szórjam el, és ha valami baj van, írjak neki.

Az idő pergett, a könyvtárba állvány is került — káprázatosan csúnyára sikerült —, de a személynév még mindig csak egyedül én voltam.

Egyszer néhány fiatal tanár valami ok miatt meglátogatta a könyvtárat. Megálltak a polcok mellett, és valami reménytelen nosztalgiaiával megszólalt egyikük:

— De jó lehet itt dolgozni!

Hát, ami azt illeti, dolgozni valóban lehetett! Engem úgy meghatott, hogy valaki dolgozni akar, hogy azt mondtam:

— Tudja mit, jöjjön ide holnap! Kezdheti is a munkát!

Úgy látszik, még nem volt állása, másnap tehát megkezdte a robotot, mint szervező könyvtáros. De továbbra is hiányzott a harmadik. Hirdetést tettünk tehát közzé gépirónőre.

Micsoda áradat indult meg! Jött csinos, csintalan, szőke, barna, öreg, fiatal. Egvetlenegy fajta nem jelentkezett: aki gépelni tudott. (Akkor ez még lenézett foglalkozás volt.) Valamennyi égett a vágytól, hogy ott helyben tanuljon meg gépelni, és ennek érdekében mindegyik kigúvadt szemmel kereste a gépen az A és B betűs billentyűt.

Egyébként a bemutatkozó szövege mindnek ezzel kezdődött:

— Szöllősy elvtársat keresem, ez és ez az elvtárs küldött!

Aztán egy-két perc múlva, miután megtalálta az A és B betűt, a lehetőséghez képest szelíden eltávolított.

Egyszer azonban egy feltűnően jó küllemű nő állított be hozzánk, és azt mondta:

— Szöllősy elvtársat keresem!

Ez nem volt újdonság, mert a szöveg korábban is mindig így kezdődött, és a nők fele szintén rendkívül csinos volt, tehát eszerint választottam:

— Én vagyok! Maga pedig leül a géphez és megkeresi gyorsan az A és B betűt!

— Fontos ez?

— Feltétlenül! Tudom, magát a jóisten elvtárs küldte, tehát ennél a részletnél ne időzzünk sokáig, hanem méltóztassék nekiülni a gépnek!

— Kivételesen nem tekintene el ettől?

— Szó sem lehet róla!

— Akkor sem, ha én vagyok a minisztérium káderosztályának a vezetője?

Úgy láttam, hogy ez a körülmény lényegesen változtatott a helyzeten. Mindenestre orv dolog volt tőle a megtevéstől, az akkori káderekénél szokatlan külcsín.

— Rendelkezzék velem!

Nagyon jól megebédeltünk tehát a káderessel, de ezzel a gépírás még nem oldódott meg. Akkor még azt hittem, hogy végzetes tehetetlenségem az oka, ma már azonban tudom, hogy ez alig néhány helyen intéződött el, mert mindenütt „problémás” ügy volt.

Aztán megkerült a harmadik ember is.

Hogyan születik a harmadik? Vagy választjuk, vagy kapjuk. Akit kapunk, az vagy akar jönni, vagy meg akarunk tőle szabadulni. Mi is úgy kaptuk, tehát eleve nagy ellenszenvvel fogadtuk. Szegény Szabó Aladárné, aki most a Pécsi Megyei Könyvtárban dolgozik, talán nem haragszik, ha elárulom, hogy érkezésének első hírére nem vetett szét bennünket az öröm. Tehát annyi munkát adtunk neki, hogy egy behemót férfi is inaszakadt lett volna tőle, de ő kibírta. A nők különben is e munkaterületen csodákra képesek, ráadásul ő amúgy sem valami békés helyről jött. Begyűjtésből vagy valami hasonlóból, ahonnan csak menekülni lehetett.

Ráztuk a rongyot, már takarítónőre is szükség lett. Szereztünk azt is: 16 éves volt, aranyos, jókedvű, néha még takarított is. A kor divatja szerint, aki nem tegeződött, az gyanússá vált, tehát össze-vissza tegeződtünk. Így természetesen a takarító-lánykával is, aki félig könyvtáros is lett, de később elkallódott erről a pályáról.

Ilyen előzmények után nyitottuk meg az első letéti könyvtárat Baranyában, valahol a déli határ mellett 1949. május 8-án.

Akik ezt az időt nem élték át, azoknak mindez anekdotának tűnik. Mint például az is, hogy volt egy pénzügyi ellenőrzésünk. A pénzügy különben is mindig nagy ügy volt, pénzügyesről viszont a könyvtárban akkor még szó sem lehetett, tehát „muszáj herkulesként” mi kezeltük a pénzt is. Kaptunk előleget, összegyűjtöttünk egy csomó számlát, és amikor elfogyott az előleg, elszámoltunk.

Az ellenőrzés előtt közeledett a karácsony, óriási rohammunkába fogtunk: szaladgáltunk ide-oda, és amikor összegyűltek számláink, megkértünk egy tanárt, aki értett a pénzügyekhez, hogy rendezze elszámolásainkat. Ő neki is állt, szép kimutatásokat kezdett szerkeszteni, de egyszerűen megbetegedett. Fizetni azonban továbbra is kellett, s mivel az egész köteghez nem mertünk hozzányúlni, a zsebemből fizettem. Karácsony délelőttjén jött az ellenőr, és amikor már majdnem elbúcsúzott volna tőlünk, beleonyolódott az összeadásba. Ugyanis több pénzről volt számlánk, mint amennyit kaptunk. Persze, mert a saját pénzemből is fizettem. Éppen akkor akartam kivenni a zsebemből kifizetett számlák összegét, és már ki is néztem a kirakatban, hogy mit veszek meg a pénzemből karácsonyi ajándéknak. Nem volt mit kivenni. A revizor közölte: van olyan pénzügyi rendelet, miszerint ha a pénztárban felesleg található, az az államé. Fel is vette róla a jegyzőkönyvet, de ez már nem változtatott azon a tényen, hogy karácsonyi áldozatot hoztam a magyar könyvtárugyért.

Sok minden ma már hihetetlenül hangzik abból az időből. Például az, hogy a könyvtári jármű ismeretlen fogalom volt. Emiatt a könyvtár olyan egyesületté vált, amelyek állandóan tarhálni kényszerültek, ha a könyvtáros utazni akart: kerékpárt, traktort; ahol lehetett, igénybe vette a vasutat, ahol pedig nem volt vasút, ott cipekedett a megállótól a községig. Soha életemben annyi csomagot nem cipeltem.

A könyvtárosok? Az elején nem sokkal fizettük őket, csak tiszteletdíjjal. Ritkán díjjal és gyakran tisztelettel. Ezt akkor társadalmi munkának hívták. Nem akarom őket bántani, de csodálatos emberek voltak. Sokról tanulmányt kellett volna írni, mert így elvesztek az utókor számára. Volt olyan is köztük, aki soha egyetlenegy könyvet sem olvasott. (Remélem, most már nincs ilyen!) A könyvet azonban nagyon tisztelte. Últ a széken, háta mögött a könyvespolc. Ha bejött valaki, akkor a következőt mondta:

— Ezt magának tettem félre! — és benyúlt a háta mögé, leemelte a halmazból valamelyik könyvet. Nem akarok gonoszkodni, de néha az az érzésem, nem kölcsönzött rosszabbul, mint aki mindent végigolvasott.

Akkor jött szokásba a versengés is. A könyvtárosok egy része erősen szépirodalmi ihletettségű volt, és jelentései lírának ugyan nagyon szépen hatottak, az ellenőrzés próbáját azonban nem nagyon állták. Egyszer az egyik könyvtárosunk jelentette, hogy olvasótoborzási tervét 2100%-ra sikerült teljesítenie. Kirohantunk hozzá, mert ez világraszóló eredménynek ígérkezett! Kiderült, hogy valóban igaz van: egy olvasója volt, és összeszedett hozzá még huszat!

No nemcsak ezek a bizarr dolgok történtek a „hőskorban”. Hanem az is, hogy *rengeteg ember önzetlenül, szívvél-lélekkel küzdött azért a valamiért, a könyvtárért*, amiről sokszor nem is voltak pontos fogalmai. Vándorlódák 50 könyvvel, szekrények a falusi iskolákban és a rengeteg meg nem fizetett és meg nem fizethető energia kellett, hogy eljussunk a mai napig.

Egy kétségtelen: ma már nyilván nem így kezdenénk, de nem bizonyos, hogy anélkül a nagy lelkesedés nélkül, amivel sok ezren tettük dolgunkat az országban, akár szakképzett emberekkel is előbbre tartana a magyar közművelődési könyvtárugy, mint ahol most van.

S z ö l l ő s y K á l m á n

A nemzetközi szabványos könyvszámozás (ISBN) bevezetése

Előzmény

A gyorsan fejlődő könyvkiadás és könyvterjesztés mind Európában, mind az Egyesült Államokban már a 60-as években a nyilvántartás és könyvazonosítás csődjével fenyegetett.

A W. H. Smith Ltd., Anglia egyik legnagyobb könyvbizományos vállalata foglalkozott e kérdéssel elsőként azzal az igénnyel, hogy valamiképpen megoldást is találjon; felkérte tehát az Angol Könyvkiadók Egyesületét arra, hogy tegyen kezdeményezést olyan egységes könyvszámozási rendszer megteremtésére, amely a sokféle könyvszámozási gyakorlat helyett a könyv egyértelmű azonosítását szolgálja, és amely végső soron alkalmas a nyilvántartás és az ügyvitel gépesítésére is.

Általános vélemény volt, hogy a számítógépek térhódítása a könyvkereskedelemben szükségessé és sürgőssé tesz valamilyen szabványos könyvszámozást, és hogy ez a terv megvalósítható. *A könyvek számozásának gondolata nem új.* Kiadóvállalatok, kereskedelmi vállalatok, könyvtárak évek hosszú sora óta használnak olyan — maguk alakította — könyvszámokat, amelyek kizárólag saját belső használatukra szolgálnak, és ilyen minőségükben rendkívül alkalmasak a modern rendelési és leltározási eljárások előnyeinek kiaknázására. A szabványos könyvszámozás csupán e rendszerek addig a pontig történő egységesítését kívánná megoldani, ameddig *egy szám ugyanazt jelenti mindenkinek*, és általa minden kétséget kizáróan azonosítani lehet a kiadót, a címet, a kiadást a világ minden részén. A rendszer kidolgozására F. G. Fostert, a London School of Economics professzorát kérték fel, aki javaslatát tehát egy — már meglevő — alapra építhette fel, és úgy tervezte meg számozási rendszerét, hogy az összeegyeztethető legyen a már létező rendszerek többségével, nevezetesen: rendelkezék bizonyos egyformasággal.

Foster professzor könyvtári szakembereket is bevont munkájába, és az ő javaslatokra vált a rendszer végül is egyrészt rugalmassá, melyben az egyszer már használt számok újból nem használhatók fel, másrészt bővíthetővé, mivel alkalmas azon kiadványok megjelölésére is, amelyeket nem hivatásos könyvkiadó vállalatok, intézmények bocsátanak ki.

Foster professzor szabványos könyvszámozási rendszerét (SBN) az angliai kiadók 1967-ben fogadták el. E rendszer — struktúrájából következően — alkalmas volt a teljes angol nyelvterület átfogására, így kerülhetett sor még ugyanabban az évben az Egyesült Államok csatlakozására is.

Ezzel azonban a rendszer még nem volt nemzetközinek tekinthető. Ahhoz, hogy nemzetközivé váljék, kiegészíteni, tökéletesíteni kellett. Ismét Foster professzor látott munkához, melynek eredményeképpen a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (International Organization for Standardization — ISO) 1968-ban napirendre tűzhette a nemzetközi szabványos könyvszámozás kérdését. Az ISO 46. számú technikai bizottsága 1968-ban külön munkacsoportot alakított, amelynek magyar résztvevői is voltak. A munkacsoport először 1968 szeptemberében ült össze Londonban, majd 1969 áprilisában Berlinben, októberben pedig Stockholmban már megerősítették és elfogadták a szabványos könyvszámozási rendszer nemzetközi felhasználásának irányvonalát.

A *nemzetközi szabványos azonosító könyvszám* (ISBN) képzésére vonatkozó előírásokat az ISO által kiadott nemzetközi szabvány (ISO/R 2108) állapította meg, amely 23 ország (köztük Magyarország) jóváhagyásával 1971-ben jelent meg. Az ISBN elterjedése nem várt ütemben indult meg. Az első ország Anglia volt 1967-ben, öt követte az Egyesült Államok, majd 1969-ben Ausztrália, Hollandia, az NSZK és Svájc. Dánia 1970 óta alkalmazza a rendszert. 1971-ben következett Svédország, a Dél-afrikai Unió és Finnország, 1972-ben Spanyolország, 1973-ban az UNESCO és 1974-ben *Magyarország* csatlakozása.

Mindazokban az országokban, ahol az ISBN bevezetésre kerül, egy központi szerv, a nemzeti ISBN-iroda gondoskodik arról, hogy a könyvkiadással foglalkozó vállalatok és egyéb intézmények kiadványaikhoz a megfelelő ISBN-számokat megkapják. Annak érdekében, hogy az ISBN-szám ország, illetve csoportazonosító része, amely az adott országra, illetve a kiadvány nyelvére utal, egységes rendszer szerint kerüljön felhasználásra, megalakult a *Nemzetközi ISBN Ügynökség*, mely egyebek között az ISBN-rendszer fejlesztéséről is gondoskodik.

Az ISBN-rendszert elfogadó országokban törvényes rendelkezések alapján, vagy az érdekképviselői szervek önkéntes elhatározásából látják el a könyveket ISBN-számmal.

Az ISBN magyarországi bevezetése

Az ISBN magyarországi bevezetését az ISO-ban megkezdett munkával egyidejűleg, 1969 októberében tartott szabványosítási szakbizottsági ülésen határozták el, s szerepelt a III. országos könyvtárügyi konferencia dokumentumaiban is.

A könyvtári szervezetek különösen az ISBN bevezetésének szervezeti problémái foglalkoztatták. Ezek megvitatására 1972 márciusában az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács elé terjesztették *Domanovszky Akos*: „A nemzetközi szabványosított könyvszámozás (ISBN) ismertetése és javaslat bevezetésére Magyarországon” c. tanulmányát. Az OKDT az érdekelt könyvkiadói és könyvtári intézmények állásfoglalása után egyhangúlag javasolta a Művelődésügyi Minisztériumnak, hogy kezdje meg az előkészítő munkát és tegye lehetővé az ISBN-rendszer működéséhez szükséges szervezet létrehozását.

1972-ben nem történt előrehaladás, 1973-ban azonban már nyilvánvalóvá vált, hogy az ISBN bevezetésének további késedelve kifejezetten gátolja kiadványaink külföldi terjesztését és nemzetközi cseréjét. A Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztálya a Kiadói Főigazgatósággal és a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésével egyetértve, megbizta az Országos Széchényi Könyvtárt a magyar ISBN-iroda feladatainak ellátásával. Az ISBN-szám egységes alkalmazását az ISO 2108. sz. szabvány és az ennek megfelelően kiadott nemzeti szabványok — Magyarországon az MSZ 3563—73 *A nemzetközi szabványos azonosító könyvszámozás* c. országos szabvány — biztosítják.

Mi az ISBN?

Az ISBN, az International Standard Book Numbering (Nemzetközi szabványos könyvszámozás) kifejezés rövidítéséből és egy tízjegyű számból alkotott azonosítójel, amely valamely könyv (kiadvány) egyedi, félreérthetetlen megjelölésére szolgál. Az ISBN-szám a könyvet előállításának pillanatától kíséri és éppolyan része a könyvnek, mint a szerző neve és a könyv címe.

Az ISBN szerkezete

Annak érdekében, hogy a világ könyvtermésének központi számozása megvalósítható legyen a számonosság előfordulásának veszélye nélkül, a tízjegyű számot négy részre tagolták, ezeket egymástól szóköz választja el.

Az ISBN-szám előtt kötelező a nemzetközileg alkalmazott betűjel, az „ISBN” feltüntetése, mivel csak ezzel együtt válik a tízjegyű nemzetközi szabványos azonosító könyvszám érvényessé.

E négy betű után következik a tízjegyű ISBN-szám, mégpedig mindig a következő sorrendben:

1. rész: a *csoportazonosító* — az ország, nyelvterület vagy más hasonló csoportok jelölésére. A Nemzetközi ISBN Ügynökség által Magyarország részére megállapított azonosító szám: 963.
2. rész a *kiadóazonosító* — a csoportazonosító számmal együtt a kiadók azonosítását szolgálja.

Egy adott országban egy kiadói azonosító szám csak egyetlen kiadót jelölhet, de egy-egy kiadó több kiadói számmal is rendelkezhet abban az esetben, ha egyes kiadványait más-más kiadói néven (pl. Akadémiai — Terra) hozza forgalomba. Kivételt képeznek azok az intézmények, amelyek kiadói tevékenysége nem rendszeres, és kiadványaik közül is igen csekély azon könyvek száma, amelyeket ISBN-számmal kell ellátni. Ilyen kiadványok számára a Magyar ISBN-Iroda egyedi kiadói azonosító szám helyett gyűjtőszámok (00—04) alkalmazására jogosult.

A kiadói gyűjtőszám alá sorolt intézmények kiadványainak a teljes ISBN-számot az Iroda adja meg. A magyarországi hivatásos kiadók azonosító száma — az ISBN rendszerének megfelelően — 2—5 számjegyből állhat, az adott kiadó termékeinek mennyiségétől függően. Minél nagyobb a címek szerinti termelés, annál kisebb helyértékű a kiadói azonosító szám.

3. rész: a *kiadványszám* — a 2. részben megjelölt kiadó egyes könyveinek azonosítására. 1—4 számjegyből állhat, a kiadói azonosító szám hosszúságától függően. Azok a kiadók, amelyeknek saját kiadói azonosító számuk van, kiadványaik sorszámát az ISBN-Iroda által rendelkezésre bocsátott számtartományból maguk állapítják meg.

Ez ideig minden kiadó önállóan alakította ki rendelés- és egyéb nyilvántartási szám rendszerét, ebből következően igen gyakran előfordult, hogy a különböző kiadók könyvei azonos rendelésszámot kaptak. Egy adott könyvet ebben az esetben csak ki-

adójának neve alapján lehetett azonosítani. Mivel az ISBN-rendszerben a kiadót megjelölő kiadóazonosító az egységes könyvszám alkotórésze, előfordulhat ugyan, hogy két könyv kiadványszámja egyforma, két azonos ISBN-szám keletkezése mégsem lehetséges.

4. rész: az ellenőrző szám — mindig egyjegyű!

Az ellenőrző számnak valóban ellenőrző szerepe van. Ez biztosítja, hogy az ISBN-számot helyesen írták le, abban tévedés nincs, gépi feldolgozásra alkalmas.

Az ellenőrző szám kiszámításának módja:

Az ISBN-szám ellenőrző számának képzése a 11-es szám 10—2-vel súlyozott modulújának (kiegészítő számának) alapján történik, azaz az ISBN-szám első jegyét 10-zel, a másodikat 9-cel, a harmadikat 8-cal stb. szorozzák (súlyozzák). Az így kapott szorzatokat összeadják. A szorzatok összege osztandó 11-gyel.

— Ha a szorzatok összege maradék nélkül osztható 11-gyel, az ellenőrző szám: 0.

— Amennyiben a szám nem osztható 11-gyel maradék nélkül, akkor az ellenőrző szám az a szám lesz, amellyel a maradékot ki kell egészíteni ahhoz, hogy osztható legyen.

A számítás alapján lehetséges kétjegyű (10) ellenőrző szám helyére az X római számot kell tenni, ily módon biztosítható a szabványos tízjegyű ISBN-szám.

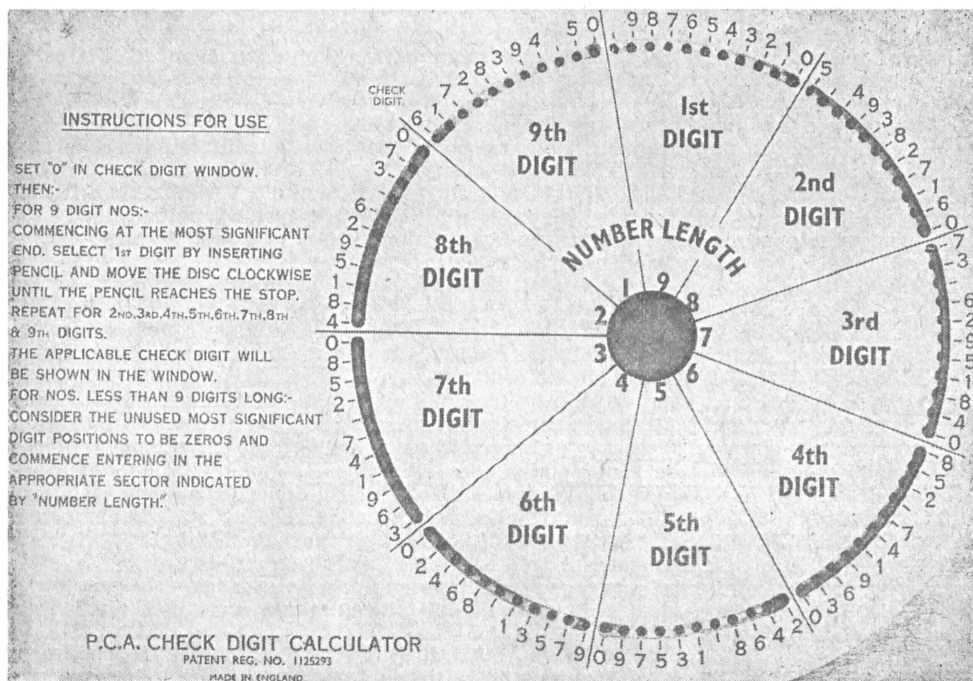
Az ISBN alkalmazásának alapeve

Az MSZ 3563—73 a vonatkozó nemzetközi gyakorlattal összhangban intézkedik az ISBN-szám képzésének és feltüntetésének módjáról, alkalmazásának köréről és a legfontosabb kérdésekben érinti a rendszer működési, szervezeti problémáit is.

Az ISBN-rendszer alkalmazásának alapeve: Az ISBN meghatározott kiadásban azonosítja a könyvet. Az egyszer már odaírt ISBN-számot többé nem lehet felhasználni még akkor sem, ha a könyv — amely kapta — már rég kifogyott, és új kiadását sem tervezik.

A Magyar ISBN-Iroda

A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése 1972-ben felvette a kapcsolatot a Nemzetközi ISBN-Ügynökséggel és Magyarország számára azonosító számot kért. 1973-ban megjelent a vonatkozó magyar szabvány (MSZ 3563—73), melynek hatálybalépési ideje: 1974. január 1. volt.

Tárcsa az ISBN-szám helyességének ellenőrzésére

A Művelődésügyi Minisztérium felkérésére az Országos Széchényi Könyvtár ke-
retén belül 1973 őszén megalakult Magyar ISBN-Iroda számára tehát igen rövid idő
állt rendelkezésre az ISBN-rendszer magyarországi bevezetésének igen bonyolult elő-
készítő munkájára. Az illetékes szervekkel folytatott tárgyalások, előkészítő megbe-
szélések és a vonatkozó nemzetközi irodalom tanulmányozásának eredményeképpen
arra a meggyőződésre jutottunk, hogy ha eredményes munkát akarunk végezni, nem
törekedhetünk mindjárt az első évben teljességre, tehát az ISBN-t Magyarországon is
— mint több más országban — fokozatosan vezetjük be. Első lépésként a hivatásos ki-
adók, második szakaszként a rendszeres kiadói tevékenységet folytató nem hivatásos
kiadók (egyetemek, főiskolák, nagyobb tudományos intézmények stb.), harmadikként
azon intézmények, szervek, vállalatok és egyéb szervezetek bekapcsolását tervezzük,
amelyek kiadói tevékenysége nem rendszeres.

A munkálatok jelenleg folyó, első szakaszában felmértük a hivatásos kiadók évi
átlagtermését, kizárólag a megjelent könyvek száma (nem példányszám!) alapján.
Nem vettük figyelembe a kottákat, hanglemezeket, folyóiratokat, évkönyveket és egyéb
periodikumokat, valamint jegyzeteket stb., mivel ezekre az ISBN-szabvány hatálya
nem terjed ki. (Az időszaki kiadványok szabványos számozásának — International
Standard Serial Numbering — ISSN — magyarországi bevezetése az előkészítés stá-
diumában van. Elkészült a vonatkozó szabványtervezet, s előreláthatóan 1975-től ez a
rendszer is bevezetésre kerül.)

A kiadók tevékenységének felmérését dr. Tóth Lajos: „A magyarországi könyv-
kiadók, nyomdák és sokszorosítók jegyzéke és kötelempéldány-szolgáltatásuk az 1970—
1971. években” és „A magyar könyvkiadás adatai 1972” c. statisztikai összeállításokra
támaszkodva végeztük el. Ennek alapján a hivatásos kiadókat 6 kategóriába soroltuk:

1. Nagy kiadók társkiadóval (Akadémiai, Corvina, Európa, Móra).
2. Nagy kiadók társkiadó nélkül (Kossuth, Műszaki, Szépirodalmi, Tankönyvkiadó).
3. Közepes kiadók társkiadóval (Közgazdasági, Medicina, Mezőgazdasági).
4. Közepes kiadók társkiadó nélkül (Gondolat, Magvető).
5. Kis kiadók (Képzőművészeti Alap, Statisztikai, Táncsics, Zeneműkiadó, Zrínyi).
6. Egyesülésen kívüli kiadók (Ecclesia, Kartográfia, Szent István Társulat).

1973. november 9-én a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének
üléstermében a magyar hivatásos kiadók képviselőivel folytatott megbeszélésen vég-
érvényesen tisztáztuk a kiadói azonosító számok elosztását. E megbeszélés után vala-
mennyi hivatásos könyvkiadó igazgatója kijelölte ISBN-összekötőjét és ezt írásban köz-
ölte az Irodával.

A személyes kapcsolatfelvétel december közepén kezdődött meg. Szabály szerint
minden könyvnek kell ISBN-számmal rendelkeznie. Ez Magyarországon az 1974-es és
az ez utáni impresszummal megjelenő könyvekre vonatkozik. Az ISBN-Iroda gondos-
kodik arról — az ISBN-összekötőkkel előzőleg megbeszélve —, hogy a rendelkezésre
álló számtartományokból az 1974-re már imprimált könyvek is kapjanak ISBN-szá-
mot. Az év elején forgalomba került számos olyan magyar kiadvány, amelyből hiány-
zik az ISBN-szám, rendelkezik tehát ISBN-számmal, amelyről a Magyar Nemzeti Bib-
liográfia, az Országos Széchényi Könyvtár katalógusa, valamint a továbbiakban ISBN-
mutatóval megjelenő Magyar Könyvészet és az ISBN-Iroda nyújt felvilágosítást.

A szervezési munka igen rövid idő alatt, eredményesen végződött, amely — meg
kell vallanunk — nem kizárólagosan az Iroda érdeme.

Magyarország azonosító száma adótt (963), a kiadói azonosító sem okoz gondot
éppúgy, mint a kiadványsorszám sem, azonban az ellenőrző szám kiszámítása igen bo-
nyolult, többlépcsős számolási feladat, amelynek elvégzését a kiadóktól nem kívánhat-
tuk meg. Viszont a kiadók rendelkezésére kellett bocsátanunk a teljes számtartományt,
amely összesen 40 000 szám. Itt sietett segítségünkre a Nemzetközi ISBN-Ügynökség
azzal, hogy térítés mentesen kidolgozta valamennyi ISBN-számunkat számítógépen
igen rövid idő alatt, amellet rendelkezésünkre bocsátott egy igen egyszerű és szelle-
mes szerkezetet, amellyel tárcsázás útján pontosan megállapítható és ellenőrizhető az
illető ISBN-szám helyessége. Kapcsolatban léptünk más államokkal is, ahol már al-
kalmazzák az ISBN-rendszert (pl. Finnország), tőlük szintén értékes segítséget kap-
tunk. Lengyelország is az ISBN-rendszer bevezetésének előkészítő stádiumában van,
mégis úgy érezzük, hasznos segítséget nyújthattunk egymásnak. Nemzetközi kapcso-
latainkat — több ország bevonásával is — tovább kívánjuk ápolni és erősíteni.

Az ISBN magyarországi bevezetésének tapasztalatait felhasználva készül a vo-
natkozó KGST szabvány, tehát a Magyar ISBN-Iroda munkája szocialista viszonylat-
ban úttörő jellegű.

A mai napig fennálló problémánk azonban, hogy a vonatkozó jogszabály még nem
jelent meg. Erre hivatkozva zárkózott el az ISBN-rendszer bevezetésétől — igen nagy
sajnálattalunkra — a Magvető Könyvkiadó.

Polgári peres eljárás

(A Legfelsőbb Bíróság elvi iránymutatásával)

KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1974

Összeállította és jegyzetekkel ellátta:
Dr. Cellért György és dr. Zoltán Ödön

Lezárva: 1973. szeptember 30-án

ISBN - 963 - 220 - 000 - 4

Az első ISBN-számmal ellátott magyar kiadvány, a „Polgári peres eljárás” címlapja és annak hátoldala

E kiadótól eltekintve, a magyar kiadók lelkesen hozzáálltak kiadványaik ISBN-számmal való ellátásához. 1974. január közepén már megjelent a címloldal verzőjára *ISBN-számmal ellátott első magyar kiadvány*, a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó gondozásában közrebocsátott „Polgári peres eljárás” (ISBN 963 220 000 4) c. könyv.

Ez volt az első, de azóta egyre nagyobb számban hagyják el a nyomdákat ISBN-számmal ellátott kiadványok.

*

Elismerés illeti a kiadókat, hogy értékes munkájukkal segítették a Magyar ISBN-Iroda törekvését, hogy 1974. január 1-vel Magyarországon is bevezetésre kerülhessen a könyvkiadók és könyvtárosok számára egyaránt hasznos ISBN. Meggyőződésünk, hogy sikeres magyarországi alkalmazásával ismét részesévé válunk majd egy hasznos nemzetközi együttműködésnek, amely hozzájárul kiadványaink szélesebb körű terjesztéséhez és publicitásához.

Susánszky Zoltánné

Gál Ferenc ex librise

Utak és arányok

Nem először próbálkozom olyan cikkel, amelynek bevallott célja a vitakeltés. Teszem ezt azért, mert hiszem, hogy az alkotó — őszinte és tárgyyszerű — szakmai vita nemcsak problémáink megoldásához, hanem könyvtári közéletünk demokratizmusának továbbfejlesztéséhez is hozzájárulhat. Az utóbbit, véleményem szerint, előnyösen befolyásolhatná egy olyan műfaj is, amely a mi könyvtári lapjainkban még hiánycikknek számít. A könyvtárügyi publicisztikára gondolok, amelynek kitűnő példái lehetők fel a különböző országokban. Olyan műfaj ez, amely állandó lehetőséget nyújt arra, hogy szakmánk közügyeiről szót ejtsünk, és ha kell, vitaközzünk.

Ez is indított arra, hogy a publicisztikai hangvételű és szándékosan sarkított fogalmazású írásra tegyek kísérletet, olyan tárgykörben, amely megítélésem szeriánt mindenképpen megérdemli, hogy eltöprengjünk rajta.

Írásaim váratlanul nagy visszhangot váltottak ki. Meglepetésemre nagyobbat, mint a Könyvtárosban párhuzamosan folyó, könyvtárügyünk egészének jövőjét befolyásoló másik vita (az új könyvtárügyi jogszabályok alapelveire gondolok), amely pedig közvetlenül vagy közvetve az általam érintett kérdésekkel is összefügg.

Aki vitába bocsátkozik, számolnia kell azzal, hogy ellentmondanak neki. *Tóth Gyula* nem mindenben ad igazat nekem. Egy-egy ellenérve nagyon is elgondolkodtató, másokkal nem érthetek egyet, mindenképpen tisztelem azonban írásának igényességét, röviden: értékét. Voltaképpen ugyanezt mondhatom *Halász Béla* írásáról, véleményével azonban kevésbé azonosulhatok. *B. Nagy Ernő* írásaim egyik fontos, de alighanem elnagyolt részét továbbfejlesztette.

Horváth Géza cikkével nem tudok mihez kezdeni. Nem érveinek súlya, hanem — a Könyvtáros gyakorlatában szokatlan — felhangja nehezíti, hogy válaszoljak neki. *Bényei Miklós* míves írásával az a gondom, hogy részben (rögtön az első bekezdésben) félreérti szándékaimat, részben egy sereg olyan dologra oktat, amelyekkel magam is messzemenően egyetértek.

Utak

Bényeinek igaza van: írásaimban valóban a magyar közművelődési könyvtárügy fejlesztési irányelveiből indultam ki — összevetve azokat a public library Sallai-féle koncepciójával. Nincs igaza azonban Bényeinek abban, hogy a Szakmai irányelveket „megkérdőjeleztem”. Kérdőjeleket valóban tettem, de ezekkel nem az irányelveket, hanem helyenkénti értelmezésüket vontam kétségbe. Hogy mennyire így van ez, azt éppen a vita gyújtópontjába került „általános tudományos könyvtár” ügye bizonyította a legékebben. Erről ugyanis az irányelvekben (amelyet a magyar közművelődési könyvtárügy egyetlen mai, hivatalos koncepciójaként ismerek) egy árva szó sem esik, helyette az irányelvekben (nem véletlenül) „tudományos tájékozódásra is alkalmas nagykönyvtár”-ról van szó. Szövegmagyarázatra kényszerülvén, utalnom kell arra, hogy a tudományos tájékozódásra is alkalmasság nem feltételez *általános* tudományos könyvtárat, annál kevésbé, mert a tájékozódás ebben az összefüggésben nem azonos a tájékoztatással. A „tudományos tájékozódásra alkalmas nagykönyvtár” és az általános tudományos könyvtár fogalmának a vitából kitűnő összemosódása éppen arra utal, ami aggályaimnak egyik tárgya. Ha nem viszolyognék az ilyen fajta vitamódszerektől, joggal állapíthatnám meg, hogy nem én, hanem vitapartnereim „kérdőjelezik meg” a magyar közművelődési könyvtárügy mai fejlesztési koncepcióját. Alátámaszthatnám ezt a tudományos és szakkönyvtárak nyilvános funkcióinak Bényeinél kimutatható tagadásával, hiszen szerinte: „... a tudományos és szakkönyvtárak csak egyes szakterületek és szakembercsoportok információellátását hivatottak biztosítani, s nyilvánosságuk is korlátozott...” A nagy tudományos és szakkönyvtárak nyilvánosságát hatályos jogszabályok, szervezeti működési szabályok stb. írják elő, idézésük helyett hadd utaljak inkább a magyar közművelődési könyvtárügy mai fejlesztési koncepciójának, a Szakmai irányelveknek egyik alapvető megállapítására: „Hazánkban a lakosság nyilvános könyvtári ellátása lakóhely szerinti és szakterületenként valósul meg — a tanácskönyvtárak és az országos szakkönyvtárak révén.”

A „ki, mit és hogyan” kérdőjelez meg ügyénél sokkal fontosabbnak tartom azt, amit a vitában *B. Nagy Ernő* mondott el az általános tudományos könyvtári koncepció általánosságának és tudományosságának nagyon is vitatható oldalairól. De, feltételezve, hogy valamennyi érve megcáfolható (amit kötve hiszek), az „általános tudományos könyvtár” programjának megvalósítása során mindenképpen differenciáltan kel-

lene eljárni. Ellenkező esetben például Debrecenben két nyilvános, általános tudományos könyvtárral kellene számolnunk, amelyek közül az egyik a megyei könyvtár, a másik a nemzeti könyvtári funkciókat már ma is vállaló és reményeink szerint a jövőben második nemzeti könyvtárrá váló tudományegyetemi könyvtár (megjegyzendő: a Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtára hivatalosan is nyilvános, általános tudományos könyvtár!).

Meggyőződésem egyébként, hogy nem erről van szó, hiszen megyei könyvtáraink is a társadalmi igények és az adott könyvtári környezet alapos mérlegelésével alakítják ki gyűjtőkörüket, szolgáltatásaikat. De hát akkor miért volna jogos az „általános” jelző? A könyvtár tudományos funkcióján pedig (a könyvtár saját tudományos műhely voltát most nem taglalva, noha szintén alapfeltétel és megérné, hogy beszéljünk róla) csak azt érthetem, hogy egy könyvtár — a gondozására bízott szakterületek vonatkozásában — állományának szakszerű építésével, feltárásával és a szükséges információk közvetítésével a tudományos kutatás és fejlesztés igényeit elégíti ki, nem az információ hollétére utaló referenzművek, kézikönyvek stb. segítségével, hanem a legtöbb tudományterületen (fokozódó mértékben a primer szakirodalmat szükségszerűen nem nélkülözhető társadalomtudományi területeken is) magát az információt és lehetőleg az információt hordozó dokumentumot szolgáltatva használóinak. A korszerű — információs funkciót vállaló — tudományos és szakkönyvtárak egyik legfontosabb ismérve, hogy szakterületük dokumentumainak tartalmi teljességű gyűjtésén kívül feltárják (felderítik, kiválogatják, tartalmilag rövidítik), rögzítik és a felhasználókhöz közvetítik a saját állományukban „lappangó” vagy a külső szolgáltatásokból kiszűrt információkat. Ez a tevékenység — amely szakirodalmi tájékoztatás néven ismeretes — a korszerű tudományos kutatás és fejlesztés valódi támasza, „valódi” tájékoztatásnak tehát (aminek magyarázatát Halász Béla számon kérte tőlem) csak ezt nevezhetem. (Vö. még: Vajda Erik: Információ vagy/és tájékoztatás? = Könyvtáros, 1973. 3. 147. l.)

Sohasem vitattam (különben nem küzdöttem volna érte annyit), hogy a közművelődési könyvtáraknak más, nem kevésbé fontos, sőt tömeges igények kielégítésére hivatott szakirodalmi ellátási feladataik vannak. A szovjet szakirodalom a mai magyar megyei könyvtárral sok tekintetben rokon fejlődési tendenciákat tükröző (egyébként: tudományos könyvtáraknak minősített) oblasztnaja bibliotekák-k vonatkozásában három szakirodalmi ellátási igényszintet különböztet meg: 1. a tudományos kutatás, 2. a gyakorlatban (termelésben, egészségügyben stb.) dolgozó szakemberek, 3. a széles olvasói csoportok közművelődési jellegű igényeit. Nyilvánvaló, hogy mindhárom szintű igény kielégítése a maga nemében egyformán fontos, de az is kézenfekvő, hogy a tudományos funkció tekintetében az 1. és — bizonyos, szakterületek szerint differenciálódó mélységig — a 2. kategóriájú igények kielégítése a döntő. Ez pedig részben már ma is, de a jövőben még nagyobb mértékben információs folyamatokkal, eszközökkel lehetséges.

A lényegre fordítva a szót, vagyis arra, amire kérdésem eredetileg is irányult: azt kell kutatnunk, hogy merre irányulhat nagy közművelődési könyvtáraink tudományos-szakkönyvtári és információs funkcióinak a fejlődése. (Aki ugyanis valamennyire is figyelmesen olvasta írásaimat, annak számára nyilvánvaló, hogy nem e funkciók szükségességét vitatom el vezető közművelődési könyvtárainktól, hanem megvalósításuk optimális módját keresem.)

A vita tanulságainak birtoában kétféle lehetőséget látok. Az elsőt az általános tudományos könyvtár modellje jelentheti, amely mellett vitapartnerem szinte mind egyike lándsát tört (Tóth Gyula kissé habozva, némi vívódás árán). Ez a megoldás minden bizonnyal kielégíti a közművelődési jellegű igényeket, részben — szakmánként differenciálódó mélységig — a gyakorlati szakembereket is, és néhány szűk területen hozzájárulhat a tudományos kutatás szükségleteinek a kielégítéséhez is.

Az általános tudományos könyvtár modelljének terminológiai és tartalmi ellentmondásaira B. Nagy Ernő cikke felhívta a figyelmet.

Mindezek ellenére (bárminek is nevezzük a könyvtártípust, mert a dolog lényegét tekintve ez huszadrangú körülmény) ez a modell is jóval többet nyújthat, mint amire a korábbi megyei könyvtárak képesek voltak. Csak éppen nem használja ki megfelelően a lehetőségeket, és szükségszerűen nem nyújthat teljes értékű megoldást azoknak az igényeknek a tekintetében, amelyeket a vidéki gazdasági-kulturális góccok — elsősorban a vidéki nagyvárosok — egyre inkább támasztanak.

A másik út: a megyei könyvtárak meghatározott szakterületek irodalmának szakkönyvtári mélységű gyűjtésével, feltárásával és közvetítésével vállaljanak részt a tudományos kutatás támogatásából. Tóth Gyula félreért, ha úgy véli, hogy ezáltal szakkönyvtárak matematikai összegévé válhatnak egy megyei könyvtár. Erről semmiképpen sem lehet szó, hiszen csupán olyan fontos szakterületek elvállalására gondolok, amelyek gondozása az adott városban, megyében megoldatlan. Ami e vonatkozásban leg-

inkább eltér az „általános tudományos könyvtár” fogalmában rejlő funkcióktól, az leginkább két munkafolyamatot érint. Az egyik: a szerzeményezés, amelynek szakkönyvtári mélységben jelentékenyebben nagyobb, a másik: a tájékoztatás. Esetünkben az utóbbi meghaladja a hagyományos, jórészt retrospektív jellegű könyvtári tájékoztatást, és a saját állomány feltárásával vagy külső szolgáltatások felhasználásával előállított, a könyvtár által kezdeményezett kurrens szolgáltatásokat is jelenti.

Egyetértek Halász Bélával abban, hogy ez a feladat ma még nem „uralgó tárgy” a közművelődési könyvtárak feladatkörében, a jövőt illetően azonban nem osztozom Halász óvatosságában, mert bízom benne, hogy ez a funkció a nagy közművelődési könyvtárak feladatkörének részévé válik. Különösen azon a területen, amelyet Halász Béla is említ, egy általa sikeresen megoldott, *jellegetesen információs* feladat kapcsán: a megye- és várospolitikai döntések előkészítése terén. A helyismereti tevékenység nem véletlenül vált a megyei könyvtárak egyik legtöbbet ígérő szakkönyvtári funkciójává, hiszen társadalmilag egyre nyomatékosabban jelentkező igényeket hivatott kielégíteni. Egy adott településre, tájegységre vonatkozó ismereteket azonban nem csak a múlt kutatásához, hanem — a jelenből a jövőre következtetve — a jövő formálásához is hasznosítani lehet. A helytörténet fontos és nélkülözhetetlen tevékenység, de fontos a település vagy tájegység tervszerű és komplex fejlesztéséhez, az ehhez szükséges döntési és irányító tevékenységhez szükséges információk szolgáltatása is. Ha korszerűen végzik, ez a munka információs tevékenység, s mert szükségszerűen interdiszciplináris: „általánosabb” is az általános tudományos könyvtár lehetőségeinél. Ugyanakkor nem nélkülözheti az országos információs szolgáltatásokat, de nem egyszerűen közvetíti, hanem alkalmazza, feldolgozza azokat. Utopia? Budapesten már több mint egy éve működik a Fővárosi Információs Központ, lényegében e feladatkörrel — a sajátos adottságokat ésszerűen kihasználva — minimális saját dokumentumbázissal, de erőteljesen támaszkodva az országos könyvtárak állományára és szolgáltatásaira. A szükséglet a vidék gazdasági-kulturális centrumaiban is valós s ezért a nem is oly távoli jövőben a megyei könyvtárak választót elé kerülnek: vagy elvállalják a területi információs funkciókat vagy más fogja végezni helyettük. Egyébként — egyetértve *Futala Tiborral*, aki csehországi útbeszámolójában ugyanezt sugallja (Könyvtáros, 1974. 2.) — a területi információs szerep kör műhatatlanul szükségessé teszi az ezt vállaló könyvtárak bekapcsolását népgazdaságunk formálódó szakmai információs rendszerébe. Ennek révén a közművelődési könyvtárak fejlesztési-korszerűsítési lehetőségei minden bizonnyal nemcsak Csehszlovákiában javulnak meg (mint ezt Futala cikke szerint a cseh könyvtárosok remélik), hanem idehaza is.

Mindez azonban legfeljebb jámbor óhaj marad, ha közművelődési könyvtáraink a konzervatívabb utat járják, és elszalasztják azt a kínálkozó lehetőséget, hogy tudományos tájékozódásra (és a fentiek értelmében: tájékoztatásra) valóban alkalmas intézményekké fejlődjenek.

Arányok és hangsúlyok

Ami a tájékoztatás és nevelés összefüggéseit illeti, meg kell jegyezmem, hogy „szembeállításukra”, „merev szétválasztásukra” nem gondoltam, de ilyesmiről nem is írtam.

Mindössze arra kívántam felhívni a figyelmet, hogy — miként Tóth Gyula egyetértőleg megfogalmazta — „valami újnak a hangsúlyozása gyakran vezet a régiről való megfélekezéshöz”. Ez egyúttal válaszom Halász Bélának (aki nem érti, miért fedi el a tájékoztatás a nevelőmunkát). Ide tartozik annak megemlítése is, hogy a tájékoztatás fogalma valóban „részben parttalanná vált” (Tóth), jószerivel ide sorolódik minden olyan kommunikációs kapcsolat, amely — noha szükségszerűen vagy kényszerűségből nélküli mind a tájékoztatási, mind a nevelési mozzanatot — az olvasó és a könyvtáros között létrejön.

Amit Bényei Miklós a tájékoztatási és a nevelési funkció dialektikájáról elmond, az ma már több mint evidencia. Aggályaim jogosságát támasztja azonban alá, hogy bár részletesen felsorolja a pedagógiai mozzanatokot is tartalmazó könyvtári folyamatokat, részletes kifejtésükre csak a tájékoztatás vonatkozásában vállalkozik. A könyvtár természetesen sokféle tényezőjével nevelhet, épületével és berendezésével is (ám-bár ezt megteszi egy kulturáltan berendezett presszó is), mindenekelőtt azonban — miként azt Bényei találoán megállapítja — az általa közvetített irodalommal nevel. (Az általa ugyancsak említett információkkal már csinján bánnék, részint, mert nem tudom pontosan érzékelnéi egy-egy ténybeli megállapítást, adatot tartalmazó információ nevelőhatását, részint pedig, mert minél jobban és korszerűbben fog dolgozni egy nagykönyvtár, annál inkább fennáll a veszélye annak, hogy a nevelési lehetőséget nyújtó olvasó-könyvtáros dialógust korlátozó, esetleg végképpen kiiktató (a vélemények erre vonatkozólag még megoszlanak) gépi munkafolyamatokat fog alkalmazni.

Szocialista művelődéspolitikánk egyik alapkövetelménye, hogy a kulturális és köz-művelődési intézmények értékeit állítsanak elő és közvetítsenek. Ez a követelmény a könyvtáraktól szüntelenül választásokat, „döntéseket” követel, a szervezőmunkától kezdve (nagykönyvtárakban ez főként példányszám-problémaként jelentkezik) egészen a könyvpropagandáig (amelynek pszichológiai-szociológiai alapjait most kezdjük kutatni). Igaza van Tóth Gyulának, aki mindehhez az ugyancsak szelektív döntéseket igénylő szabadpólc-gondokra hívta fel a figyelmet. Mindent összevetve: a könyvtári tevékenységnek ezt az értékkiválasztó, közvetítő oldalát érzem elhanyagoltnak, egyebek között azért, mert főként a tájékoztatás függvényében vizsgáljuk. Ennek is eredménye, hogy „a mai viszonyoknak, társadalmi-politikai hangulatnak megfelelő módszereink nem megalapozottak, nincsenek kikísérletezve és kidolgozva”. (Tóth Gyula)

Ami a kiskönyvtárakban kialakítható közvetlenebb olvasó-könyvtáros kontaktust illeti, véleményemmel nem állok egyedül, helyességét látszik alátámasztani az olvasáskutató szakemberek munkahipotézise is. Kamarás István és Nagy Attila írja a Könyvtártudományi és Módszertani Központ egyik kísérleti vállalkozásáról: „A kísérlet színhelyeinek két új könyvtárra választottunk, a veszprémi és a szombathelyi megyei könyvtárt. A 100—100 főnyi kísérleti olvasócsoporthoz az olvasószolgálatot ellátó könyvtárosok megkísérlelnék két év alatt olyan *elmélyült kapcsolatot létesíteni, ami a nagyobb könyvtárakban nemigen alakul ki.*” (Könyvtáros, 1973. 4. 207.) A kiskönyvtár-nagykönyvtár problémáról (anélkül, hogy „eszményíteném” vagy „misztifikálnám” a kiskönyvtárakat) csak annyit érdemes megjegyezni, hogy noha a gazdag gyűjteményű, jól felszerelt-berendezett könyvtárak előnyei nyilvánvalóak, társadalmunk mai fejlettségi fokán jó ideig meghatározó fontosságúnak érzem a lakó- és munkahely főszomszédságában működő, szükségszerűen kisebb és gyengébben felszerelt könyvtárak működését is. A nagykönyvtárak területi vonzása — mint ezt Szombathely példája mutatja — korszerűsödésük függvényében növekedik, de ez a vonzás (amint ezt ugyancsak Szombathely példázza) elsősorban az igényesebb olvasókat tereli be (Vö. Takács Miklós: Egy új könyvtár első két éve. = Könyvtáros, 1973. 391. l.). A könyvvel, munkaerővel jól ellátott kiskönyvtárakra tehát szükség van, más kérdés, hogy ésszerű ellátó rendszerek létrehozásával működésük színvonalát tovább kell fejlesztenünk. Igazat kell adnom vitapartnereimnek, hogy a dehumanizálódás veszélye kiskönyvtárakban is fenyeget (minél rosszabbul működnek, annál inkább). A különbség csupán annyi, hogy míg a kiskönyvtárakban ezt elsősorban a rossz működési feltételek, addig a nagykönyvtárban funkcionális megoldások, szervezeti intézkedések is *előidézhetik*. A dolog lényegét tekintve egy intézménytípus — a könyvtár — fokozatos megváltozásáról: nagyüzemmé válásáról van szó, a nagyüzem valamennyi ismert előnyével és esetleges — kellemetlen — mellékkörülményeivel együtt.

Némelyik vitapartnerem véleményével szemben úgy érzem, hogy a vita időszerű volt, mert habár lappangó, de megoldásra váró kérdéseket vetett a felszínre. Mint-hogy írásaimat vitaindítóknak szántam, céloimat ezzel el is értem.

A vita azonban azt is bizonyítja, hogy a Szakmai irányelvek megvalósítása során (a dokumentum irányelv-jellegéből következően: szükségszerűen) akadnak vitára érdemes problémák, valószínűleg több, mint amennyi most felmerült. Megérné, hogy rajtuk is elgondolkozzunk, sőt vitatkozzunk róluk.

Ami pedig hevesebb vitapartnereimet illeti, nekik Escarpit szavait ajánlom figyelmükbe: „A könyv fetisizálása és fanatizálása nem egyeztethető össze nyíltságával.”

Szerintem ugyanez áll a könyvtárakra is. Valamennyire. A közművelődési könyvtárakra is.

Zircz Péter

Zircz Péter válaszával a formális vitát a Könyvtáros szerkesztősége befejezettnek tekinti. Ez azt jelenti, hogy hasábjainkon lezárjuk a vita folyamán felmerült, egymással szemben álló vélemények további ütköztetését, de természetesen nem feledkezünk meg a téma érdemi részéről: Aminthogy a vita lefolyásával egy időben is közzöltük a közművelődési könyvtárak fejlődését lényegesen érintő, de formálisan a vita keretein kívül maradt írásokat (Takács Miklós, Papp István, Futala Tibor cikkei, sőt Zircz Péter egyik írása), a jövőben is fontosnak tartjuk a közművelődési könyvtárak fejlődését, jövőjét elemző írások közzétételét, napirenden tartjuk e könyvtár-típus sorsának alakulását érintő témák gondozását.

Van a vitának egy mellékhatása is, mely Bényei Miklós és B. Nagy Ernő véleménykülönbségéből adódik, s főként terminológiai jellegű: az általános tudományos könyvtári problematika. Ennek esetleges további megvitatására a Könyvtári Figyelő vállalkozott.

Gyermek-közművelődés — gyermekkönyvtárak

A csaknem egy évig tartó közművelődési vitában sajnálatos, vagy inkább jellemző módon szinte egy szó sem hangzott el a gyermekközművelődés (a gyermekeknek szóló ismeretterjesztés) kérdéseiről. A Népművelés c. lap közművelődési vitájával párhuzamosan folyt ugyan egy színvonalas vita a gyermekirodalomról — az Élet és Irodalom hasábjain —, de ebben csak az olvasmányokkal foglalkoztak, más kérdés-feltevessel nem találkoztunk.

A gyermek-közművelődés nem csupán egy vita keretei közül szorult ki, hanem kellő szakmai és társadalmi érdeklődés sem mutatkozott meg iránta.

Pedig az elmúlt évek népesedési vitája és az MSZMP népességgpolitikai határozata, valamint az ezt követő kormányintézkedések a gyermekek felé fordították figyelmünket. Életük valamennyi területén gondoskodunk róluk. De milyen művelődési lehetőségeket biztosítunk nekik?

A könyvtárak a gyermekművelődés szinterei

A gyermekek művelődéséről hírt adó írások nagyobb és jobbik fele az olvasással, a könyvtárakkal kapcsolatos eredményeket rögzíti. A gyermek-közművelődés egyenlőtlenül alakuló rendszerében a könyvtárhálózat fejlődött a legharmonikusabban, ez a hálózat tekinthető át a legjobban, itt körvonalazható leginkább a munka színtere, mégpedig nemcsak a gyermekek olvasóvá nevelésében, hanem az előadásos ismeretterjesztés és más közösségi formák kialakításában is.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ olvasáskutatási osztálya 1973 első felében vizsgálódást végzett a közművelődési könyvtárak rendezvényeiről, csoportos foglalkozásairól, a könyvtárakban működő ifjúsági csoportok munkájáról. Vizsgálódásunkkor csupán helyzetkép felvázolására vállalkozhattunk, az érintett események tartalmi értékelését nem vállalhattuk, mert nincs erre elég adatunk. De olyan elemző vizsgálatot kívánunk elindítani, melynek eredményei visszahathatnak az egész könyvtárosi munkára.

Mintánkban 22 önálló gyermekkönyvtár és 157 gyermekrésztleg, illetve vegyes szolgáltatásokat nyújtó könyvtár szerepel, ugyanis 15 megyei, 38 Szabó Ervin kerületi, 66 városi, illetve városi-járási, továbbá 19 nagyközségi-járási, 20 községi és 21 szakszervezeti könyvtár választott kérdőívünkre. Ezek a könyvtárak 1973 első felében 1892 rendezvényt szerveztek gyermekeknek. A rendezvények megoszlását a táblázat mutatja.

Könyvtártípus	A könyvtárak aránya az összes vizsgált könyvtár százalékában	A rendezvények aránya az összes százalékában	Az egy könyvtárra jutó rendezvények száma
Megyei	8	22	27
FSZEK	26	21	10
Városi és városi-járási	36	33	10
Nagyközségi-járási	10	12	11
Községi	11	6	5
Szakszervezeti	12	4	3

A megyei könyvtárakban tartott rendezvények magas arányszáma jelzi, hogy ezek anyagilag jobban ellátott, jobban szervezett könyvtárak, amelyek általában alkalmas helyiségekkel is rendelkeznek, s jobb a személyzeti ellátottságuk, míg a többi könyvtártípusnál a személyi, az anyagi, a tárgyi feltételek hiánya kedvezőtlenül hat. A nagyközségi-járási könyvtárak esetében talán az egyéb művelődési intézmények hiánya lendít valamit a rendezvények számán, de ezt a községi könyvtárak esetében feltehetően azért nem tapasztaljuk, mert a személyi gondok túl nagy visszahúzó erőt jelentenek (térbem szét nem választott kölcsönzés, illetve azonos nyitvatartási órák gyerekeknek és felnőtteknek stb.). Meg kell jegyezni, hogy ez a tevékenység nehezen összegeezhető a számok alapján (volt könyvtár, ahonnan csak példákat közöltek, s volt, ahol az alkalmi könyvkiemeléseket is kiállítás, illetve rendezvény címkével látták el). Emiatt adataink csupán tendenciákat jeleznek. A szervezés gyakoriságán kívül az egyes könyvtártípusokban nem találtunk lényeges szokásbeli eltéréseket, mivel a foglalkozások megközelítően azonos elemekből épülnek fel.

Előadások — foglalkozások

A hagyományos könyvtári tevékenységhez hozzátartozik a feladat, hogy rendezzenek foglalkozásokat, fogadjanak alkalmi csoportokat, szervezzenek előadásokat, sorozatokat. Szinte valamennyi könyvtár végzi is ezt, a gyermekkönyvtárakban pedig különösen kiemelkedő és hiánypótló munkát folytatnak a könyvtárosok. Gondozzák a gyermekeknek szóló előadásos ismeretterjesztés közvetlen formáit, fáradoznak a gyermekek öntevékenységének fejlesztésén, és egyre több gyermekközösség szervezésének is tanúi lehetünk. Tudatosan törekednek arra, hogy életkoruknak megfelelő színvonalú és tartalmú programokat szervezzenek a gyermekek számára, külön az óvodás, az alsó tagozatos és a felső tagozatos gyerekeknek, de mindezt nem merev elhatárolással.

Igen gyakoriak az úgynevezett *tájékoztató formák*: a könyvtárbemutatók, könyvismertetések, folyóiratszemlék. A könyvtárbemutatók a könyvtárak legalapvetőbb szolgáltatásainak egyike, de egyben az ismeretterjesztés senki és semmilyen más intézmény által nem művelt sajátos formája; az összes rendezvények 17⁰/₀-át teszi ki.

Ehhez a tevékenységhez kapcsolódik a 3. osztályosok tantervében szereplő könyvtári környezetismereti óra, és ez már átvezet a könyvtárakban rendezett tanítási órák kérdéséhez. Gyakran tartanak a könyvtárakban elsős, második gyerekeknek olvasási órákat, és mindinkább elterjed a felső tagozatosok ugyancsak könyvtárban rendezett irodalom-, történelem-, ritkábban biológia-, földrajz-, fizikaórája. Ez a tananyagot felfrissítő, tájékozódni tanító, látókört szélesítő forma a foglalkozások 19⁰/₀-át teszi ki.

Az ismeretterjesztő előadások jellegét természetesen meghatározza a hallgatók életkora. Az alsó tagozatosoknál a témák feloldódnak a beszélgetések, mesék, játékok kötetlenségében. Rendszerint maguk a könyvtárosok tartanak — a „Bölcs Bagolyt” megszégyesítve — érdeklődést felkeltő és kielégítő beszélgetéseket a régi korokról, nagy írókról, a növény- és állatvilágról, messzi tájakról.

A felső tagozatosoknál is gyakran kapcsolják össze az előadásokat vetélkedőkkel, kirándulásokkal. Náluk a fő téma az irodalom, ezt követi a természettudomány, technika, földrajz, történelem, zene, de néprajzi, helytörténeti előadásokkal is találkozhatunk. Az előadók nem egy esetben maguk a gyerekek. Egy-egy téma gyakran sorozattá növekszik, amely körül csoport is kialakulhat az állandó érdeklődőkből. Az ismeretterjesztő rendezvények aránya 16⁰/₀.

Az öntevékenységet serkentő foglalkozások is számos könyvtár tevékenységére jellemzők. Sok könyvtáros kapcsolja össze a foglalkozásokat rajzolással, rajzoltatással, illusztrációk készítésével, figurák tervezésével, bábkészítéssel. A bábozás önálló tevékenységként is gyakran szerepel a könyvtári foglalkozások között, számos helyen alakult báb- és gyermekszínházi csoport. Ha ezekhez a foglalkozásokhoz számítjuk a szavalóversenyeket, az általános témájú (nem előadásokhoz kötött) vetélkedőket, kiderül, hogy a többi formát megközelítő arányban szerepelnek a könyvtári programok között — 14⁰/₀-kal.

Valamennyi könyvtárban leggyakrabban szerepel, az összes rendezvények 22⁰/₀-át alkotja a mese-, illetve vershallgatás és -mondás, a játékfoglalkozás, valamint a diavetítés.

Jeles esemény a gyermekkönyvtárban az irodalmat gyermekközelségbe hozó előadók, színházi csoportok fellépése, írók vendégül látása és a hagyományokat ápoló ünnepek megrendezése.

Sajnos, a fiatalok amatőr csoportjainak repertoárjában nagyon ritkán szerepel gyermekeknek összeállított igényes program. Hasonló a helyzet az előadói estekkel kapcsolatban is. A gyermekek nyelvén tudó mese- és versmondók (Sólyom Kati, Margittay Ági, Surányi Ibolya) ugyan eljutottak néhány könyvtárba, de szinte teljesen hiányoznak a 10—15 évesek befogadóképességének, érdeklődésének és érzelmi világának megfelelő irodalmi összeállítások. Mintegy 80 alkalommal rendeztek a könyvtárak találkozókat az írók és a gyermekek között. A meghívott 30 író, költő közül sokan több könyvtárnak is vendégei voltak. A kicsikkel elsősorban a költők találkoztak, rangos, jó gyermekirodalmat teremtők; például Kormos István, Zek Zoltán, Horgas Béla, Varga Katalin.

A felsősök érdeklődése a népszerű tudományos-fantasztikus irodalom művelői felé fordult, 20 alkalommal találkoztak olvasóikkal a műfaj legjobb képviselői: Kulin György, Fábian Zoltán, Csernai Zoltán, Kuczka Péter, Fekete Gyula. Az író—olvasó találkozók két visszatérő főszereplője a nyelvi játékok két mestere: Vargha Balázs és Kiss Dénes.

A vizsgálat számaiból kitűnt, hogy a városi környezetben működő könyvtárak gyakrabban rendeznek programokat az alsó tagozatos gyerekek számára, hiszen a felsősök művelődési igényeinek kielégítésére a városokban sok az egyéb művelődési

lehetőség is. A járási és a községi könyvtárak viszont gyakrabban foglalkoznak a felső tagozatosokkal, a szegényes művelődési lehetőségeket kívánják így ellensúlyozni.

Megkérdeztük a könyvtárakat arról is, hányszor rendeznek más szervezettel, intézménnyel közös programot. A városi környezetben az együttműködést tükröző számok is magasabbak, mint a nagyközségekben, falvakban. Feltehető az is, hogy az iskolákkal, művelődési házakkal, az úttörőszervezettel kialakított jó együttműködés következtében több a rendezvény, könnyebb a szervezés, nagyobb a kedv a munkához.

Klubok, körök a gyermekkönyvtárakban

Az egyre inkább erősödő, önálló életet élő ifjúságiklub-mozgalom az elenyésző számú úttörőklub kivételével szinte teljesen a 14 éven felüli korosztályra épül. A gyermekkönyvtári környezet, a gyermekkönyvtáros állandó, megbízható jelenléte, pedagógiai felkészültsége ideális körülményeket teremthetne a gyermekközösségek kialakítására, a rendszeres működéshez szükséges anyagi és szakmai támogatást azonban szinte sehol sem kapják meg a könyvtárak. A csoportok élete elsősorban a könyvtáros egyéni kezdeményezésén múlik, azon, hogy vállalja-e a gyerekekkel való mélyebb és rendszeresebb foglalkozás pedagógiai, szakmai, emberi terhet. A nehézségek ellenére figyelemre méltó, mennyien vállalják ezt a külön erőfeszítést.

A vizsgált 179 könyvtárból 7 megyei, 8 Szabó Ervin kerületi, illetve városi-járási, 8 nagyközségi-járási, 11 községi és 6 szakszervezeti könyvtárban összesen 97 csoport működik (van, ahol több is). Ezek közül 59 általános érdeklődést kielégítő, vegyes programú gyermekcsoport, 10 irodalmi érdeklődésű gyerekek csoportja, 9 könyvtári ismereteket nyújtó, szakkörjellegű csoport, 7 bábkör, 6 színjátszó csoport, 3 zenei klub, 2 rejtvényfejtők klubja és 1 filmkör. A felső tagozatosokból 39, az alsó tagozatosokból 19 csoport alakult, 39 csoport vegyes részvétellel működik, illetve nem jelölték külön a résztvevők körét. 73 csoportot könyvtáros vezet, 19-nek élén pedagógus áll, 5 csoportot hivatásos népművelő irányít, 5 csoport a felnőttön kívül gyerekekből álló klubvezetőséggel is rendelkezik. A vizsgált klubok 7%-a 10 évnél, 11%-a 5 évnél régebben alakult, 1969 óta 10%, 1970 óta 10%, 1971 óta 15%, 1972 óta 35% és 1973 óta 12%-uk működik rendszeresen.

A 179 könyvtáron kívül feltehetően még számos helyen tartanak rendszeres foglalkozásokat azonos összetételű gyerekcsoportok számára.

Beható pedagógiai és csoportlélektani elemzéssel nyilván meg lehetne egymástól különböztetni az *alkalmi társulásokat* és a *valódi közösségeket*. A vizsgálat azt is kimutathatná, hogy hol, milyen módszerekkel, milyen könyvtárosi és pedagógiai magatartással és milyen lehetőségekkel érték el a legjobb eredményeket, és ez valamennyi gyermekkönyvtáros számára hasznos, sőt nélkülözhetetlen tudnivaló lenne. A kiküldött kérdőívek válaszadói ugyanis szinte minden esetben megemlítették, hogy munkájukat meglehetősen nehezíti a *módszerek, a tapasztalatok kicserélésének hiánya*. Foglalkozásleírásokat, témajavaslatokat és találkozási lehetőségeket kérnek. Az ifjúságiklub-mozgalom bontakozó és mindjobban finomuló gyakorlatából sok mindent fel lehetne használni a könyvtári csoportok vezetőinek tájékoztatására, szakmai segítésére. Létrejöhetne a tapasztalatcserre másfajta klubok vezetői és a könyvtárosok között is, ezzel az ifjúságiklub-mozgalom is frissülne, új módszereket kapna.

A tennivalók

Az 1973 őszen a Népművelési Intézet és a KISZ KB által rendezett ún. klub-módszervásár mintájára, ahol az ifjúsági klubok bemutatták saját foglalkozásaikat, programjaikat, mielőbb meg kellene rendezni és később módszeressé tenni a *könyvtári foglalkozások országos bemutatóját és tapasztalatcseréjét*. (Az említett módszervásár egyik legkitűnőbb programleírása egyébként egy gyermekkönyvtárban megtertartható mesemegelevenítő foglalkozás volt.)

A fenti kérdőíves vizsgálatot elvégeztük a felnőtteknek kölcsönző könyvtárak rendezvényeivel kapcsolatban is. Erre vonatkozólag csupán egyetlen tényre szeretnék kitérni. A gyermekrendezvények esetében sokkal *ritkábban találkozunk külső, meghívott előadókkal*. Ez részint abból következik, hogy előadói tiszteletdíjra a gyermekkönyvtárakban még a felnőtttrészeleknél is kevesebb pénz jut, részint abból, hogy a gyerekkönyvtárosokban sokkal nagyobb a kedv és hajlandóság arra, hogy egy-egy témát maguk feldolgozzanak, a gyerekek nyelvére lefordítsanak, és elő is adják. Külön szakmai vita tárgya lehetne (ha lennének ilyen viták), hogy kell-e növelni a külső közreműködők számát. Szerintem nem, de akkor a foglalkozásokat vezető, az előadó könyvtárosoknak a módszertani segítségen kívül munkaidő-kezdvezményt és nagyobb erkölcsi elismerést is kellene kapniuk.

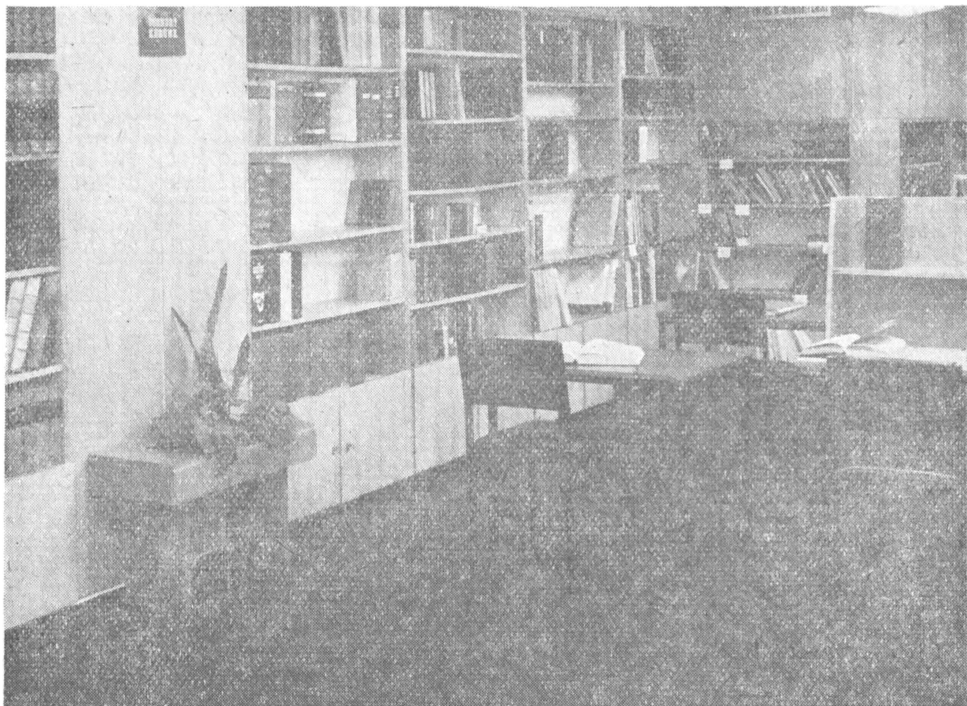
Havas Katalin

Ötvenéves a Magyar Nemzeti Bank szakkönyvtára

A művelődésügyi miniszter 131/1968. (M. K. 11.) MM számú utasítása értelmében, mely a közkönyvtárak, illetve az általános és tudományos szakkönyvtárak gyűjtő-körével, valamint a szakirodalom beszerzésében való együttműködésükkel foglalkozik, a Magyar Nemzeti Bank szakkönyvtára a közgazdaságtudomány *tudományági szakkönyvtára*. Ez a funkció a közgazdaságtudományon belül a *pénzügytudomány szakirodalmának gyűjtését* írja elő, amely párosul a fenntartó intézmény jellegéből eredő gyűjtési feladatokkal. Ezenfelül azonban a könyvtárnak áttekintést kell nyújtania a szaktudomány egész irodalmáról, és meg kell teremtenie a lehetőséget arra, hogy a szaktudomány művelőinek minden kutatómunkájához szükséges és bárhol fellelhető könyvtári dokumentum rendelkezésre álljon. Mivel azonban egyetlen intézményi könyvtár sem engedheti meg magának, hogy mindent beszerezzen, feldolgozzon és tároljon, ami egyébként szakterületének gyűjtési körébe tartozik, a Magyar Nemzeti Bank szakkönyvtárának esetében is nagy jelentősége van a hálózati munkának, az együttműködésnek s az ezzel összefüggő egyéb lehetőségek felhasználásának.

A könyvtár állománya és az időszaki kiadványok

A könyvtár félévszázados múltra visszatekintő közgazdasági-pénzügyi szakkönyvtár, egyidős az önálló Magyar Nemzeti Bankkal. Könyv- és folyóiratállományának egy része azonban még az Osztrák—Magyar Bank könyvtárából származik. Ennél fogva régi — ritkaságszámba menő — dokumentumai is vannak. Néhány hivatalos lap és közgazdasági folyóirat a *múlt század nyolcvanas éveitől napjainkig* megtalálható polcain. A Pénzügyi Közlöny 1888-tól; a Magyar Közlöny elődje, a Budapesti Közlöny 1893-tól; a Közgazdasági Szemle 1908-tól; a Magyar Statisztikai Szemle 1923-tól. A nagytekintélyű külföldi közgazdasági folyóiratok közül a londoni *The Economist* 1922-től, a Harvard Egyetem negyedéves folyóirata, a *The Review of Economics and Statistics* 1919-től. A könyv- és folyóiratállományon kívül értékes *bankkiadvány-*

Olvasótermi részlet

Tömör-raktári állványsor

gyűjteménnyel is rendelkezik a szakkönyvtár, amelynek jelenlegi állománya 35 ezer kötet, évi gyarapodása pedig 1400—1500 kötet. (Ez a szám azonban állandóan emelkedik, egyenes következményeként annak a — nemzetközi adatokon alapuló — megállapításnak, amely szerint a szakirodalmi termés 10—15 évenként megkétszereződik!)

A Bank központi hivatalai részére a könyvtár közvetítésével mintegy 700-féle *időszakos kiadvány* érkezik. Ezeknek nagyobb részére (420-félére) előfizetünk, 280-félét pedig — főleg külföldi bankoktól — ajándékként kapunk. Az előfizetésre érkező 420-féle periodikus kiadványból 235 a belföldi és 185 a külföldi kiadvány. A belföldi napilapokat, szakfolyóiratokat, hivatalos közlönyöket — a főosztályok igényei alapján — több példányban fizetjük elő.

A külföldről ajándékozás és előfizetés útján érkező 465-féle kiadványból 28 a szocialista és a tőkés országokból származó napilap, s ezek összesen 72 példányban érkeznek a Bank különböző hivatalai részére. A napilapokon kívül elsődrendű jelentőségük van a legfrissebb információkat hordozó egyéb kommunikációs csatornáknak (a Reuter-jelentésnek, a külföldi hírszolgálatoknak stb.). A közgazdasági főosztály információs osztálya kíséri ezeket figyelemmel úgy, hogy az információkat megszüri, és *naponta gyorsinformáció* formájában az érdekeltek rendelkezésére bocsátja. Itt említem meg az információs osztály lapkivágat-archivumát, amely a gyors és friss dokumentum-és adatszolgáltatás egyik fontos bázisa.

A napilap- és folyóiratbázis kialakításakor gondosan kell mérlegelni a kiadványokat országonként és kiadványtípusonként aszerint, hogy hol található az az a cikkek, tanulmányok, tényközlő információk, valamint a többnyire gyorsan elavuló, de az adott időszakban nagyon értékes „újdonság”-információk, amelyek a banktevékenység, valamint a gazdasági élet irányítói számára szükséges tájékoztatásokat tartalmazzzák. Ez a folyóiratbázis tehát az állandóan megújuló, felfrissülő, az időközben megjelenő, vagy nagy fejlődésen átmenő információs kiadványok többé-kevésbé rugalmas, mindenkor a Bank új munkafadataihoz igazodó, sőt az igényeket megelőző gyűjteménye.

A könyvtár részére 90-féle belföldi s mintegy 250-féle külföldi időszakos kiadvány érkezik. Ezeket bibliográfiailag feldolgozza, tartalmuk alapján osztályozza, s az érdeklődők rendelkezésére bocsátja. A könyvtár különös gondot fordít a bankok által kiadott folyóiratok és bulletinek megszerzésére és feldolgozására. A bankok közgazda-

sági kutató részlegeiben ugyanis neves kutatógárda tevékenykedik, s az egy-egy témára vagy országra vonatkozó tanulmányaik, közgazdaságtudományi és pénzügyi kutatóik, valamint elemzéseik sokszor a legfrissebb információk forrásokat jelentik.

A könyvtár szolgáltatásai és tájékoztató tevékenysége

Előljáróban szólnunk kell arról, hogy a szakirodalmi áradat a szemle jellegű tájékoztató és bibliográfiai szolgáltatások számának és terjedelmének is ugrásszerű megnövekedését eredményezte, vagyis a dokumentációs, az ún. szekundér kiadvány egész sorának a létrejöttéhez vezetett, s így a dokumentációs kiadványok tömege „újratermelte” az amúgy is feszítő tájékoztatósi problémákat. Egy, a közgazdaságtudomány területén készült felmérés, mely a könyvtári-dokumentációs intézmények gazdasági tájékoztató kiadványait elemezte, a következőket állapítja meg: „... a piacon található tájékoztató kiadványok tömege azt a hamis látszatot kelti, hogy a vezetők, kutatók, szakemberek... teljes tájékoztatást nyerhetnek a hazai és külföldi közgazdasági irodalomról...”, de ... az „áru” igen sok esetben nem jut el a tényleges igénylőkhöz, másfelől... az információ-dömping ellenére sem kapják meg a kívánt mennyiségű árut.” (Szalay Sándor: A szétszaggató szakirodalmi tájékoztatás helyzete a közgazdaságtudomány területén. Bp. OSZK—KMK, 1972.) A közgazdasági dokumentációs országos rendszerének megteremtése tehát egyre inkább sürgető feladat. A közgazdasági tájékoztatás kialakítandó szervezetének bő referátumok, fordítások stb. készítése, vagyis elsődleges közreadó tevékenység lenne a funkciója. A sajátos, helyi igényeknek megfelelő végső közreadás, a válogatás, a kézhezjuttatás, a felhasználás biztosítása, tehát a szakirodalmi igények közvetlen kielégítése viszont az intézményi, vállalati könyvtárak feladata lehetne. Ez utóbbiak emellett a *központi tájékoztatás* rendszerét kiegészítik a különféle *speciális szakirodalmi források* felkutatásával, feltárásával és rendelkezésre bocsátásával. Mindezek kiegészítésül hozzájárulnának a mi könyvtárunk tájékoztató szolgáltatásainak javításához is.

Áttérve a könyvtár szolgáltatásainak ismertetésére, első helyen a kölcsönzést, a helybenolvasás lehetőségét és a könyvtárközi kölcsönzést kell említenünk, s a tájékoztató munka fontos eszközeként a *kézikönyvtárt*, amely a viszonylag kötetlen, adminisztráció nélküli használat lehetőségét nyújtó olvasóteremben áll rendelkezésre. (A könyvtár új olvasótermi berendezése gazdag kézikönyvtári állomány kiépítésére ad lehetőséget. Ennek az anyagnak a fejlesztése, újabb, átfogó monografikus művekkel történő felfrissítése a könyvtár egyik fontos célkitűzése.) Állandóan alkalmazott eszköz a könyvtári tájékoztatás legjellegzetesebb formája a személyes, szóbeli felvilágosítás is, amely a katalógusokban való eligazodás segítségével a helyszíni irodalomkutatásig terjedhet.

A könyv- és folyóirat-állományt a következő *katalógusok* tárják fel: a könyvek szerzői betűrendes és sorozati katalógusa, a cikkek szerzői betűrendes katalógusa, a könyvek szakkatalógusa, a cikkek szakkatalógusa, a könyvek és a cikkek földrajzi katalógusa.

A katalógusok használatában nagy gondot okoz, hogy a dokumentumok könyvtári feldolgozása és a céduláknak a katalógusokban történő megjelenése között meglehetősen nagy az időkülönbség. Ezenkívül a nagy mennyiségű katalóguscédula részben visszakeresési, részben tárolási problémákat is felvet. Évente átlagosan 1500 könyvről és 6000 cikkről készül katalóguscédula 4—5 példányban; ez évente több mint 30 ezer katalóguscédula beosztásával jár! Ez a tény is sürgeti a fejlettebb technikai eszközök mielőbbi bevezetését, például a lyukkártya-rendszer, illetve a *gépi adatfeldolgozás* különféle módszereinek információk célokra történő felhasználását.

A tájékoztató tevékenység fontos területe az irodalomkutatás, a *témadokumentációk* készítése is: Csak 1973-ban 30-nál több ilyen összeállítást készített a könyvtár. (Az angol bankok szerkezete, A monetáris egyensúly és az infláció elméleti kérdései stb. Külföldi igénylők részére készült jegyzék a magyar gazdaságirányítás új rendszerének angol nyelvű irodalmáról.) A könyvtár új szerzeményeiről és bibliográfiairól rendszeresen hírt ad a „Szakkönyvtári Tájékoztató”-ban. E kiadványban minden alkalommal néhány érdekesebb, fontosabb szakkönyv tartalmának ismertetésére is sor kerül.

Romhányi Józsefné

HELYREIGAZÍTÁS. Februári számunk 103. oldalán hírt adtunk arról, hogy megjelent a szakszervezeti könyvtárak új szervezeti és működési szabályzatát magában foglaló kiadvány. A híradásba téves szám került: a dokumentumot nem 2200, hanem 9200 példányban adta közre a Táncsics Kiadó, tehát nincs akadálya annak, hogy valamennyi érdekelt intézmény hozzájusson a szabályzathoz.

Mit tehet a könyvtár?

A Könyvtáros 73/4. számában már röviden tájékoztattuk a szakmai közvéleményt két megyei könyvtárban folyó kísérletünkről, melynek segítségével pontosabb képet kívánunk felrajzolni a könyvtárhasználat hatásáról, a kulturális értékek felhalmozódásának valószínűsíthető felgyorsulásáról, az olvasók esztétikai ízlésének módosulásáról, az életmód-modellek változásáról stb. Emlékeztetőül: két, a kiváló tulajdonságok egész sorával jellemezhető könyvtárunkban az olvasótábor véletlenszerűen kiválasztott tagjaiból kísérleti és kontrollesoportokat alkottunk, majd sokféle módszerrel 1972 tavaszán felmértük a vizsgálat szempontjából lényegesnek számító jellemzőiket, pl. a szabadidő-tevékenységüket, a kulturális értékekkel szembeni általános beállítódásukat (attitűdjüket), műbefogadói magatartásukat, gondolkodási rendszerük zárt-ságát vagy nyitottságát stb. Ugyanezeket a személyeket 1974. tavaszán ismét megkeressük, s méréseinket megismételve, a várható „elmozdulások” irányából és mértékéből kívánjuk majd következtetéseinket levonni. Az alapmérés adatait tartalmazó kutatási jelentésünk nyomdai munkálatai már folynak (Halász L.—Nagy A.: Hatásvizsgálat könyvtárban I.), ezért most nem rövid összegezést szeretnék nyújtani, inkább a sokszálú kérdéscsoport egyik részproblémáját kísérlem meg életszerűen láthatóvá tenni.

A korábbi művelődés-szociológiai vizsgálatok meggyőző összefüggést mutattak ki a könyvtárhasználat és a továbbtanulás között. E kézenfekvő „együttjárás” egyik oka közismert, hiszen mind több pedagógus érzi elégtelen eszköznek a tankönyvet, s közvetve vagy nagyon is közvetlenül szólítja fel hallgatóit, tanulóit a könyvekben való önálló búvárkodásra, az ismeretek olvasással történő kiegészítésére. Viszonylag kevesebb szó esik azokról, akik nem tanulóként kerülnek a könyvek tárházába, hanem az iskolából kimaradva, a továbbtanulási lehetőségekről lemondva vagy a lehetőségektől megfosztva jutnak el oda. Öntudatlanul vagy alig tudatosan bujkál bennük valami feszítő erő, a többrevágás, a tudniakarás, a műveltségszerzés tiszteletré méltó motívuma, ami fokozatosan a könyvek, a filmek, az informatívabb műsorok felé fordítja őket, s innen már csak egy lépés a könyvtár.

Mivel e réteg iskolázottsága alacsony, tagjai többnyire ifjúsági, kalandos, romantikus, érzelmes művekkel kezdik az olvasást, s ha a körülmények szerencsés összejátszása is segíti őket (munkahelyi, családi környezet, a könyvtáros tapintatos pedagógiai akciói), eljuthatnak az igényesebb, a valóságfeltáróbb művek értő befogadásáig is.

Saját életkörülményeik egyre táguló köreit áttekintve, az önmaguk megismerésére is sarkalló műveket átélve mind több könyvtárhasználóban megfogalmazódhat vagy csak felerősödhet a „változtasd meg életed” parancsa.

S mivel manapság az életkeretek, a munkavégzés jellegének lényeges változtatása az iskola megkerülésével alig lehetséges, a továbbtanulás látszik nyilvánvaló kiútnak.

Mit tehet a könyvtár? Mivel járulhat hozzá az olvasók kulturáltságának fokozásához? Hogyan segítheti a mind több oldalú személyiség kialakulását?

Remélhetőleg második vizsgálatunk eredményeit feldolgozva viszonylag sokrétű válaszokat adhatunk a fenti kérdésekre, de a továbbtanulási ambíciók szikrájának elültetésében, vagy paraszának újraélesztésében betöltött szerepét már most is bizonyítottan érezzük. Erre az előlegezett optimizmusra a megkérdezettek több mint tíz százalékával (összesen 60 olvasóval) folytatott irányított beszélgetések elemzése jogosít fel bennünket. A továbbtanulásra utaló vallomások a könyvtári mintákban tipikusak, míg a könyvtárba nem járók kontrollesoportjában csak elvéve találkoztunk a tanulás, a továbbképzés megfogalmazott szándékával. Az alábbi idézetekből nem mindig derül ki pontosan, vajon minden esetben a könyvtár „közreműködésével” kialakult életervekről van-e szó? A lényeg annak tudatosítása, hogy a könyvtár az önkéntes továbbképzés eszköze, műhelye, amely az alapképzés vagy a szakképzés hivatalos formáira a cél tudatos vállalása nélkül is felkészíti a majdani tanulókat, vagyis megteremt a munkaerő tovább- és átképzésének szubjektív feltételeit.

Mit tehet a könyvtár? Egyre szélesebb kapukat nyithat többek között az iskolát be nem fejezők előtt (évente átlagosan az érintett korosztály 10%-a nem fejezi be az általános iskola 8. osztályát), az ön- és valóságismerethez vezető könyveket kínálva és adva a létra aljáról indulók kezébe is, a könyvtáros pedig az olvasó személyes gondjainak meghallása, megértése után ösztönözheti, bátoríthatja a felfelétőrekvésű tervek ésszerű megfogalmazását, majd megvalósítását.

Azok, akikről az alábbiakban olvashatunk, sokféle tapintatos támogatást kapnak a kísérletben résztvevő könyvtárosoktól, de vajon hányan várnak még ösztönzést,

bátorítást szerte az ország könyvtáraiban? Az alábbi három, tipikusnak látszó interjú bemutatása talán a táblázatok számoszlopainál nem kevésbé hatásosan hívja fel a figyelmet az ilyenfajta gondok felismerésére.

„Igy száll majd tovább apáról fiúra...”

32 éves, 7 általánost végzett hegesztő: „1954-ben az angol—magyar futballmérkőzés emlékére kiadtak egy hatalmas füzetet, amit az ifjúsági könyvtárakban meg lehetett vásárolni. Én is elmentem, meg is vásároltam, de közben az ott elhelyezett könyveket elkezdtem nézegetni, és annyira megtetszettek, hogy elhatároztam, be fogok iratkozni a könyvtárba, olvasni fogok. Idehaza mondtam is szüleimnek, ők minden ellenvetés nélkül beleegyeztek. Beiratkoztam a könyvtárba, azóta rendszeresen járok oda.

Hogy a legelején kezdjem, mikor legelőször beiratkoztam a könyvtárba, bizony még meséskönyveket is olvastam és ifjúsági regényeket. Most is szeretem őket, de később aztán kezdtem áttérni a komolyabb, szépirodalmi művekre. Ezek közül is megemlíteném például, amit most nem is olyan régen olvastam el a könyvtárból, Kovai Lőrinc Fergegészak című könyvét. És ez annyira lekötött, hogy jóformán alig tudtam letenni.

Az Egy magyar nábobot, Kárpáthy Zoltánt ugyan filmen is láttam, és annyira megfogott, hogy elhatároztam: mihelyt a könyvtárban megtalálom, el fogom olvasni, mert könyvben érdekesebb, mint filmen. Mert könyvben bővebben van róla írva, és jobban le tudja kötni az embert, mint a film...

Van, amikor 4 órát is ülök a könyvtárban, mert ha olyan nap van, hogy azt mondom, hogy na most megyek a könyvtárba, akkor bizony már délután 3 órakor elmegyek, és sokszor van úgy, hogy este 7 óra — fél 8, hogy hazajövök. És itthon nem akarják elhinni, hogy én ott vagyok, azt hiszik, hogy talán másfelé járok. Hiába mondom nekik, hogy ott el lehet tölteni az időt, el lehet nézegetni, olvasgatni, nem hiszik el. Mondtam nekik, hogy egyszer próbáljátok meg, majd meglátjátok, hogy ti is úgy jártok, mint én, majd nem tudjátok otthagyni.

Szoktam ajánlani munkatársaimnak is könyveket, de ők bizony nem nagyon lelkesednek érte, mert többnyire *faluról járnak be* hozzánk dolgozni, nem érnek rá ilyesmire, azt mondják, hogy odahaza vár a munka. Azt mondják, szívesen foglalkoznának velem, de nem érnek rá a sok munkától.

Nem nehéz a munkám, csak nagyon oda kell figyelni, mert szovjet exportra dolgozunk, és hát bizony nem lehet elkapkodni a dolgokat.

Olvadni szoktam mindig, amikor csak szabad időm van. Ha délutános vagyok, akkor 10-re érek haza. Akkor vacsorázom, és vacsora közben is olvasok, de bizony még vacsora után is szoktam olvasni, körülbelül úgy 11, fél 12-ig.

Ha délelőttös vagyok, akkor $\frac{3}{2}$ -kor végzek. Hazajövök, s itt a konyhában, ugyancsak nekiállok olvasni, mert engem a könyv pihentet, szórakoztat, leköt, s ha van olyan könyv, ami érdekkel, hát bizony sokszor addig le sem teszem, míg ki nem olvasom. Ha olyan könyvekre akadok, ami érdekes, akkor számomra megszűnt a világ, engem nem érdekel akkor se tévé, se rádió, akkor csak a könyvbe mélyedek. Inkább ki is megyek, még az udvarra is, hogy engem hagyjanak békén, hadd olvasak. Nem érdekel engem akkor semmi, megszűnik számomra a világ. Annak élek, abba annyira beleélem magam, hogy se látok, se hallok.

Hét általánost végeztem csak, mert nem mentem tovább, de most már bizony megbántam, *nagyon megbántam*. Persze, ha akkor, 14 éves koromban úgy gondolkodom, mint most 31—32 évesen, hát akkor talán nem az volnék, aki most.

Gondoltam már *esti iskolára*, mert számomra más választás nincs. Szeretném letenni mindenekelőtt a 8. osztályt, az minden számításom. Nagyon úgy néz ki, hogy az ősszel be is fogok iratkozni, és ha sikerül ahogy én tervezem, akkor minden szándékom a gépipari technikumot is elvégezni.

Ezek után nem tudom és nem is fogom abbahagyni az olvasást, mert annyira megkedveltem, hogy talán számomra a legjobb. Legfőbb szórakozásom a könyv. Sokszor ahelyett, hogy erre-arra csavarognék, inkább leülök ide az udvarra, a nyugágyba fekszem, vagy valamire leülök, és elkezdek olvasni. Engem az szórakoztat és tanít.

Vannak saját könyveim is. Azok most helyszűke miatt fent vannak a padláson. de majd ha rendes lakásom lesz, ahova el tudom rakni őket, bizony nem becsomagolva lesznek, hanem ott lesz a helyük, ahol megérdemlik: a könyvespolcon.

Mindenekelőtt olyanokat vettem, amiket még nem olvastam, ilyenek például a Tamás bátya kunyhója, Coopertól a Vadlő. Coopertól általában majdnem minden könyv megvan, ezek az indiános könyvek nagyon érdekelnek. Meg is vettem sorozatban, és ezek után is megveszem őket, hogyha rénézésből megtetszik valamelyik kötet. Ott mindjárt a helyszínen bele is olvasok. Na, gondolom magamban, ez nagyon jó lesz,

ezt meg is veszem magamnak. El is olvasom, és ha már nem érdekel annyira, akkor még mindig itt lesz a kisfiam, akit majd biztosan érdekelni fog, és ő is el fogja olvasni. S így száll majd tovább apáról fiúra a könyvolvasás, mert például már most, 6 éves korában is nagyon érdeklődik a könyvek után, van is neki; és én a könyvek iránti szeretetet igyekszem átültetni bele.”

„Igen-igen szeretnék tanulni”

26 éves, érettségizett munkáslány: „Négyen voltunk gyerekek, két nővérem és egy bátyám volt. Bátyám húsz évvel idősebb nálam. Egyik nővérem is jóval idősebb, a kisebbik másfél évvel idősebb, de ő egészen más természetű, sokat veszekedtünk. Játsszótársnak ő sem számított. Apám 57-ben halt meg. Anyám tsz-nyugdíjas, de akkor még egymaga dolgozott a földeken. Elég nehéz volt, amikor apám meghalt. A bátyám még egyetemre járt Pesten, mert ott voltak rokonok és tudták segíteni. 58-ban végzett. Idősebb nővérem otthon dolgozott. Neki is nehéz volt, mert 45 után még dolgozott, aztán egy év alatt végezte el Pécsen a gimnáziumot. Akkor még könnyű volt bejutni, könyörögtek, hogy menjen valaki tanulni.

Keribe akartam menni, de nem vettek fel, mert rá kellett írni a jelentkezési lapra, hogy meddig jártam hittanra? Hát én jártam, mert evangélikus vagyok, és a konfirmációig jártam hittanra. Aztán gimnáziumba kerültem. Az általánosban végig kitűnő voltam, a gimnáziumban 4,2—4,3 körül. A matematikát, fizikát szerettem, szívesen mentem volna Pécsre, de *nem kívánhattam még ezt is* édesanyámtól.

Azt gondoltam, elmegyek dolgozni és majd amellett sikerül továbbtanulni, de sajnos nagyon nehéz dolog ez. Hét év kiesésem is van, itt meg *nem engednek* semmilyen irányban tanulni, nekik a munkás kell. Még a felvételinél is nézik, hogy kell-e a munkakörhöz. A bátyám most próbál valamit. Ipari laborba szeretnék menni, és esetleg egy vegyipari technikummal próbálkozni. Igen-igen szeretnék tanulni. Ha más nem sikerül, szeretnék nyelvtanfolyamra beiratkozni.

Addig is sokat olvasok, és igyekszem úgy válogatni az olvasmányaimat, hogy a szórakozás mellett tanulhassak is belőlük. Meghallgatok minden előadást, amihez csak hozzájutok. Igen, járok a TIT-előadásokra is. Ha tudná, milyen sokat jelentenek számomra. Ebben a környezetben az olvasáson kívül ez jelenti nekem egyedül a kultúrát és a művelődést.

Kiskoromban nagyon sokat meséltek és olvastak nekem, nagyon szerettem a meséket, s amikor aztán megtanultam olvasni, újra meg újra elolvastam, ami tetszett, és könnyen megtanultam. Akkor meg már annak örültem, hogy könnyen tanulok. Persze dicsérték is otthon érte. Idősebb testvéreim nagyon szerettek, s nagyon büszkék voltak rám. Azt hiszem, ez is ösztönözt a tanulásra. Volt egy könyvünk Mátyás királyról, egy három kötetes, amit rendszeresen újra meg újra elolvastam. Most nem régen, mikor nem volt könyvem, újra elővettem és nevettem rajta — egyes részeket most is szó szerint tudok.

Nagyon szeretem Passuth-ot, mindig elgondolom, mennyi tudás kell egy-egy könyvéhez, és mégis mennyi könyve jelenik meg, nagyon tudok bennük gyönyörködni. Szabó Magdát is szeretem, bár a Danaidák nem tetszett. Nemrég olvastam a Hóhullám Berlinben-t, ausztráliai író nő írta, az, aki a Ketten a halál ellen című könyvet is. Az még jobban tetszett. Több könyvét is olvastam, de címekre már nem emlékszem, az egyik Ausztráliában játszódik szintén, és nagyon megható. Most olvastam például A Manderley ház asszonyát. Úgy kaptam kölcsön, nagyon tetszett. Nekem a könyvek az egész világot pótolják, utazásra nem jut pénzem, tanulásra nincs lehetőségem, valamit csak csinálnia kell az embernek.

250 forintot fizetek a lakásért és 7 forintért kapok igen jó ebédet. Kicsit magányos vagyok, de a hét végén mindig haza megyek, meg néha a barátnőmmel valahova. Ő orvos, az idegostályon dolgozik.

Nagyon szeretnék utazni és sok mindent látni. Elsősorban Magyarországon szeretnék mindent megnézni, talán még a megyében is akadna, amit nem ismerek. De hát 1200—1300 forintból nem nagyon ugrálhat az ember.

„... megnyílt a korcsolyapálya ...”

36 éves cipőgyári modellező férfi: „Amikor megtanultam olvasni, attól kezdve szinte faltam a könyveket. Általában ifjúsági regényeket. A kezdet kezdetén még az ember kevesebb igénnyel olvas. Ifjúsági regények, izgalmasabb olvasmányok, és aztán jöttek a magyar regényírók: Vas Gereben, Jókai, Móricz, Mikszáth és minden, ami az ember kezéügyébe került. Általában minden érdekelt, ami az emberrel, az ember életével kapcsolatban van.

Az általános iskola befejezése után *dolgozni kellett* mennem. Esti tagozaton végeztem el a közgazdasági technikumot, majd a cipőgyárba kerültem, ott két évig a körön dolgoztam, akkor jutottam be a műszaki osztályra, mint mintavágó modellőr. Nagyon szeretek olvasni élettörténeteket, életrajzokat, festők életrajzát, Goyá-ét, Michelangelo-ét, vagy akármelyik festőét. A klasszikusok jobban érdekelnek, talán mert a megfogalmazásuk pontosabb. A jelenlegiek közül Csontváry az, aki elképesztő színeivel megragad. A modernek némelyikét értem, viszont másokat inkább szeretnék érteni. Az emberek kis százaléka érti csak azokat, mert az emberek, általában 98%-a más szemmel nézi a dolgokat, pl. egy szobornál megfogalmaznak egy hatalmas, erőteljes alakot kicsi fejfel. Itt maga az alak hangsúlyos, ezt a művész nagyon érti, a hatalmaságát fejezi ki, de viszont az az egyén, aki nem érzi ezt, csak az arányok eltolódását látja benne. Szerintem rá kellene nevelni az embereket, hogy megértsék azt a művészetet, ami a modernet jelenti ma.

Főleg a történelmi regényeket szeretem, pl. Sienkiewicz és a magyar Hunyadi József könyveit, ezek valami pluszt adnak a mindennapok szürkeségéhez.

Igen, nálunk mindenki olvas. Ez hagyomány. Ez olyan szokás, *mint a dohányzás*, bár arról már sikerült lemondanom, de az olvasásról nem szándékozom. Vannak olyan regények, amelyeket többször is olvastam. Lehet, hogy nevéstégesen hat, de pl. a Tamás bátya kunyhója, Tom Sawyer, A két évi vakáció és a Winnetou, az Elfújta a szél, mind ilyenek.

Ha eszembe jut a könyvtár, olyan jó érzés, mint amikor azt mondom: ki fogok menni a strandra, vagy télen, ha megnyílt a korcsolyapálya vagy ehhez hasonló. Olyan érzést vált ki, hogy jó szórakozóhelyre megyek most. Tulajdonképpen, ha a könyvek közé megyek, jól érzem magam, mert jól lehet ott böngészni, beleolvasgatni ebbe-abba, megnézni a dolgokat.

Tanulási tervem is van, az Iparművészeti Főiskolára adtam be az idén a jelentkezésem, hogy sikerül-e vagy sem, az a jövő titka.

Dallos Gyuláné és Rezsnyák Istvánné interjúkészítőinknek ezután is köszönetet mondva közreadja, aki a kérdéseket összeállította, a szövegeket válogatta és szerkesztette:

Nagy Attila

Szerkesztői üzenet

HATOS GÉZA SZAKMÉRNÖK CSEPEL, AUTÓGYÁR

Örülünk, hogy olvasta lapunkban Az ipari munkások szakirodalmi el látása címmel tavaly júliusban megjelent cikket, s egyetért az abban foglaltakkal. Elismerjük azonban, hogy az említett írás, miközben felsorolja a gondokat, keveset szól a megoldás lehetőségeiről. Ezért hadd idézzük leveléből azokat a gondolatokat, ötleteket, amelyeket a helyzet megváltoztatására, megjavítására javasol:

Az új munkások már felvételükkor kapják meg a szakszervezeti könyvtárról szóló tájékoztatót is, majd a felvételtől számított két hónapon belül válaszoljanak egy gondosan szerkesztett kérdőívre, amely — egyebek között — szakmai érdeklődési körük, olvasási szokásaik stb. iránt érdeklődik. A válaszok figyelembevételével meg kell alakítani a könyvtár szakmunkás baráti körét. Ha ez nem lehetséges, legalább egy szakmunkásokból álló társadalmi brigádot szervezzen a könyvtáros. Mindkét szervnek az lenne a feladata, hogy segítsen a szakmunkások szakirodalmi ellátásának megszervezésében. Jó volna továbbá, ha szakkönyvekből vetélkedőt, valamint vitadélutánokat rendezne a könyvtár. Ezeken jelen lehetne egy-egy szakkönyvkiadó képviselője is. Végül indítványozza, hogy a szakszervezeti könyvtárosok továbbképzésében kapjanak helyet a szakmunkások szakirodalmi ellátásával kapcsolatos kérdések is.

Azzal az óhajával is egyet lehet érteni, hogy örömmel olvasna lapunkban olyan írást, amely a munkások szakirodalmi ellátásával kapcsolatban felmerült kérdésekre a saját könyvtári gyakorlatnak — és elért eredményeknek — ismertetésével válaszolna, így egészítené ki a cikk és az Ön által felvetett gondolatokat. Szerkesztőségünk valóban mindenkor szívesen nyitja meg hátsábjait az ilyen írások számára, és várja a kérdés megoldásában érdekelt gyakorló könyvtárosok jelentkezését, cikkeit. A munkások szakirodalmi ellátásának megoldásából szívesen vállaljuk a ránk eső részt, de csupán a könyvtárak és a könyvtárhasználók tapasztalatainak ismeretében remélhetjük, hogy jó választ adunk a mit és a 'hogyan' kérdéseire.

Könyvek házhoz szállítása idős olvasók részére

Az V. kerületi, 1. sz. Szabó Ervin Könyvtárban az 1973-ban nyilvántartott 4080 olvasó közül 1227-en voltak 60 évesnél idősebbek. Ez az igen nagy réteg megkülönböztetett foglalkozást kíván.

1972-ben visszahívó lapokat küldtünk a kölcsönzést szüneteltető olvasóinknak. A beérkező válaszokból kiderült, hogy nem mindig az olvasási igény csökkent, hanem az idősebbek egészségi állapota nem teszi lehetővé számukra, hogy eljőjenek a könyvtárba. Idézek az egyik levélből: „Ezúton szeretném megköszönni szíves érdeklődésüket... Elmaradásom oka sajnos az, hogy előrehaladt korom (84 év) és a közbejött autóbaleset miatti lábsérülésem lehetetlenné teszi a könyvcserre lebonyolítását, bár az olvasás jelenti számomra az egyetlen szórakozást. Magam is keresem a körükbe való visszatérés lehetőségét. Szívességüket köszönöm: D. K.”

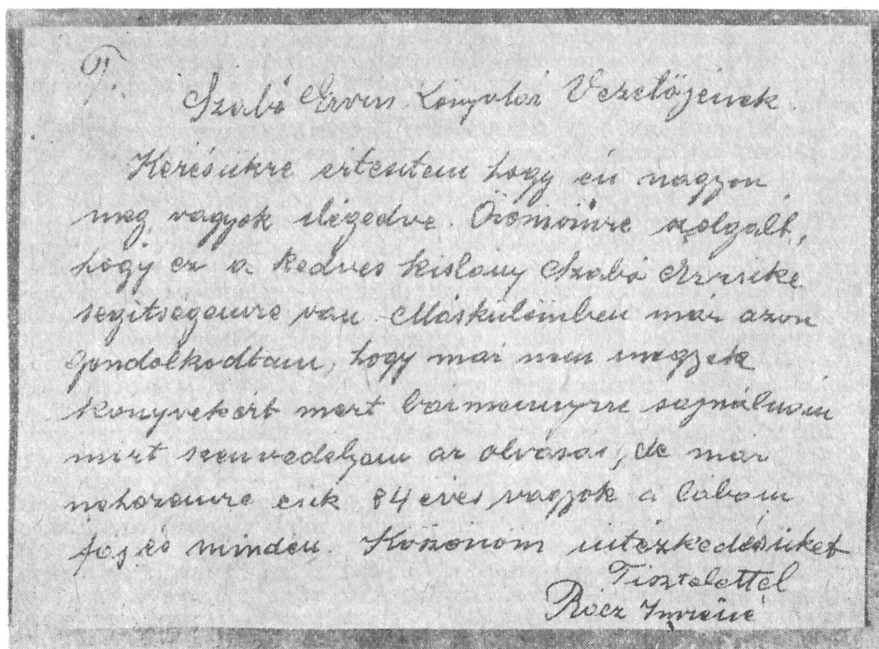
Ez a felmérés adta az ötletet: a könyvet el kell juttatni az idős olvasókhoz. (Természetesen ez a gondolat nem új: néhány országban, pl. a Szovjetunióban és az észak-európai országokban nagy anyagi és munkaerő-ráfordítással már részben megoldották.) Mi a következő és bárhol alkalmazható megoldást választot-

tuk: minden pénz nélkül, diákok közreműködésével valósítottuk meg a házhoz szállítást.

Kezdetben, 1972 őszén az V. kerület általános iskoláihoz fordultunk kérésünkkel. Sok gond adódott az első időben: az iskolákkal nem volt könnyű tartani a kapcsolatot (bár ebben nagy segítséget nyújtott a kerületi úttörőszövetség), a gyerekeket pedig sok esetben nem tudtuk megtalálni. Ma már a könyvtár közelében levő Kossuth Zsuzsa Óvónői és Egészségügyi Szakközépiskola diákjai végzik ezt a munkát.

A kölcsönzés megindításához először is kétoldalú szervező munkára volt szükség, egyrészt az olvasók, másrészt a diákok körében. Az olvasókkal egyenként megbeszéltük, kéri-e a házhoz szállítást. Első alkalommal levélben ajánlottuk fel ezt a lehetőséget valamennyi 60 évesnél idősebb olvasónak. Később a korhatárt megszüntettük, korától függetlenül minden rászoruló igénybe veheti a házhoz szállítást. (Olvasóink között van 25 éves nyugdíjas és 90 éves aktív kölcsönző is!)

A diákok megnyerését a könyvtárban és az iskolában kifüggesztett plakáttal, az iskolai könyvtáros közreműködésével

Farkas Erzsébet átadja a könyveket Rác Imrénének (Nagy Ignác felvétele)

kezdtük. Az első jelentkezők közül már olyan segítők is van, aki a gyerekek körében a további szervező munkát végzi, ellenőrzi a kölcsönzés rendszerességét. Feltétlenül meg kell említeni a feladat pedagógiai jelentőségét is.

A kölcsönzés lebonyolítása hagyományos módon történik, természetesen megkülönböztetett figyelemmel igyekszünk az igényeket kielégíteni. A könyvek kiválasztása az olvasó szóban vagy írásban bejelentett kérése alapján a könyvtáros feladata. Ez a körülmény, ti. a válogatás lehetőségének a hiánya is nagy nehézségeket okozott. A közeljövőben beszerezünk a bibliobusz könyvkatalógusát, s ezt minden olvasóhoz eljuttatjuk. Addig a „Könyvvilág” c. folyóiratot ajánljuk olvasóinknak. Az érdeklődési kört egyéenként regisztráljuk, s határozott kérések hiányában ennek alapján válogatunk. Több könyvet küldünk alkalmanként, mint amennyit személyes kölcsönzés esetén az olvasó elvihet. Ezzel szeretnénk

elkerülni a gyerekek idejének túlzott igénybevételét.

A kölcsönzésre vállalkozó diák, miután összekötőinktől az olvasó címét megkapta, bejön a könyvtárba. Itt részletesen tájékoztatjuk a vállalt munkával kapcsolatos teendőkről, majd a könyvtárvezető aláírásával és a könyvtár bélyegzőjével ellátott, névre szóló megbízólevelet kap, melyet legalább az első látogatáskor az idős olvasónak bemutat. Havonta egy alkalommal az olvasótól visszahozza a könyveket, helyettük újakat adunk, amit — lehetőleg ugyanazon a napon — az olvasóhoz eljuttat. A további kölcsönzések időpontját az olvasó és a diák közösen állapítja meg.

A gyerekek és az idős emberek között kialakult kapcsolat a legmagányosabbak számára — az orvos társaságán kívül — talán az egyetlen emberi, érzelmi összeköttetést teremt a világgal. A gyerekek nemcsak könyvet visznek nekik, hanem kedvesen, szeretettel elbeszélgetnek velük, s alkalmanként egyéb segítséget is felajánlanak. Különösen szerencsés körülmény számunkra, hogy egészségügyi és óvónői szakközépiskolában tanuló diákokkal dolgozunk, akiknek ez a munka a jövődő hivatásukkal is összhangban van. Ezt igazolja az iskola igazgatóságának és a kerületi KISZ-bizottságnak támogatása is.

Ismeretett eljárásunk bizonyosan nem az egyetlen, vagy a legjobb lehetőség a mozgásra képtelen, egyedülálló idős emberek könyvvel való ellátására, csupán egy az időseknek szánt kulturális juttatások egyre bővülő sorában. Mégis érdemesnek tartjuk szélesebb körben beszámolni róla, mivel eljárásunk minden könyvtárban alkalmazható, és semmiféle külön apparátust nem igényel. Ez a megoldás nem tökéletes, a gyerekek és az idősek részéről egyaránt előfordulnak problémák. Figyelembe véve azonban, hogy a kísérlet minden előzmény nélküli, s mindössze egy éve tart, az eredményt megfelelőnek találjuk. Reméljük, hogy ez a kölcsönzési forma megszilárdul, és segítségével még több idős embernek juttathatjuk el a számukra oly fontos olvasnivalót.

Aknay Tiborné

az 1. sz. Szabó Ervin kerületi könyvtár munkatársa

Korolko (Lengyelország) ex librise

A csabrendeki könyvtár ügye

Igen tisztelt Szerkesztőség!

A Könyvtáros című folyóirat novemberi számában közzétett cikkre, amely járásunk egyik községében, Csabrendeken tett intézkedésünket helytelenítette — február 6-i közös megbeszélésünk és megegyezésünk után — az alábbiak szerint válaszolok:

1972 őszén a községi tanács komplex felügyeleti vizsgálatát végeztük el Csabrendeken. E vizsgálat során a könyvtár tevékenységével kapcsolatban bizonyos munkafegyelmi és tartalmi problémák merültek fel. A vizsgálat ennek okát a személyi összeférhetlenségben látta. Ugyanis a községi tanács vb-titkárának lánya a könyvtár vezetője. A községben szerzett és a járási szervektől kapott információk alapján az a megállapítás született, hogy ilyen személyi összeférhetlenség mellett gyökeres változás nem várható. Több oldalról és alaposan megvitatva az ügyet, arra a megállapításra jutottunk, hogy a könyvtárat mint intézményt irányításilag kivesszük a vb közvetlen hatásköréből és alárendeljük a művelődési háznak anélkül, hogy ezzel a könyvtár költségvetési önállóságát csorbítanánk. Tudtára adtuk a községi tanács vb-titkárának, hogy költségvetési kerete a könyvtárnak ezzel az intézkedéssel nem csökkenhet. Egyszóval azt a humanus megoldást kerestük, hogy a vb-titkár és az intézményvezető közötti összeférhetlenség megszűnjön azzal, hogy az intézményvezető felelős irányítója a szülői elfogultságtól mentes művelődési házigazgatója legyen.

A művelődési ház vezetőjének személye egyébként azóta megváltozott. Jelenleg egy pedagógus végzettségű művelődésház-igazgató eredményesen látja el a feladatot.

Mi nem kívántunk és véleményem szerint nem is sértettünk jogszabályt, legfeljebb a humanitás érdekében egyedi esetként kezeltük ezt az ügyet és tettük meg a szükséges intézkedést. Intézkedésünk nyomán javult az intézmények tartalmi tevékenysége, tehát az eredmény máris pozitív. Szeretnénk hangsúlyozni, hogy intézkedésünk teljes egészében segítő szándékú volt és nem „anschluss” politikát kívántunk folytatni.

Ismerjük és támogatjuk a járásban a könyvtárügyet. Erre egy hosszú listában sorolhatnánk fel az intézkedéseink nyomán született községi könyvtári eredményeket, de csak a legutóbbit említjük: most, február 15-én avatjuk fel Devecserben az új gyermekkönyvtárat közel 300 000 Ft értékű felújítással.

Mi nem kívánjuk sérteni a könyvtári önállóságot és megtettük a szükséges intézkedéseket a költségvetési keretek csorbíthatlan biztosítására. Továbbra is támogatni kívánjuk járásunkban a könyvtári tevékenységet és a könyvtári hálózat fejlődését.

Ajka, 1974. február 12.

Elvtársi üdvözlettel:

Ballók Bertalan s. k.
a Járási Hivatal elnöke

A szerkesztőség álláspontja

A Csabrendeki Körzeti Könyvtárral foglalkozó novemberi cikkünk megjelenése után az Ajkai Járási Hivatal elnöke megbeszélésre hívta meg a Könyvtáros szerkesztőjét. Ezen a találkozáson kaptuk a tájékoztatást, amelyet a fenti levél tartalmaz, s amely más megvilágításba helyezi a csabrendeki könyvtár ügyét.

A szerkesztőség tudomásul veszi, hogy a Járási Hivatal elnöke a sajátos helyzetben a könyvtáros munkafegyelmének eredményesebb ellenőrzéséhez kívánta megteremteni a feltételeket, s hogy az intézkedés meghozásával egy időben elhatározták azt is, hogy a művelődési ház igazgatását megfelelő képzettségű új munkatársra bízzák.

A Könyvtáros szerkesztősége azért vitte nyilvánosság elé a problémát, hogy védje a könyvtárak intézményi önállóságát. Mindenesetre könnyebben elkerülhető lett volna a félreértés, ha a Járási Hivatal határozata írásban utalt volna az intézkedés valódi indokára, s közölte volna, hogy a felügyelet ilyen szabályozása csupán a személyi összeférhetlenség fennállásának idejéig marad érvényben s nem érinti a könyvtár intézményi önállóságát, amely nem csupán költségvetési kérdés.

Egyébként meggyőződöttünk róla, hogy valóban egyedi esetről van szó, nem — amitől tartottunk — tendenciáról. S arról is bizonyosságot szereztünk, hogy a Járási Hivatal valóban értékeli és eredményesen támogatja a könyvtárak tevékenységét.

A Televízió műsoraihoz ajánljuk

BALÁZS BÉLA

1884—1949

Művei:

- Almodó ifjúság.* Önéletrajzi regény + részletek — naplójából. Ford., szerk. Csikós Lászlóné. 1967. M. Helikon, 449 l.
- Az álmok köntöse.* Mesék és játékok. 1973. M. Helikon — Szépirodalmi, 383 l. (Balázs Béla ifjúkori művei I.)
- Az én utam.* Versek. Vál. és bev. Komlós Aladár. 1958. Szépirodalmi, 254 l.
- A film.* Tanulmány. Bev., jegyz.: Nemeskürty István. 1961. Gondolat, 270 l.
- Hazatérés.* Dráma. Rend. és utószó: Keleti István. 1967. NPI, 55 l. (Szinját-szók Kiskönyvtára 86.)
- A hét királyfi.* Mese. Ill. Würtz Ádám. 1970. Móra, 12 lev.
- Kalandok és figurák.* Vázlatok. Gyoma, 1918. Kner, 203 l.
[A TV-ben bemutatásra kerülő elbeszélés]
- Karcsi kalandjai.* Ifj. regény. Ill. Raszler Károly. 1959. Móra, 135 l.
Folyt.: *Mikor Karcsiból Károly lett.* 1948. Athenaeum, 198 l.
- A kékszakállú herceg vára.* Verses dráma. Utószó: Bóka László. A zenei anyagot vál. Kroó György. Ill. Kass János. 1960. M. Helikon, 74 l. Dallamrészletekkel Bartók Béla azonos c. operájából.
- A látható ember.* — A film szelleme. Bev. és életrajz: Kertész Pál, Péreli Gabriella. 1958. Bibliotheca, 216 l.
- Lehetetlen emberek.* Regény. Ford. Geréb László, Nyilas Vera. Előszó: Szabolcsi Miklós. 1965. Szépirodalmi, 475 l.
- Levél a távoból.* Önéletrajzi vallomás. = B. B. Válogatott cikkek és tanulmányok. 1968. Kossuth, 115—122. l.
- Mesék a szerelemről.* Ill. Kass János. 1958. M. Helikon, 182 l.
- Balázs Béla naplójából.* Közli K. Nagy Magda. = Kritika, 1972. 10. sz.
- Balázs Béla naplójegyzeteiből,* 1911—1920. Összeáll. és jegyz. Fekete Éva. = Valóság, 1973. 2. sz.
- Válogatott cikkek és tanulmányok.* Bev. K. Nagy Magda. 1968. Kossuth, 348 l. 1 t. (Eszétikai Kiskönyvtár)

Tanulmányok — kritikák Balázs Béláról

- Ady Endre: *Balázs Béla: Az utolsó nap.* Dráma. = A. E.: Az irodalomról. 1961. Magvető, 361. l.
- Barabás Tibor: *A látható ember.* Széjegyzetek az első filmesztétikához. = B. T. A. Könyv hatalma. 1961. Szépirodalmi, 381—386 l.
- Bessenyei György: *Lehetetlen emberek.* = Társadalmi Szemle, 1965. 8—9. sz.
- Bóka László: *Bartók „szövegírója”.* = B. L. Válogatott tanulmányok. 1966. Magvető, 489—497. l.
- Böloni György: *A jubiláló Balázs Béla; — A vándor énekel.; — Balázs Béla könyvei.; Lélek a háborúban.; — Trisztán hajóján.; — Halálos fiatalság.; — Hét mese.* = B. Gy.: Nemzedékről nemzedékre. 1966. Szépirodalmi, 131—133. — 26—27.; 39—41.; 44—45.; 46—49.; 56—57.; 65—66. l.
- Fehér Ferenc: *Lehetetlen emberek.* = Kortárs, 1966. 12. sz.
- Halasi Andor: *Az utolsó nap.* A Nemzeti Színház bemutatója. (1913.) = A jövő felé. Válogatott kritikai írások 1905—1963. 1964. Szépirodalmi, 342—343. l.
- Kafka Margit: *A vándor énekel.; — Trisztán hajóján.* = *Hullámzó élet.* Cikkek és tanulmányok. 1959. Szépirodalmi, 90—93.; — 93—99. l.
- Komlós Aladár: *Balázs Béla.* = K. A.: Táguló irodalom. 1967. Magvető, 133—145. l.
- Lukács György: *Jegyzetek Szélpál Margitról.; — A vándor énekel.; — Az utolsó nap.; — Misztériumok.; — Trisztán hajóján.; — Halálos fiatalság.; Kinek nem kell és miért Balázs Béla költészet?* = L. Gy.: Magyar irodalom — magyar kultúra. Válogatott tanulmányok. 1970. Gondolat, 68—76.; 77—81.; — 82—87.; — 88—95.; — 96—108.; — 109—123.; — 124—136.
- Nagy Magda, K.: *Balázs Béla világa.* 1973. Kossuth, 404 l. Bibliográfia: 380—400. l.
- Nagy Péter: *A művészet forrásainál.* = N. P. Két évad. 1966. Szépirodalmi, 426—427. l.
- Osváth Béla: *Balázs Béla.* = O. B. Türelmetlen dramaturgia. Tanulmányok. 1965. Szépirodalmi, 187—191. l.

Pándi Pál: *Balázs Béla verseiről.* = P. P.: Kritikus ponton. Cikkék, kritikák. 1972. Szépirodalmi, 271—277. l.

Siklós Olga: *A szocialista dráma megjelenése.* = S. O.: A magyar drámai irodalom útja 1945—1957. 1970. Magvető, 38—94. l.

Sőtér István: *Balázs Béla.* = S. I.: Tiszulató tükrök. 1966. Gondolat, 252—253. l.

Szabolcsi Miklós: *Balázs Béla.* = Illés László: Arcképek a magyar szocialista irodalomból. 1967. Kossuth, 123—139. l.

Szabolcsi Miklós: *Balázs Béla és a Lehetetlen emberek.* = Sz. M.: Elődök és kortársak. Tanulmányok. 1964. Szépirodalmi, 84—112. l.

Trencsényi-Waldapfel Imre: *A dialektikus költő.* = T.-W. I.: Humanizmus és nemzeti irodalom. 1966. Akadémiai, 320—324. l.

Összeállította: *V. Agics Katalin*

BYRON, GEORGE NOËL GORDON

1788—1824

Műveiből:

Beppo — Mazeppa. Epikus költemények = Kosztolányi Dezső. Válogatott műfordításai. 1957. Szépirodalmi, 73 l.

Don Juan. Verses regény. Ford. Ábrányi Emil. 1964. Európa, 618 l. (A világirodalom klasszikusai)

Harrison Gumedi boldog napjai. Elbeszélés. = Viktória királynő gyermeke. Vál. Karig Sára. 1967. Európa, 27—42. l.

Szerelmes levelek. Szerk. Pintér József. 1963. Európa, 458 l.

Czinybulk (Csehszlovákia) ex librise

Versei:

Az angol líra kincsesháza. Vál. és szerk. Bartos Tibor. 4. köt. 1958. Európa.

Angol költők antológiája. Szerk. Szabó Lőrinc és Vajda Miklós. 1960. Móra, 895 l. (A világirodalom gyöngyszemei)

Tanulmányok Byronról

András T. László: *Byron életrajza.* = Angol költők antológiája. 1960. Móra,

Fodor József: *A szabadság és a világfájdalom énekese.* = F. J. A történelem sodrában. Válogatott cikkek és tanulmányok. 1961. Magvető, 190—194. l.

Hegedűs Géza: *Byron.* = H. G.: A kentaur és az angyal. 1968. Szépirodalmi, 276—363. l.

Katona Anna: *A byronizmustól a „dühöngőkig”.* = Alföld, 1966. 12. sz.

Szerb Antal: *A világirodalom története.* I—II. 1957. Bibliotheca.

Ungvári Tamás: *Byron emlékezete.* Születésének 175. évfordulóján. = Népszabadság, 1963. jan. 22.

Összeállította: *V. Agics Katalin*

MÓRICZ ZSIGMOND

1879—1942

Művei gyűjteményes kiadásokban

Osszegyűjtött művei. 1953—1960. Szépirodalmi, 45 köt.

Osszes művei. 1947—1950. Athenaeum, 1—9. köt.

Regényei és elbeszélései. 1962—1965. M. Helikon, 1—12. köt.

Tematikus válogatások

Egyszer jóllakni. Novellák. 1963. Szépirodalmi, 397 l. (Aranykönyvtár)

Elbeszélések. 1973. Szépirodalmi, 1. köt. 1900—1914. 841 l. 2. köt. 1915—1925. 994 l.

Gyalogolni jó. Riportok. 1952. Szépirodalmi, 431 l.

Ifjúsági írások. 1958. Szépirodalmi, 478 l. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)

Irodalomról, művészetről. 1959. Szépirodalmi, 1—2. köt. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)

Kedves Mária! — levelei Simonyi Máriához. Összeállította és bevezette Móricz Lili. 1973. Magvető, 329 l.

Levelei. 1963. Akadémiai, 1. köt. 439. l. 2. köt. 629 l. (Új magyar múzeum. Irodalmi dokumentumok gyűjteménye 8.)

A nehéz kétgarasos. Mesék, elbeszélések. 1960. Móra, 156 l.

Riportok 1910—1942. 1958. Szépirodalmi, 1—4. köt. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)

Móricz Zsigmond szerkesztő úr. Naplórészletek, levelek, Összeállította Móricz Virág. 1967. Szépirodalmi, 491 l.

Színművek. 1956. Szépirodalmi, 1—6. köt. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)
Tanulmányok, cikkek. 1959. Szépirodalmi 662 l. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)
Új világot teremtsünk! Gyűjtemény 1918—19-es írásaiból. 1955. Művelt Nép, 208 l.
Válogatott elbeszélések. 1973. Szépirodalmi, 207 l. (Diákkönyvtár)
Versei. 1958. M. Helikon, 96 l. (Kis magyar múzeum 3.)

Főbb regényeinek legutóbbi kiadásai

Arvácska. 1972. Szépirodalmi, 153 l. (Olcsó könyvtár.) Az asszony beleszól. — Rab oroszlán. 1955. Szépirodalmi, 588 l. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)
Betyár. 1973. Szépirodalmi, 233 l. (Olcsó könyvtár.)
A holdog ember. 1970. Szépirodalmi, 342 l.
Életem regénye. 1959. Szépirodalmi, 469 l. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)
Erdély. 1971. Szépirodalmi, 1. köt. *Tündérbert.* 480 l., 2. köt. *A nagy fejedelem.* 569 l., 3. köt. *A nap árnyéka.* 469 l. (Magyar elbeszélők)
A fákllya. — Nemezsis. 1963. Szépirodalmi, 1. köt. 230 l., 2. köt. 207 l. (Olcsó könyvtár.)
Forr a bor. 1956. Szépirodalmi, 541 l. 1 t. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)
Forró mezők. 1969. Szépirodalmi, 370 l.
Az Isten háta mögött. 1969. Szépirodalmi, 251 l.
Kerek Ferkó. 1968. Szépirodalmi, 210 l. (Olcsó könyvtár.)
Kivilágos kivraddig. 1970. Szépirodalmi, 267 l.
Légy jó mindhalálig. Bp.—Uzsgorod 1972. Móra—Kárpáti, 301 l.
Míg új a szerelem. 1959. Szépirodalmi, 338 l. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei)
Nem élhetek muzsikaszó nélkül. — A szerelmeslevél. 1955. Szépirodalmi, 191 l. (Olcsó könyvtár)
Pillangó. 1971. Szépirodalmi, 249 l.
Rokonok. 1973. Szépirodalmi, 276 l. (Diákkönyvtár)
Rózsa Sándor a lovát ugratja. 1971. Szépirodalmi, 489 l. (Magyar elbeszélők)
Rózsa Sándor összevonja a szemöldökét. 1971. Szépirodalmi, 485 l. (Magyar elbeszélők)
Sárány. 1966. Szépirodalmi, 209 l. (Olcsó könyvtár)
Uri muri. 1967. Szépirodalmi, 325 l. (Magyar elbeszélők)

Móricz Zsigmondról

Kozocsa Sándor: *Móricz Zsigmond irodalmi munkássága.* Bibliográfia. 1952. Művelt Nép, 263 l.
Móricz Zsigmond. Bibliográfia. Összeállította az Országos Széchényi Könyvtár bibliográfiai osztálya. 1953. OSZK, 14 l. (A mi írónk)
Czine Mihály: *Móricz Zsigmond.* 1970. Gondolat, 189 l. (Nagy magyar írók.) Bibliográfia: 180—183. l.
Czine Mihály: *Móricz Zsigmond útja a forradalmakig.* 1960. Magvető, 611 l.
Móricz Miklós: *Móricz Zsigmond érkezése.* 1966. Szépirodalmi, 494 l.
Móricz Miklós: *Móricz Zsigmond indulása. — Móricz Zsigmond bibliográfia 1899—1908.* Összeállította Kozocsa Sándor. 1959. Magvető, 513 l.
Móricz Lili: *Fecskék a verandán.* Levelek Leányfaluból, 1961. 1966. Magvető, 177 l.
Móricz Virág: *Apám regénye.* 1954. Szépirodalmi, 592 l.
Nagy Péter: *Móricz Zsigmond.* 1962. Szépirodalmi, 518 l.
(Vargha Kálmán): *Kortársak Móricz Zsigmondról.* Összeállította és a jegyzeteket írta —. 1958. Akadémiai, 1. köt. (Új magyar múzeum. Irodalmi dokumentumok gyűjteménye 2.) 1. köt. Tanulmányok és kritikák (1900—1919.) 500 l.
Vargha Kálmán: *Móricz Zsigmond alkotásai és vallomásai tükrében.* 1971. Szépirodalmi, 213 l. (Arcok és vallomások)
Vargha Kálmán: *Móricz Zsigmond és az irodalom.* 1962. Akadémiai, 402 l. (Irodalomtörténeti könyvtár 8.)
Összeállította: *Ecse dy And orn é*

TERSÁNSZKY JÓZSI JENŐ

1888—1969

Műveiből

Barbara szerelme. Elbeszélések. 1972. Magvető, 564 l.
A céda és a szűz. Válogatott kisregények. 1968. Magvető, 945 l.
Egy biciklifék története. Regény. 1955. Magvető, 156 l.
Egy ceruza története. + Egy kézikocsi története. Regények. 1961. Magvető, 430 l.
Életem regényei. Önéletrajzi írások. 1968. Magvető, 449 l.
A félbolond. Regény. 1957. Magvető, 306 l.
Illatos levélkék. Kisregény. 1958. Magvető, 136 l.
Kakuk Marci. Regény. 1966. Magvető, 1064 l.
(A műből készült darabot 1963-ban a Jókai Színház, 1967-ben a kolozsvári Állami Magyar Színház mutatta be.

1966-ban Kakuk Marci Szerencsége címmel a televízió, 1973-ban Révész György készített filmet a Kakuk Marci ciklusból.)

A kegyelmesasszony portréja. Színművek. 1971. Magvető, 691 l.

(A kegyelmesasszony portréja c. komédiát a Katona József Színház mutatta be 1969-ben.)

Két zöld ász. Buzikán Mátyás, a hamiskártyás emlékiratai. Regény. 1963. Szépirodalmi, 367 l.

Legenda a nyúlpaprikásról. + Forradalom a jég között. + A repülő család. Regények és elbeszélések. 1961. Magvető, 275 l.

A margarétás dal. + A kék gondviselés, amelyről csak egy bizonyos. Regények. 1959. Magvető, 365 l.

Misi mókus kalandjai. Gyermekmese. 1958. Móra, 87 l.

Nagy árnyakról bizalmasan. Visszaemlékezések. 1964. Magvető, 459 l.

Reköttes. Regény. 1963. Magvető, 248 l.

Rossz szomszédok. + Az én fiam. Regények. 1960. Magvető, 479 l.

Sarkantyúvirág. Kisregények. 1963. Magvető, 289 l.

A szerelmes csóka és más elbeszélések. 1965. Magvető, 606 l.

Szerenád. + Vadregény. Regények. 1959. Magvető, 467 l.

Sziget a Dunán. Kisregények. 1970. Magvető, 545 l.

A tiroli kocsmáros. Elbeszélések. 1—2. köt. 1958. Magvető.

Tollal és gitárral. Versek, dalok, jelenetek. 1973. Magvető, 231 l.

Új legenda és más regények. 1967. Magvető, 594 l.

A vándor. Elbeszélések. 1955. Szépirodalmi, 352 l.

A vén kandur. Elbeszélések. 1956. Magvető, 424 l.

A veszedelmes napló. Kisregények, elbeszélések. 1972. Magvető, 437 l.

Viszontlátásra drága... + A margarétás dal. Regények. 1970. Szépirodalmi, 335 l.

(Viszontlátásra drága... c. színművét a Pesti Színház mutatta be 1972-ben.)

Tanulmányok Tersánszkyról

Bessenyei György: *Tersánszky Józsi Jenőről.* = Irodalomtörténet, 1971. 2. sz.

Bóka László: *Tersánszky Józsi Jenő.* = B. L.: Könyvek, gondok. 1966. Gondolat, 241—247. l.

Cseres Tibor: *Tersánszky Józsi Jenő.* = Erki Edit: Látogatóban. 1968. Gondolat, 38—45. l.

Csurka István: *Ámulás Tersánszky stílusára fölött.* — Szabó Ede: Művészek, bohócok. = Új Írás, 1968. 9. sz.

Dénes Zsófia: *Tersánszky J. Jenő.* = Új Írás, 1970. 11. sz.

Devecseri Gábor: „A tavasz napja süttötte...” = D. G.: Lágymányosi istenek. 1967. Szépirodalmi, 87—107. l.

Féja Géza: *A nyolcvanéves Tersánszky. — Az Avar utca nagy öregje. — Tersánszky ravatalánál.* = F. G.: Lázadó alkonyat. 1970. Szépirodalmi, 104—147. l.

Féja Géza: *Tersánszky J. Jenő emlékezete.* = Látóhatár, 1970. 7—8. sz.

Galsai Pongrác: *Tersánszkyádák.* = Jelenkor, 1972. 6. sz.

Illés Endre: *A puszpángsip mestere.* = I. E.: Írók, színészek, dilettánsok. 1968. Magvető, 371—377. l.

Kerégyártó István: *Tersánszky Józsi Jenő alkotásai és vallomásai tükrében.* 1969. Szépirodalmi, 201 l. (Arcok és vallomások)

Lenyel Balázs: *Tersánszkyt ünnepelve.* = L. B.: Hagomány és kísérlet. 1972. Magvető, 387—391. l.

Schöpflin Aladár: *Tersánszky.* = Sch. A.: Válogatott tanulmányok. 1967. Szépirodalmi, 424—428. l.

Vati Papp Ferenc: *Tersánszky Józsi Jenő.* = Írók, képek. (Írók, költők gyermek- és ifjúkora.) 1970. Tankönyvkiadó, 319—325. l.

Összeállította: Győri Lajosné

AZ IDEI MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVHÓNAP országos megnyitója február 1-én zajlott le Kiskunfélegyházán. A megnyitón részt vett és beszédet mondott Dimény Imre mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter. Ugyanezen a napon a Kiskunfélegyházi Városi Könyvtárban mezőgazdasági könyvkiállítást nyitott meg Sárkány Pál, a Mezőgazdasági Könyvkiadó igazgatója. A könyvhónap alkalmából könyvbemutatóval egybekötött ankétot tartottak Kecskeméten a könyvtárosok és az AFÉSZ könyvesboltok vezetői részére. Az ankéttra az Agroinform, az AFÉSZ Bács-Kiskun megyei Szövetsége, a Katona József Megyei Könyvtár, a Könyvértékesítő Vállalat, a KMK és a Mezőgazdasági Könyvkiadó közös rendezésében került sor, s a résztvevők a mezőgazdasági üzemi szakkönyvtárak és a közművelődési könyvtárak kapcsolatáról, jövőjéről tanácskoztak. Az ankétan bemutatott 176 kötet mezőgazdasági szakkönyvet a Könyvértékesítő Vállalat a megyei könyvtárnak ajándékozta. (K. L.)

A könyvtáros egyesület műszaki és zenei szekciójának múlt évi tevékenysége

Az elmúlt évben a *műszaki szekció* szervezetiileg jelentősen megerősödött annak az intézkedésnek a hatására, hogy a műszaki könyvtárosok mellett a természettudományi és a mezőgazdasági szakkönyvtárak munkatársait is felvehette tagjai közé. Így 1973 végére a szekció taglétszáma elérte a 216 főt, ami nemcsak számbeli növekedéssel járt, hanem szakmai felrészülést is eredményezett.

A szekció vezetősége a tagsággal közösen olyan éves munkaprogramot alakított ki, amely valamennyi tag érdeklődésére számot tarthatott. Nyilván ennek köszönhető, hogy a rendezvényeken a résztvevők száma általában 40–90 főt tett ki, és két olyan szekcióülés volt az év folyamán a taggyűlésen kívül, amelyen a megjelentek száma meghaladta a százat. Az egyik vitaulés volt, ahol a résztvevők „A fizikai dolgozók szakirodalmi ellátásának kérdései: a műszaki és a szakszervezeti könyvtárak együttműködése” címmel megjelölt témával foglalkoztak, a másik „A műszaki, természettudományos és mezőgazdasági sakkönyvtárak állományvédelmi, állományapasztaási, selejtezési problémái” címmel elhangzott előadás volt. A szekció éves munkaprogramjában 11 rendezvény kapott helyet: 7 előadás, 2 vitaulés, 1 taggyűlés; decemberben pedig Luca-napi klubnap megrendezésére került sor.

Igen jól sikerült a szekció tagjainak soproni tanulmányi kirándulása is. A résztvevők megtekintették az Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtárát, majd szekcióülés következett „A szakirodalom használatának szociológiája” címmel. A kirándulás sikere főleg *dr. Hiller István*nak és munkatársainak köszönhető, akik nemcsak az egyetemi könyvtárban, hanem Sopronban és környékén is kalauzolták vendégeiket.

A műszaki szekció tagjai kb. 40 fővel részt vettek a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1973. október 24–26. között megrendezett zalaegerszegi vándorgyűlésén. A szekciónak egy nappal korábban Zalaegerszegre érkezett tagjai nagy sikerű vitaulésen vettek részt, amelynek témája a sakkönyvtáros személyisége, helyzete és munkájának a sakkönyvtár, illetve tájékoztatás vállalati (intézményi) helyére és szerepére gyakorolt hatása volt.

Az év folyamán rendezett előadások lehetőséget adtak a megjelent könyvtárosoknak szakmai tudásuk bővítésére. Ilyen volt elsősorban az „Információkereső rendszerek” című előadássorozat és

ide sorolhatók a dokumentumfajták (pl. vállalati prospektusok, szabadalmi leírások) feldolgozásával, tárolásával foglalkozó előadások. A vitaulések pedig lehetőséget nyújtottak a megjelenteknek gyakorlati tapasztalataik kicserélésére.

Meg kell emlékezni még arról is, hogy a szekció, illetve annak vezetősége az elmúlt évben igyekezett segítséget nyújtani a Magyar Könyvtárosok Egyesületének egész munkájához. A műszaki szekció tagjai részt vettek az alapszabályok végső formába öntésének befejező munkálataiban, szerepet vállaltak a szervezetek működési szabályzatának, valamint az egyesület nyilvántartási és pénzgazdálkodási rendszerének kidolgozásában. Hozzáálltak a korszerűsített központi tagnyilvántartás elkészítéséhez, és megalakították az egyesület osztályozási és indexelési bizottságát.

A szakmai előadások színvonalasak, a vitaulések eredményesek voltak, de kifogásolni lehet, hogy kevés volt a szakmai kirándulás, könyvtárlátogatás.

Ezért 1974-ben a tervbe vett céltanfolyamokon kívül a szekció programjában fontos helyet kapnak a könyvtárlátogatások, valamint egy csehszlovákiai tanulmányút megszervezése.

Horváth Imréné

A *zenei szekció* életének negyedik esztendeje is mozgalmasnak, eredményekben gazdagnak mondható. Az eredmények közt elsőként kell említeni a zenei könyvtárosok továbbképző tanfolyamát, melyet a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a zenei szekció előadójának közreműködésével rendezett. Másfél évi elméleti és gyakorlati munka után huszonnégy résztvevő tett sikeres záróvizsgát. Szerzett ismereteik elégségesek lesznek ahhoz, hogy az önképzés soha véget nem érő útján jól megalapozott tudással induljanak el. Továbbfejlesztésüket a szekció azzal segíti, hogy részükre minden hó második szerdáján klubnapot tart, és ezek mindegyikét egy-egy részletprobléma megvitatására szánja. Az elmúlt év jól sikerült összefüggéseinek sorából ki kell emelni *Bors Jenő*nek, a Magyar Hanglemeggyártó Vállalat igazgatójának tájékoztatóját a vállalat munkájáról és kiadási terveiről, továbbá *dr. Pethes Iván* által vezetett vitaulést a zenei osztályozási rendszerekről, valamint *Mona Ilona* előadását, a magyar zeneműkiadás kezdeteiről. Üzem- és stúdiólátogatások

(Zeneműnyomda, a Magyar Rádió kartontára, Budapesti Rádiótechnikai Gyár, Hanglemezyártó Vállalat), gyakorlati bemutatók tették változatossá a továbbképzési programot.

A szekció figyelemmel kíséri a kottatárakban és a zenével kapcsolatos egyéb gyűjteményekben dolgozók munkáját is. Az 1973 márciusában Miskolcon tartott vándorgyűlés egyik témája a zeneoktatási intézményekben működő könyvtárak tevékenységének vizsgálata volt. (A Könyvtáros tavaly májusban beszámolt a találkozóról, sőt az ott elhangzott előadásokkal lényegileg megegyező cikkeket is közölt a júniusi és a szeptemberi lapszámban. Itt most elég arra utalni, hogy a vándorgyűlés sikeres volt, hasznos munkát végzett.)

A zeneiskolákban dolgozók részére a vándorgyűlésen hangoztatott igényeik alapján a szekció ez év júniusában egyhetes továbbképző tanfolyamot tervez Gyulán.

A szekció tevékenységének eredménylistáját kottakiállítások, zenei ismeretterjesztő előadások gazdagították. Folytatták a „Zeneszerző és közönség”-sorozat találkozói. Kurrens szolgáltatásként megvalósította, hogy az új magyar zene-művek hangfelvételeit hangszalagon, még mielőtt azok hanglemezen megvásárolhatók lennének, központilag lemásolják és

díjmentesen szétküldik a szekció tagjainak.

A szekció munkáját az országhatáron kívül is ismerik és megbecsülik. A Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének, az AIBM-nek 1973-ban, Londonban tartott konferenciáján nagy elismeréssel fogadták a külföldi küldöttek *Mona Ilonának* a már említett régi magyar kottakiadással foglalkozó angol nyelvű összefoglalását. Ugyanott *dr. Pethes Ivánt*, a szekció volt elnökét, az AIBM osztályozási bizottságának vezetőjét megválasztották az AIBM egyik új alelnökének.

Nem lenne teljes a szekcióról adott kép a megoldatlan feladatok említése nélkül. A könyv- és hanglemez-alapjegyzékek összeállításában elmaradás mutatkozik. Egy lépéssel sem sikerült előrehaladni a kották és hanglemezek központi katalógusának megteremtésében.

A szekció ideai tervei között szerepel a kiadványtervek egy részének megvalósítása. A szekció közreműködik a hazai kottakiadványok nyomtatott katalóguscéduláinak elkészítésében is. Az év harmadik negyedében pedig az MKE Pécsért tartandó vándorgyűléséhez csatlakozva a szekció egész tagsága megvitatja a szűkebb körű szakma legidőszerűbb kérdéseit.

G y i m e s F e r e n c

A Komárom megyei Könyvtáros

Amikor 1965-ben, a megyei híradók „apályakor” megszűnt a Komárom megyei Könyvtáros, a Pest megyei Könyvtárosban sajnálkozással emlékeztem meg róla. Természetesen nemcsak egy jól szerkesztett testvérlap eltűnését fájlaltam, hanem egy helytelen szemlélet felülkerekedését is, amely száműzte a megyei könyvtárakból a módszertani irányítás e hatásos eszközét. Szerencsére ez a téves szemlélet csak néhány évig tartott. 1972-re, amikor a híradók szerkesztőinek első értekezletét Leányfalura összehívták (Könyvtáros, 1972/8.), már a legtöbb megyében megindították, illetve újra megindították a könyvtári tájékoztató orgániumot. A híradók profilja, megjelenési formája különböző, de fő céljuk azonos: segíteni a megyék könyvtárügyét, a művelődéspolitikai célkitűzések megvalósítását.

A megyei híradók között *határozott szerkesztési elveivel, rendszeres megjelenésével, változatos, színes formájával* különös figyelmet érdemel a Komárom me-

gyei Könyvtáros, amelyet 1967-ben indítottak újra útjára. A híradót 1972-től a megyei könyvtár szervezési és módszertani csoportja szerkeszti. Évente három, xerox-rotta eljárással sokszorosított szám jelenik meg, A/4-es nagyságban, általában 4 ív terjedelemben, 430 példányban. Kiadó a Komárom megyei könyvtárközi bizottság. Más híradók borítólapján is találkozhatunk ennek a bizottságnak a nevével, de olyan már kevés van, amely — miként ez a lap tartalmából is kiténik — ennyire igyekszik megvalósítani a *könyvtárhálózatok együttműködését*. Bár milyen témáról van is szó, foglalkoznak vele tanácsi, szakszervezeti, sőt iskolai könyvtári szempontból is. A Komárom megye könyvtárai és a IV. ötéves terv c. cikk után például a szakszervezeti könyvtárak fejlesztési terveiről kapunk tájékoztatást. A tanácsi könyvtárak évi statisztikája mellett ott találjuk a szakszervezeti könyvtárak adatait — sőt a településekenkénti együttes adatokat is —, de ugyanebben a számban, a megyei tanács

művelődésügyi osztályának közlése alapján az iskolai könyvtárak részletes statisztikai kimutatását is közli a híradó.

A tanácsi hálózati kereteken túlkintő informálásban mindenekelőtt a szakszervezeti hálózat és főleg ennek központja veszi részt: Őt számot figyelembe véve a 61 névalírási cikkből 14-et szakszervezeti könyvtárosok írtak.

A lap a művelődéspolitikai kitekintés látókörébe vonja a hálózaton kívüli könyvtárak mellett a művelődési intézmények, sőt a könyvkereskedelem tevékenységét is. Ismerteti például a megye egyházi könyvtárait; bemutatja a megye „kiváló” címmel kitüntetett könyvtárait, művelődési házait, sőt ötletes megoldással — a Népművelés c. folyóirat fotómásolatának felhasználásával — az ország valamennyi e címmel kitüntetett intézményének nevét is közli. A könyvtárak és a könyvkereskedelem kapcsolataival, a könyvadás meggyőzésével, a könyvadás meggyőzésével, a könyvadás meggyőzésével két cikk is foglalkozik.

Nagy erőssége a híradónak *információ-gazdagsága*: nemcsak a nagyjelentőségű eseményekről, évfordulókról ad hírt, hanem olyan lényegtelennek tűnő, sokszor azonban nélkülözhetetlen adatokat is közöl, mint a megye népessége, természetvédelmi területei vagy a postai irányítószámok. A fenntartó szervek tájékoztatására és orientálására gyakran olyan témákkal jelentkezik, melyek érdeklik a tanácsokat, az üzemek vezetőit (ilyen pl. a Fenntartók nyilatkozatainak c. sorozat, vagy a hálózatfejlesztéssel foglalkozó írások). A lapot megtalálhatjuk a községi vezetők írószatán, ismerik és hivatkoznak cikkeire.

A módszertani irányítást számos és különböző fajtájú írással szolgálja a híradó. A könyvtári munka részterületeinek tapasztalatait, a könyvtárosok munkamódszereit ismertető, az olvasómozgalmak, akciók szervezését segítő cikkeket a Műhely c. rovat tartalmazza. Ez tölti ki a terjedelemben 35%-át. Néhány példa e rovat tematikai gazdagságára: Német nyelvű könyvek a községi könyvtárakban (11. sz.), Az olvasók lemorzsolódásának okairól (17. sz.), Új kölcsönzési módszer Tatán (17. sz.) stb. A példák és a fel nem soroltak is többnyire olvasószolgálati vonatkozásúak.

Az olvasószolgálat a könyvtár legfontosabb munkaterülete, de az állománygyarapítás, a feldolgozás, a katalógus-szerkesztés, vagy a szűkebb értelemben vett módszertani munka, a szakmai tanácsadás, az ellenőrzés szintén nélkülözhetetlen része a könyvtári tevékenységnek. Kár, hogy ilyenekből kevés van

a híradóban. Az volna az ideális, ha a hálózati központok valamennyi fontos feladatáról cikket jelentetnének meg a híradóban, s ez a tevékenység a munkatervükben is szerepelne.

Rendszeresen közöl a híradó helytörténeti cikkeket, elsősorban könyvtár-nyomda-irodalomtörténeti írásokat, s a könyvtár eseményei mellett megtaláljuk benne a munkatársak személyi vonatkozású híreit is.

De ezzel már elértünk a szűkebben vett szerkesztési problémákhoz. Csak néhány szám felületes átnézése is elég ahhoz, hogy megállapíthassuk: a híradó jó munka, de *eleven könyvtári élet terméke* is. Ilyen széles körű, színes tájékoztatás ugyanis csak ott alakulhat ki, ahol — mint Komárom megyében — a könyvtárakban eseménydús tevékenység folyik, s ahol a híradó *kollektív munka eredménye*, ahol a szerkesztőnek jók a kapcsolatai a munkatársakkal, a közművelődés irányítóival. Azt hiszem, ezért jó a Komárom megyei Könyvtáros. A cikkek írásából a szervezési és módszertani csoport tagjai is kiveszik részüket. (A csoport tagjai a teljes anyag 30%-át írták.)

Mint már utaltunk rá, a szerkesztő szívesen sorolja a cikkeket állandó rovatokba. Az említett Műhely mellett az Örökségünk, a Magunk között és a Krónika c. rovatokat találjuk meg minden számban. Az ide felvett írások képezik az anyag 80—90%-át. A rovatok nyilvánvalóan a témaarányok megtartásához nyújtanak segítséget. Számításom szerint az évi 3 szám anyagából egy kis takarékoskodással könnyen kijöhetne a 4. is. A sűrűbb megjelenés frissességét, az eddigieknél szorosabb kapcsolatot eredményezne az olvasókkal, s ez nem megvetendő szempont. Az oldalak megformálásában jól érvényesülnek a xeroxtechnika előnyei. Számos másolat, grafika színesíti, s a különféle betűtípusok alkalmazása változatosá teszi a kiadványt. A szedő-írógép szépen rajzolt betűivel azonban szívesen találkozoznánk gyakrabban.

Azt hiszem, ma már felesleges, hogy indokoljuk a híradók megjelenésének szükségességét. Annak viszont, aki erről még nincs meggyőződve, valamint minden híradó szerkesztőjének figyelmébe ajánlom, hogy a Komárom megyei Könyvtáros eredményesen segít leküzdeni a közművelődési könyvtárügy nehézségeit, s kutatva és szem előtt tartva a felhasználók igényeit, nyilvánosságot teremt a hálózati központok szolgáltatásainak, eredményeiknek-gondjaiknak megismeretetésére.

Pál Ernő

Az Építők könyvtárklub-pályázatának tapasztalatai

Az építőipari vállalatok és munkásszálások könyvtárai a helyi közművelődésben mind fontosabb szerepet töltenek be. E szerep kibővülését serkentette az Építők Szakszervezete által már másodszor meghirdetett ún. „könyvtárklub-pályázat”. A helyes értelmezés szempontjából mindjárt tisztázom is, hogy a „könyvtárklub” szóösszetétel jelentése nem azonos a művelődési intézmény kategóriát jelölő „klubkönyvtár”-éval: Ez a könnyen összetéveszthető, nem a legszerencsésebben megválasztott elnevezés a könyvtár nevelőmunkájának kiterjesztését, működési körülményeinek javulását kívánja kifejezni.

Az építőipar sajátosságából fakadóan ugyanis művelődést szolgáló intézményei is sajátos helyzetben vannak. Mivel a nagyon szétszórott iparágban a könyvtárhálózaton kívül kevés művelődési intézmény működik, sok helyütt fokozottan hárul a könyvtárakra az a feladat, hogy az adott hely kulturális centrumaként tevékenykedjenek. A szakképzett népművelők hiánya is megköveteli azt, hogy a könyvtáros, jobban mint máshol, környezetének nevelője, s művelődési értékek közvetítője legyen.

A pályázat kiírásának a célja éppen ezért az volt, hogy mozgósítsa a könyvtárosokat a szélesebb körű szervező és nevelőmunkára, segítse a könyvtár és az egyéb népművelési formák közötti elevebb kapcsolat kialakítását, s szorgalmazza a jobb működési feltételekkel rendelkező, szakszerűbben berendezett és esztétikusabb környezetet nyújtó könyvtárhelyiségek létrehozását.

A pályázat meghirdetésére először 1970-ben került sor, akkor 14 könyvtár nevezett be. Az egyéves pályázati időszakra még jellemző volt a próbálkozás, de eredményei a nagyobb vidéki építőipari központokban a könyvtárak tekintélyének emelkedésében, tárgyi feltételeik javulásában már kimutathatók voltak.

Az 1971-ben már kétéves időtartamra meghirdetett pályázat a könyvtárosok és a fenntartó szervek részéről nagyobb érdeklődést váltott ki. A benevezett 33 könyvtár — a „Kiváló könyvtár” címért a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak részére meghirdetett országos pályázat feltételeihez hasonlóan — nem egymással versenyzett, hanem saját feltételei, adottságai között igyekezett eleget tenni a pályázat követelményeinek. A pályázat

A könyvtárklub munkatervének megvitatása a Szombathelyi Tervező Irodában

eredményessége, hasznossága külső jelekből is lemérhető: a könyvtárhelyiségek egy része barátságosabbá vált, megteremtették a helybenolvasás és a folyóiratokban való tájékozódás lehetőségét, helyenként hanglemezeket, rádiót hallgathatnak, sőt van olyan könyvtár, ahol a televíziót is nézhetik a látogatók. (Ez a fejlődés még dinamikusabb lehetne, ha a helyiséggondok nem szabnának határt a törekvéseknek.)

Nem kisebb a pályázat jelentősége abban sem, hogy a könyvtárosok nevelőmunkája is kibővült: hatékonyan közreműködnek a felnőttoktatás, a politikai oktatás és az általános műveltséget növelő rendezvények szervezésében. Igazi esztétikai élményt nyújtó előadásokat, izgalmas vetélkedőket, hangulatos klubfoglalkozásokat szerveznek, vezetnek, sokszor a könyvtáron kívül is. Így a könyvtárak tevékenysége és hatóköre kilép a helyiség falain kívülre, beleötvöződik a munkahely, munkásszálló mozgalmi és kulturális életébe. Ez az összetettebb nevelési forma a munkásszállásokon bontakozott ki a legerőteljesebben, ott, ahol a szorosabb emberi közelségben nélkülözhetetlen kulturális központ a könyvtár. A vállalati könyvtárak körében pedig ott található összetettebb tevékenység, ahol jó kapcsolat alakult ki a művelődést hozzáértően támogató mozgalmi és társadalmi szervezetek tisztségviselőivel, kulturális aktivistáival.

A vázoltak után jogosan vetődik fel a kérdés: megengedi-e a könyvtárosok elfoglaltsága, szakmai munkája a tevékenységi kör bővülését? Valóban több munkát, elfoglaltságot jelent és nagyobb

rátermettséget kíván meg, viszont a külföldi népművelési formák kölcsönhatása a könyvtár és az olvasómozgalom javára dolgozik. Bizonyítható, hogy a pályázat nyomán a könyvtárak tekintélye nőtt, az olvasók száma emelkedett, s a pályázat legnagyobb hatása talán abban nyilvánul meg, hogy olyan munkások kerültek közel a könyvhöz, akik maguktól nem keresték volna fel a könyvtárat. A szélesebb körben mozgó könyvtáros és környezete között szorosabb, meghittebb kapcsolat alakult ki, ami kedvező hatással van az olvasószolgálat propaganda-hatásfokára is.

Ilyen összevetések alapján aligha kell megkeresnünk annak az okát, hogy az igazi hivatást érző könyvtárosok miért vállalják a nem kis többletmunkát.

Egyébként a pályázat értékelése alapján három munkásszállási és három vállalati könyvtár, a *Komárom megyei Allami Építőipari Vállalat*, a *Veszprém megyei Allami Építőipari Vállalat*, a *budapesti Pillangó úti Szálláskörzet*, a *Szakiipari Vállalat*, a *Fővárosi 1. sz. Építőipari Vállalat* és a *Vas megyei Allami Építőipari Vállalat* lakatosüzemének könyvtára nyerte el az értékes pályadíjakat.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy megfelelő szakmai-módszerbeli finomításokkal továbbra is érdemes a hasonló akciókban rejlő lehetőségeket kihasználni. Bizunk benne, hogy az új közművelődési koncepció és a könyvtárak gondjainak enyhülése mindehhez még kedvezőbb helyzetet fog teremteni.

Lajtai László

az Építők Szakszervezetének munkatársa

DOROTTYA CÍMMEL farsangi irodalmi műsort rendezett a Magyar Pamutipar újpesti gyárának szakszervezeti könyvtára az üzem szocialistabrigád-klubjában. Az előadó Vargha Balázs volt, aki a magyar költészet farsangi témájú verseiről szolt, irodalmi és dalszemelvényekkel pedig Muzsay András népdalénekes, valamint az üzem irodalmi színpadának tagjai működtek közre a műsorban. (Z. G.)

Szigeti Ernő felvétele

Meditáció nyolc négyzetméteren

A dohányfermentáló vállalat Nyíregyháza egyik jelentős ipari üzeme. „A dohánygyár”, ahogy nevezik, rendkívül változó munkáslétszámmal dolgozik: az állandó dolgozók körülbelül 650-en vannak, időnyben azonban a létszám sokszor a kétezret is meghaladja — sok a szerződéses munkás.

Vonz vagy taszít?

Amikor beléptünk a könyvtárba, nem lepődtem meg túlzottan, mivel kísérom előkészített a látványra. Egy kb. 2×4 méteres helyiségben két kis asztal, székek (kiselejtezett irodai bútorok), körben ütt-kopott polcokon a könyvek. A könyvtár itteni gazdája Laza Judit, a minőségellenőrzési osztály fiatal dolgozója. Társadalmi munkában végzi az ezzel járó teendőket, immár három éve.

— Ez úgynevezett szakszervezeti letéti könyvtár, az SZMT tulajdona. A könyvállomány zömében elavult. A fejlesztés a központi könyvtáron keresztül történik — évente két-három ízben kapunk 50—50 könyvet. A vállalat letéti díjat fizet, és helyiséget ad — más támogatást nem kapunk. Mintegy 1200 könyvünk van, és vagy száz olvasó. Nem tudok pontos adatokat mondani, mivel a létszám igen változó. Csak húsz állandó dolgozó iratkozott be, a többiek időszakosak — lehet, hogy már nem is dolgoznak a vállalatnál. Ez sajnos, gyakori gond: csak hosszas utánjárással tudom visszazerezni a kikölcsönzött könyveket, sokszor nem is sikerül... Hetente két óra a kölcsönzési idő, elfoglaltságom miatt nem is tudnék többet ráfordítani.

— Szoktak itt az olvasók letelepedni, olvasgatni? Gondolom, ezt a célt szolgálják az asztalok-székek.

— Itt?!

A kérdés valóban csak szónoki lehet. Az ujjnyi vastag por, a roskadozó berendezés, az eldugott, apró helyiség még a könyvbarátot is elriasztja — hogy valakit olvasóvá neveljen, egyenest elképzelhetetlennek tűnik. Az pedig, hogy a könyvtári propaganda teljesen hiányzik, csak növeli a kétséget: betölti ez a könyvtár a feladatát?

Nincs rá igény?

— Így találtuk a legolcsóbbnak — mondja Pusztai Józsefné, az üzem szakszervezeti bizottságának titkára. — 4800 forint letéti díjat fizetünk érte a jóléti

keretből. Van viszont saját műszaki könyvtárunk! Körülbelül 2 és fél ezer szakkönyv és szakfolyóirat. Dolgozóink közül sokan használják. Nincs ugyan kölcsönzési rendszer, de bárki vihet el könyvet, ha akar. A gépi fermentáló, a műszaki osztály dolgozói, a vidéki üzemek vezetői, helyetteseik gyakran igénybe veszik, például a továbbképzésekhez. Még idegen nyelvű folyóiratokat is járattunk...

— A szépirodalom nem hiányzik?

— A szakszervezeti könyvtárban sok ilyen könyv van. Mi nem tartottuk célszerűnek újakat vásárolni. Igény se nagyon van rá...

— Az állandó létszámon felül júliustól októberig többszörösére nő a munkások száma...

— Az időny munkások? Nekik nincs effajta igényük: jó részük általános iskolai végzettség nélküli.

— A könyvtárak jelenlegi helyiségeit megfelelőnek tartják?

— Természetesen szeretnénk jobb körülményeket biztosítani — a műszaki könyvtár is egy hasonló méretű helyiségben van —, de sajnos lehetetlenné teszi a helyhiány. Nézzem körül: egyes irodákat volt felvonulási épületekben helyeztünk el, mindenütt nagy a zsúfoltság. Az az igazság, meg sem merem említeni a könyvtárhelyiséget.

— Mi a véleménye a konzervgyár klubkönyvtáráról?

— Nagyon szép dolognak tartom, de nem hiszem, hogy nálunk érdemes lenne hasonlót létrehozni — még ha módunk lenne is. Dolgozóink 70 százaléka nő. Sietnek haza, nem fognak leülni munka után olvasni.

— A konzervgyári olvasóterem első sorban a bejáró dolgozók és a fiatalok segítésére hivatott. A dohánygyári dolgozók jelentős része szintén bejáró...

— Ez igaz... De hát hely, és főleg pénz nincs erre a célra. Vidéki üzemekben például sokszor a legalapvetőbb szociális létesítmények hiányoznak. Azokra kell gondot fordítanunk első sorban.

Megtérül a ráfordítás

Ez az érvelés világos. Vannak fontosabb gondok, mint az üzemi könyvtár, először a leglényegesebb dolgokra kell költeni. Van azonban néhány gyengéje is a fenti beszélgetésben kirajzolódó gondolatmenetnek.

Az aprócska, elhanyagolt szakszervezeti könyvtárral szembeállítják: „Van egy

nagyobb műszaki könyvtárunk.” Nem lenne helyesebb a kettő együtt? Ha a szakkönyvet kereső szépirodalmi alkotásokra is bukkanhatna a polcon? Az ilyen rendszer nagy ösztönzője a látókör szélesítésének!

Nem tartották célszerűnek (!?) szépirodalmi könyvek vásárlását. A műszaki könyvtár nem egyenlő az üzemi könyvtárral, hiszen annak alapvető feladata az olvasóvá nevelés, az általános műveltség növelése. A szakkönyvek csak egy — meglehetősen szűk — réteg által olvasottak, a másfajta könyvek sokkal több ember számára szólnak. Egy olyan üzemből, ahol sokszor ezernyi segédmunkás dolgozik, ez fokozottan érvényes. Az pedig, hogy egy könyvtárat vonzóbbá te-

gyenek, megoldható némi ráfordítással, megfelelő propagandával — és főleg sok ötletességgel. Itt lenne dolga a KISZ-szervezetnek is!

Az olvasás szerepéről, jelentőségéről egyre több szó esik — főleg a munkásműveltség emelése kapcsán. A szakszervezetek megyei tanácsának legutóbbi ülésén is hangsúlyozták: a munkásművelődés nemcsak és nem elsősorban a művelődési emberek dolga, hanem a gazdasági vezetőké! Az ezt szívügyüknek tekintő vezetők tudják: ha nem is rövid távon, de kamatostul megtérül az erre költött pénz.

Tarnavölgyi György
(Kelet-Magyarország)

Marasztalja az olvasók szeretete

A Sopronkövesdi Községi Könyvtár bejáratánál ez van kiírva: kölcsönzés kedden, csütörtökön és szombaton 4-től 8-ig. De ezeken a napokon gyakran már ebéd után nyitva az ajtó, és még késő este is ott találni a könyvtárost, Simonfi Ferencet. Ismert, köztisztviselőben álló öregember: lelkesedése, hozzáértése 1959 óta — akkor vette át a könyvtár vezetését — megsokszorozta az olvasók számát. Sopronkövesden 1600-an laknak, közülük csaknem 600 beiratkozott olvasója a könyvtárnak. Ez az adat nemcsak a szakemberek számára árulja el a könyvtáros jó munkáját: más, hasonló nagyságú községek olvasói aránya meg sem közelíti ezt. A járásban egy-egy olvasó átlag 20—25 kötet könyvet kölcsönöz évente: Simonfi Ferenc látogatói — 35-öt.

A járási könyvtár egyik tavalyi ellenőrzési jegyzőkönyvében ilyeneket olvashatunk: „Az állomány raktári rendje kifogástalan... beszerzése, fejlesztése kiváló... a könyvtár forgalma kimagaslóan jó... a leltárkönyvek pontosan vezetettek, a kölcsönzési nyilvántartás előírászerű... A könyvtárat a működés és a forgalom az ország legjobb könyvtárainak sorába emeli.”

Van-e valami titka a sopronkövesdiek könyvszeretetének azon kívül, hogy Simonfi Ferenc rendben tartja a portáját? Van, és pedig minden — egyébként szükséges — formáságnál fontosabb. Az, hogy nincs olyan könyv, amit fel ne kutatna olvasóinak. Ezt dr. Koloszar József, a járási könyvtár igazgatója mondja — Simonfi Ferenc pedig ezt: „Én, kérem, kereskedő voltam évtizedekig. És sohasem árultam a nincs-et. Most sem. Ha abban a pillanatban nem található, amit keresnek, előbb vagy utóbb megszerzem.. Egy Mezei:

Krónikások Krónikájáért végigleveleztem a fél ország könyvtárait, egy növényvédelmi enciklopédiáért meg az antikváriumokat. Régen, ha délelőtt nem tudtam adni a vevőnek horgolótűt az üzletben, délután elvittem a lakására. Most meg a könyvet viszem el neki.”

Természetesen Simonfi Ferencnek van hova hívnia az olvasókat és van mire. A Sopronkövesdi Községi Tanács példamutatóan támogatja a könyvtárat: a költségvetésből, a közséfejlesztési alapból évről évre növekvő összeget szán könyvvásárlásra. A tanács, az iskola és a könyvtáros együtt gondoskodik arról, hogy a szakmunkások, irodai alkalmazottak éppen úgy megtalálják az őket érdeklő olvasmányt, mint az általános és középiskolások, nyugdíjasok, háziasszonyok. És most, amikor már annyi a könyv, hogy a „szabad polcon” régóta nincs szabad hely, a tanács gondolt a megnövekedett igényekre. Abban az új épületben, amelyben a posta, a tanács és a klub kap helyet, tágas, kényelmes, csinos szoba várja majd a régi és új olvasókat az esztendő második felétől kezdve.

Simonfi Ferenc 68 éves; könyvtárba igyekvő léptei meg-meglisszannak, amikor a reuma előveszi. Ilyenkor elhatározza, hogy nem vállalja tovább a munkát, de mert a szíve visszahúzza, az olvasók szeretete vissza tudja tartani. A sopronkövesdiek remélik, hogy ha az új könyvtárban mégis más fogadná őket azon a heti három napon, Simonfi Ferenc udvariasságát, figyelmességét, egyszerűségét még azután is sokáig érezni fogják.

g. b.
(Kisalföld)

Hírek

VALAMENNYI FSZEK-GYERMEKKÖNYVTÁR kiállítással és egyéb módon népszerűsíti az úttörők „Nem térkép e táj” címmel indított expedíciós programját. A XIII. kerületi Tomori úti iskola úttörőinek a 10-es sz. gyermekkönyvtár szervezésében Órsi Ferenc tartott előadást a hazaszeretetről; a sashalmi (32-es számú) kerületi könyvtárban „Kit választánál példaképnek” címmel, az I. kerületi 20-as gyermekkönyvtárban pedig a kerület testvérmegyéjéről, Baranyáról hallottak előadást és kerestek dokumentumanyagot a pajtások. (Z. I.)

TÉS ÉS SZIGLIGET könyvtára nyerte el a „Petőfi-emlékkönyvtár” címet Veszprém megyében. Sajnos, mint erről hírt adott a Könyvtáros is, a szigligeti könyvtár az avatás napján leégett. Széles társadalmi összefogással sikerült az elpusztult állományt és a berendezést pótolni, s remény van arra is, hogy az ideiglenesen elhelyezett „Petőfi emlékkönyvtár” még az idén az elpusztultnál nagyobb alapterületű helyiségekbe költözhet.

(H. B.)

„500 ÉVES a magyar könyv” címmel fotódokumentációs kiállítást rendeztek a Kecskeméti Megyei Könyvtárban a Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének támogatásával. A kiállítást a művelődési autók kivitték a tanyai könyvkölcsönzőkbe is.

(K. L.)

A SASHALMI 32-ES sz. Szabó Ervin kerületi könyvtár vezetésére Takács Józsefné, a pesterzsébeti (27. sz.) kerületi könyvtár munkatársa kapott megbízást. Szabó Jánosné, a könyvtár eddigi vezetője az FSZEK módszertani osztályának munkatársa lett

(Z. I.)

IFJÚSÁGI OLVASÓTÁBOROK szervezésére adott ki felhívást a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és a Kommunista Ifjúsági Szövetség központi bizottsága. A dokumentum ajánlja a Népfront- és a KISZ-bizottságoknak, hogy vállalják olvasótáborok szervezését, fenntartásukra teremtsenek közös anyagi alapot, s lebonyolításukhoz nyerjék meg a pedagógusok, a népművelők és a művelődési intézmények támogatását. Minden táborban 500—600 kötetes kézikönyvtár elhelyezését is javasolják.

A SZAKSZERVEZETEK, Budapesti Bizottságának, a Könyvtártudományi és Módszertani Központnak és a Szabó Ervin Könyvtárnak munkatársai megbeszélést tartottak a budapesti szakszervezeti és tanácsi könyvtárhálózat szorosabb együttműködésének lehetőségéről és módjairól. A tanácskozáson egyebek között közös szakmai viták rendezéséről, a kiadványigények kielégítéséről és a könyvtárosok továbbképzéséről tárgyaltak. (Z. I.)

A PÓKHÁLÓ című magyar filmet a bemutató előtti napon levetítették az FSZEK könyvtárosaiknak. A vetítést követő vitát Újhegyi János, a film dramaturgja vezette. (Z. I.)

VESZPRÉM MEGYE gyermekkönyvtárosa látta vendégül a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 2. számú gyermekkönyvtára közös továbbképzésük keretében, melynek témája a gyermekolvasókkal való egyéni foglalkozás volt. A nyár elején a budapestiek viszonozzák a látogatást, s a közös továbbképzés következő színhelye Veszprém lesz.

(H. B.)

A ZIRCI GYERMEKKÖNYVTÁR olvasóiból bábcsoport alakult az elmúlt évben. Az első nagy sikerű bemutatkozásra a téli szünetben került sor a községi művelődési központban. Azóta már újabb meghívásokat is kapott a csoport: az általános iskola egy-egy osztályának mutatja be műsorát. (T. D.)

EREDMÉNYESEN MŰKÖDÖTT 1973-ban a Bács-Kiskun megyei könyvbarát-bizottság. Tagjai az elvi állásfoglalásokon kívül gyakorlati segítséget nyújtottak a különféle rendezvények szervezésében, írók fogadásában stb. is, s foglalkoztak a Bács-Kiskun megyei iskolai könyvtárak, valamint a gyermekkönyvtárak helyzetével, továbbá elkészítették az 1974. évi könyvtári rendezvénytervet. (K. L.)

NYÍREGYHÁZA ebben az évben ünnepli másfél százados évfordulóját annak, hogy a település jobbágylakossága örök időkre megváltotta magát a földesúri terhek viselése alól, 1976-ban pedig a megyeszékhelyé válásnak lesz századik évfordulója. A város a nevezetes évfordulók emlékeztetésére három éves programot állított össze, amelyben egyebek között emlékülések, előadások, pályázatok, kiállítások szerepelnek. A Nyíregyházi Városi Könyvtár az örökvaltság évfordulójához kapcsolódó ex librisrel emlékeztet meg az ideai ünnepi alkalomról. (K. I.)

is veszett. Rendelkezésünkre áll azonban a katalógus, amelynek alapján külön kell beszélnünk a metszetgyűjteményről és a könyvekről.

A könyvtár kisebbik része a *metszetgyűjtemény*: Kazinczy 30 kötetben 1081 metszetet ragasztott fel körültekintő gondossággal. Milyen céllal, milyen tárgykörből?

Ami a célt illeti: fejlett esztétikai érzéke volt, de meglátta a művészetben levő politikumot is. „Az mindaz által igaz, s a história bizonyítja, hogy ha valahol a Jó gyökeret vert, ott mindig a' Szép készítette az utat” — írta *Berzeviczy Gergelynek* 1810. július 23-án. E vélemény könyvészeti lecsapódását is megtaláljuk: lehetőleg multunk emlékeit, vagy a Magyarországgal valamiképpen kapcsolatos metszeteket igyekezett megszerezni. Bennük négy témakört különböztethetünk meg.

Legértékesebb anyag a 119 térképből álló kollekción. Ebben külön figyelmet érdemelnek *Wolfgang Laziusnak* 1556-ból való, *Honterus Jánosnak* 1565-ben Magyarországról és provinciáiról, *Zsámbok (Sambucus) Jánosnak* 1556-ban Erdélyről megjelentetett mappái. Számos érdekesség között megtalálható itt *Comenius* morvaországi térképének 1664-iki, *Piscator*-féle kiadása; s 50 db, a 17—18. századi, Magyarországon is használt pénzem metszete, amelyet Kazinczy szintén összegyűjtött.

Arcképekből és néhány címerből áll a következő nagyobb egység: a Habsburg-uralkodóház tagjainak és a 16—17. században élt török császároknak, vezéreknek képein kívül szerepelnek ebben az uralkodók, államférfiak, tudósok portré-metszetei is (*Zrínyi Miklós*, *Bethlen Gábor*, *Nádasdy Ferenc*, *Thököly Imre*, *Kollár Ádám*, *Kovachich Márton* stb.), mégpedig főként a 17—18. századból.

A metszetgyűjtemény utolsó egysége csaták, várak — a 16. századi török—magyar várharok (*Szolnok*, *Temesvár* stb.) — képanyagát tartalmazza, valamint várostérképeket is.

A könyv- és kéziratállomány mintegy 1450 egységének vizsgálata négy szempontra hívja fel a figyelmet.

A magyar nemzeti retrospektív bibliográfia szempontjából nem jelentéktelen az a tevékenység, amit *katalógusa szerkesztése* során Kazinczy elvégzett: ahol tehetette, kiegészítette a hiányos bibliográfiai adatokat tartalmazó műveket. Igyekezett felderíteni az anonim munkák szerzőit, az esetleges fordító kilétét, sőt a kiadás helyét,

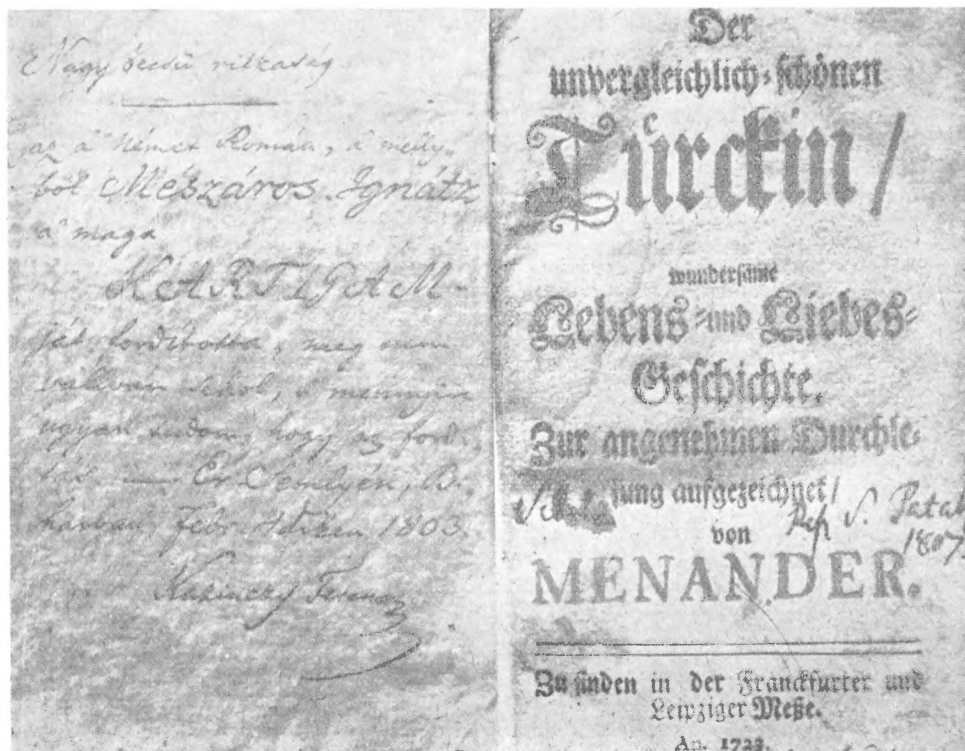
évét, a nyomdász nevét is. Ilyen szempontból néhány könyv esetében Kazinczy bejegyzése is fontos adatokat szolgáltat.

Könyvészeti tekintetben Kazinczyt *Apponyi Sándor* egyik elődjének tekinthetjük, mivel eladott könyveinek több mint harmadrészét hungaricák képezték. Figyelme a külföldi írók Magyarországra vonatkozó munkáira összpontosult, különös tekintettel a török hódoltság korára. Könyvtára ebben a tekintetben — aprónyomatványoktól kezdve a vaskos fólióig — olyan gazdag, hogy annak alapján a 150 év krónikáját szinte meg lehetne írni. Vannak olyan egységei is, amelyeket *szakbibliográfiáink még nem ismernek*.

Mint vérbeli bibliofil, érdekelték a régi és ritka könyvek is. Velük kapcsolatban azonban a gyűjtőkör nem mutatható ki: matematikai, orvostudományi, botanikai, teológiai stb. művek keverednek köztük. Hozzá legközelebb talán egy, az 1468-as évben történt napfogyatkozást leíró kódex állott. 1806. szeptember 22-én *Teleki Sámuelnek* írt levelében újabb könyvvásárlásáról számolt be, amelyről így nyilatkozott: „A most általvettük között nékem különösen kedvesek *Pelbartus de Themeswarnak* és *Michael de Hungaria* nevezetű barátunk XII. kötetből álló Munkájuk: de semmi sincs oly kedves, mint egy *Mátyás Király* idejebeli M[anu]s[c]riptum következendő nevezet alatt: *Judiciu de Cometa que apparuit Anno d[omi]ni MoCCC 68* vicesima se[pt]uaginta die mensis septembris in civitate Hystropolitana...”

A katalógus 31. oldalától kezdve, a „libri in folio” között egy külön kezelt „Politikai íráskor gyűjteménye” címmel ellátott rész következik. Eredeti nyomtatványokból vagy Kazinczy saját kezű másolataiból áll. Tartalmuk nem egységes. Rendszertelen összevisszaságban különböző beszédek, levelek, feliratok stb. követik egymást. Kevés kivételtől eltekintve azonban valamilyen vonatkozásban a vármegyei, illetve a magyar politikai életből tárnak fel valamit. Sőt, legtöbbjük a felvilágosodás jellegzetes nyelvén, kifejezetten a nemzetvédelem, a magyar szabadság, megyei autonómia, a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális fejlődés ügyét szolgálja.

Erdemes azt is megfigyelni, hogy milyen kurrens sajtótermékek kerültek könyvtárába: folyamatosan gyűjtött minden 18. sz. végén, 19. sz. elején megjelent magyar nyomtatványt. Ezen a téren semmilyen gyűjtőkör nem tapintható ki, semmilyen belső egység nem mutatható fel. A nyomtatott sajtótermékeknek egészen ellentétes területei vannak itt képviselve a verseskötetektől kezdve a selyemhernyótenyésztésig.

Olyannyira, hogy elmondhatjuk: Kazinczy első eladott könyvtára a korabeli teljes magyar irodalom keresztmetszetét közelíti meg. Ő a magyar szellemi élet útőerén tartotta kezét, mindenről tájékozódott, minden érdekelte, bár feltehető, hogy nem maga vásárolta meg könyvtárának minden egyes darabját, hanem ajándékként, tiszteletpéldányként is kaphatott néhányat. Az említett időszak külföldi irodalma viszont alig kapott helyet könyvtárában.

Úgy tűnik, a vázolt kép hűen mutatja be Kazinczyt, a gyűjtőt: célját, érdeklődési körét, jóllehet új könyvtárgyűjtésének reményében nem adta el minden könyvét a pataki kollégiumnak. (Később ajándékaival, köztük híres Gessner-fordításával gazdagította a kollégiumot.) — Második eladott könyvtárának profilja ugyanilyen. Amikor a könyvgyűjtés még csak a gazdagok osztályrésze lehetett, hamar fel kellett adnia szándékát. A következő nagyobb — az előzővel hasonló értékű — könyveladását Jankovich Miklóssal bonyolította le. Ő 1809. február 4-én a következőket írta Kazinczy-nak: „Régiségeidnek gyűjteményit Bibliotheka Antiquaria Tzim alatt annál nagyobb örömmel olvastam, hogy számos darabokra akadtam, amelyek ez ideig szorgalmatosságom előtt elrejtettek. — Az eleitől végzettyéig által névén a Könyveknek, Kézírásoknak, aláírásoknak. Képeknek s Abroszoknak Laistromát, mind azoknak, melylyek Hazánkot érdeklik, Barátságos áron leendő által bocsájtásához örömet hozzá állanék...” Meg is vette a 2478 egységből álló könyvtárat, ami Jankovich hagyatékának részeként végül is a Nemzeti Múzeum könyvtárába került.

Barcza József

Immanuel Kant

1724—1804

1724. április 22-én született Königsbergben, a mai Kalinyingrádban. Nyergesmester fia volt. A pietista szellemű Collegium Fridericianumban végezte tanulmányait, majd szülővárosa egyetemén kezdte meg a teológia stúdiumát, de mindinkább a filozófiai és a természettudományi tanulmányok felé fordult figyelme. Ezek befejeztével, 1746 és 1755 között családoknál volt házitanító Königsberg közelében. 1755 őszén mint magántanár habilitált a königsbergi filozófiai karon, de csak 1770-ben, tehát 46 éves korában nevezték ki rendes professzornak. Egyéniségének kezdetben derűs, szellemes mozgékonyágát idővel, talán az „öntudat pokoljárása” következtében a komoly, rigorista életfelfogás és a szigorú kötelességtudás uralma váltotta föl. A nagy filozófiai feladatokon való szüntelen munka, egyetemi tanári hivatásának mesteri gyakorlása, életvitelének merev, puritán becsületessége nem maradt minden pedantéria híján. A magányos és szerény tudós életformáját nem zavarta meg hírnevének egyre növekvő fénye, amely már inkább életestéjére esett, és csak átmenetileg homályosította el az árnyék, a II. Frigyes Vilmos alatt uralomra jutott ortodoxia, amely filozófiáját egy időre, mint állítólag ateistát, tilalom alá helyezte. 1804. február 10-én halt meg, 80 éves korában.

Kant életét és személyiségét legtalálóbban Kuno Fischer rajzolta meg hatalmas, tízkötetes újabb filozófiatörténetének első kötetében. A változás, mely Kantnál a XVIII. század hetedik évtizedének végén bekövetkezett, különösen irodalmi működésében feltűnő. Korábbi műveit könnyed, vonzó alakítás és ábrázolás jellemzi. Ezek egy árnyalatos gondolkodású tudós szeretetre méltó alkalmi írásainak tűnnek. A későbbi műveket a gondolati munka nehézsége, az értelmi motívumok folytonos küzdelme karakterizálja, amely a körülményes, mesterkéltséggel fölépítésen, sőt a sok megszorítástól megnehezített mondatképzésen is fölismerhető. A komoly Minerva elűzte a fiatalkori bájos Gráciákat. E későbbi iratokat a mély gondolkodás, a komoly meggyőződés hangja jellemzi, amely itt-ott hatalmas pátozzá fokozódik.

Kant eszméinek fejlődésére kezdetben a Leibniz—Wolff-i metafizika és a Newton-i természettudományok ellenéte volt nagy hatással. Az iskolás filozófiai módszertől való elidegenedése a természettudományok felé vitte. Egy ideig úgy látszott, hogy egészen ezeknek óhajtja munkásságát szentelni. Nagy műve: *Az általános természettudomány és az égbolt elmélete* elsőrangú természettudományos teljesítmény, mely Laplace francia csillagász kutatásaival együtt alkotja a híres *Kant—Laplace elméletet*.

A teoretikus filozófiától a kriticismus rendszere felé tartó kanti átmenet a filozófiatörténetben élénk vita tárgya. Ebből a fejlődésből nőtt ki a német filozófia legnagyobb könyve, *A tiszta ész kritikája* (1781). Kant további művei a kriticismus korából: *Prolegomena bármely eljövendő metafizikához* (1783); *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése* (1783); *A gyakorlati ész kritikája* (1788); *Az ítélő erő kritikája* (1790); *A vallás a tiszta ész határán belül* (1793); *Az örök béke* (1795).

Kant kimagasló helyzetét először az határozta meg, hogy ő a felvilágosodás filozófiájának különböző gondolati motívumait tette magáévá, és így a filozófia földatáról teljesen új meggyőződést alakított ki. Éppúgy átmert a Wolff-i metafizika iskoláján, mint a német népszerű filozófusok megismerésének élményén. Eleinte Rousseau természettudományosságáért lelkesedett, majd Newton matematikai szigoráért, utóbb az angol filozófiai irodalom lélektani analíziseinek finomságáért, a deizmus tanaiért, akár az angol Toland vagy Shaptesbury képviselte őket, akár a francia Voltaire; s mindezekről átvette a politikai és a szociális viszonyok komoly javítását célzó törekvéseket.

Ezek az irányok a fiatal Kantban hű és meggyőződéses követőre találtak; gazdag életműve ily módon szeretetre méltó bölcsességgel párosult, mely távol volt minden öntetszegtől és önmaga túlbecsülésétől. A fölvilágosodás legjobb vonásait egyesítette magában.

Az ismeretelmélet terén dogmatikus álmából — mint ő írta — Hume mélyenjáró problémafelvetése ébresztette föl. A metafizikát eleinte azért becsülte, mert az erkölcsi és vallásos meggyőződésének tudományos bizonyosságot látszott nyújtani, de Hume nagyobb hatással volt rá, mert nála ismerte föl, mily kevésbé alapozza meg ezeket a hagyományos filozófia. Ez ugyanis a Ding an sich-et (szinte lefordíthatatlan kifejezés, a filozófiai szaknyelv „magánvaló”-nak nevezi, de érthetőbb talán így, „az önmagában való dolog”) el nem érhetvén, évezredek óta folytonos ellentmondásokba bonyolódott. Kant fölsimerte a filozófiai megismerés határait. Ez a fölsimérés 1770 és 1780 között hosszantartó vizsgálódásokra készítette, amelyek *A tiszta ész kritikájának* megírásához vezették.

Kant soha életében el nem hagyta Königsberget és az óramű pontosságával élt. Rendszeres vizsgálat alá vetette az ész összes funkcióit, és kritikai módszerével ezek alapelvét és érvényességét állapította meg, először az ismeretelméletben, azután az értelem működésének minden területén. A szellemi életben az értelem, az akarat és az érzelem alapformáit különböztette meg, a megismerés, az erkölcs és a dolgok érzelmi hatását vizsgálta, filozófiájának teoretikus, praktikus és esztétikai területén. Fő műve ilyképpen a három kritika: *A tiszta ész kritikája*, *A gyakorlati ész kritikája* és *Az ítélőerő kritikája*.

Kant filozófiájának mérhetetlen hatása volt a XIX. század folyamán. Ez a hatás a német idealizmus különféle rendszereiben, Fichte, Schelling, Hegel filozófiáján át a század közepétől a Vaihinger által proklamált „Vissza Kanthoz” erőteljes Kant-rencheszánszig tartott, mely létrehozta aztán a különböző neokantiánus iskolákat, a marburgi, badeni és würtzburgi irányokat. Ezek Kant tanait ismeretelméleti, értékfilozófiai és etikai téren tovább képviselték. *A marxizmus—leninizmus nem fogadta el Kantnak sem ismeretelméletét, sem filozófiájának idealizmusát*, de azért sokat köszön felismeréseinek.

Magister Kant ma, születésének 250. évfordulóján is élő hagyomány.

Katona Jenő

Urbán László ex libris-tervei

Zene az ex libriseken

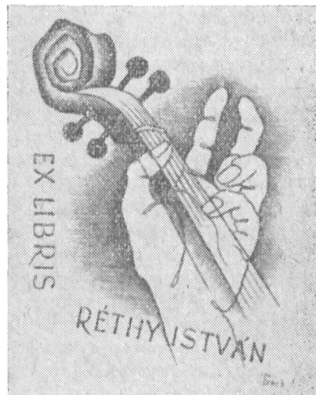
Szegeden a Somogyi-könyvtár zenei részlegének szervezésében *Zene az ex libriseken* címmel kiállítás nyílt a Móra Ferenc Múzeum kupolacsarnokában.

A századfordulón országosan kibontakozott ex libris gyűjtésnek Szegeden is voltak hagyományai. Különösen a harmincas években lendült fel az ex libris gyűjtés. Ebben az időben dolgozott itt Buday György, Vadász Endre, Bordás Ferenc, Kopasz Márta, s több százra tehető az akkori gyűjtők száma is. A legelső vidéki kiállítás (1928. Debrecen) után néhány évvel, 1934 októberében nagyszabású nemzetközi kiállítást mutattak be Szegeden is.

Herbert Ott (NSZK) ex librise

A 40 éves csendes szunnyadás után most újra éled a városban az ex librisek gyűjtésének szenvedélye, ami a művészeti ág fellendülésével is összefügg. Néhány éve működik a Kisgrafika Barátok Körének helyi szervezete, ez fogja össze a város kisgrafikát szerető és értő, illetve alkotó fiataljait. A Tömörkény István Gimnázium és Szakközépiskola művészeti tagozata is újraéleszti a hagyományokat. Növelte a gyűjtők taborát az 1973-ban rendezett XIII. ex libris világkongresszus magyar anyagának kiállí-

Gál Ferenc ex librise

tása is, melyre a Bartók Béla Művelődési Otthonban került sor.

A mostani kiállítás anyagát Réthy István, a Kisgrafika Barátok Körének helyi titkára magángyűjteményéből válogatta és kölcsönözte. A kiállított 250 kisgrafikai lap az utolsó 50 év magyar és nemzetközi terméséből a zenei témájú alkotásokat tartalmazza.

Erdemes kiemelni néhány nevet a kiállított művek alkotói közül: Bordás Ferenc, Diskay Lenke, Fery Antal, Gácsi Mihály, Kékesi László, Kopasz Márta, Menyhárt József, Vadász Endre, Vertel József. Megtalálhatjuk Európa szinte valamennyi országának képviselőjét, sőt a világ más tájain, például Japánban készült ex librisek is találhatók a kiállításon (Botella, Czinybulk, Dolatovszki, Grmelova, Gauden, Hatsujara, Kalasnyikov, Kaljo, Kerl, Larettei, Herbert Ott, Reinhold, Volkamer, Italo Zetti).

Az érdekes, változatos kiállításon különböző stílusok találkozása, összefonódása figyelhető meg. A sokféle technikával készült ex librisek jól kiegészítik egymást, körképet adva e grafikai ág sokszínűségéről.

Havasi Z. Gábor

Gál Ferenc ex librise

Az irodalomszociológia két klasszikusa

L. Löwenthal annak az amerikai szociológiai irányzatnak képviselője, amely az amerikai társadalomtudomány számára felfedezte a marxizmust. A propagandaszervezetek működésének tanulmányozása mellett főként a társadalom és a művészet viszonyával foglalkozott. E kapcsolatrendszeren belül is elsősorban a népszerű irodalom és a tömegkultúra társadalmá érdekl. Szemléletét alapvetően meghatározta a történetiség, méghozzá a szellemtörténet és a marxizmus történetiségének sajátos együttese. Módszerét az európai szellemtudomány és az amerikai empirizmus szerencsés ötvözte jellemzi.

Könyvének nagyobbik része a tömegkultúráról szóló vita történetét vizsgálja. A nagy viták felidézése előtt Löwenthal nagyon fontos kérdéseket tesz fel: helyes-e, hogy a művészet esetében az igazságra, míg a tömegkultúra esetében a hatásra összpontosítjuk figyelmünket? Fennállnak-e a művészet=belátás=elit és a tömegkultúra=szórakozás=nagyközönség egyenletek? Válthat-e a művészet a tömegkultúra alkotórészévé? Nem mélyül-e a szakadék a tömegkommunikációs eszközök elterjedésével? Ki dönt arról, hogy a szórakozás és a művészet milyen formái kerüljenek kínálatra? Mi a jó és mi a rossz a művészetben és a tömegkultúrában?

A kérdésfeltevésekből kiderül, hogy Löwenthal számára a tömegkultúra ellenfogalma: a művészet. A művészet „a cselekvés határán él”, a tömegkultúra termékei viszont a nivelláló, sztereotipizáló, konzervatív, hazug és manipulált fogyasztási javak:

A nyugati művészértelmisség eléggé sommás álláspontja ez, Löwenthal azonban igen gondos történeti elemzésekkel tárja fel azt a korszakot, amikor az értelmiség először éli át a fájdalmas folyamatot, amelynek során az irodalom művészetre és szórakoztató irodalomra szakad szét, és az írók egy része is kettős szerepet vállal, hiszen — már a XVIII. századi Angliában is — sok közülük egyszerre dolgozik mindkét területen. Löwenthal jelenkori bizonyító anyaggal is érvel, amikor a nagy példányszámú újságokban megjelenő életrajzok tartalmi elemzésének eredményeit teszi közzé.

Meggyőzően bizonyítja, hogy egy meghatározott korszakban (az utóbbi negyvenötven évben) milyen változások mentek végbe az amerikai társadalom magatartásmódjaiban. A termelés, a politika és a művészet szféráiban működő irodalmi hősök helyett ma a fogyasztás bálványai szerepelnek leggyakrabban: ma az amerikai olvasók csaknem kizárólag olyan emberekről olvasnak, akik közvetve vagy közvetlenül az olvasó szabad idejének kitöltésén fáradoznak (baseballjátékosok, gorillaidomítók, étterem-tulajdonosok, bárénekesnők, konferansziék, fotómodellek, hokiedzők, hivatásos löversenyzők). Az amerikai átlagember rendkívül korlátozott cselekvési lehetősége és az életéről döntő hatalmak korlátlansága közötti szakadékot a tömegkultúra termékeinek olvasói azzal próbálják áthidalni, hogy a termelés hősei helyett a fogyasztás középszerű bálványjaival azonosulnak. Löwenthal a mai amerikai tömegkultúrának csak egyik csatornáival és műfajával foglalkozik. Chaplin filmjeivel, a milliós példányszámban megjelenő, irodalmi értékeket közvetítő tömegkönyvvel nem, és nem vesz tudomást a tömegkultúra „kis humanizmusáról” sem, amelynek Kloskowska igen nagy jelentőséget tulajdonít. Löwenthal a tömegkultúra kutatóit lebeszéli arról, hogy a fogyasztói piaccal és a tömegek ízlésével foglalkozzanak. Ehelyett szerinte a kulturális közvetítés funkciójával kellene foglalkozni, és azt kellene vizsgálni, hogy az emberek miért viselkednek még ma is úgy, mintha adva volna az ízlésük szerinti szabad választás korlátlan lehetősége.

Löwenthal kérdései és elemzései rendkívül árnyaltak, ehhez képest választai meglehetősen türelmetleneknek látszanak. Az irodalomszociológia feladataival foglalkozó befejező tanulmányának kérdésfeltevései az irodalom és társadalom rendkívül összetett kapcsolatának valamennyi szálára kiterjednek: az írótipusoktól a könyvtárak olvasójáig. Löwenthal kissé arisztokratikusnak tűnő tömegkultúra-elmélete — még ha téved is — feltétlenül termékeny tévedés, tudományos teljesítmény. Szenzációs telitalálati is vannak, melyek az irodalomszociológia felnőtt tudománnyáérését bizonyítják. Például Hamsun regényeinek elemzése

alapján alkotott jóslatai — kortársai legnagyobb meglepetésére — beváltak: a Nobel-díjas íróról sokan azt hitték, hogy csak szenilitása miatt működött együtt a nemzeti szocialistákkal. Löwenthal azonban sokkal előbb bebizonyította, hogy Hamsun a fasizmus erkölcsi relativizmusa tanítványa.

R. Escarpit-ról, mint irodalomszociológusról a Világirodalmi lexikonból ennyit tudhatunk meg: „Empirikus, praktikus célt szolgáló vizsgálatokat végez, a tömegkultúra problémáit kívánja megoldani. Konceptiója nem érinti a tartalmi kérdéseket, kutatásai csak az irodalmi élet gazdasági vonatkozásaira irányulnak. Onmagát »el nem kötelezett marxistának« vallja.”

A bordeaux-i egyetem összehasonlító irodalomtudomány-professzora színesebb, de felületesebb művelője és klasszikusa az irodalomszociológiának, mint például Löwenthal, a lexikon megállapításai azonban túlságosan is sommásan értékelnek. A francia tudós elsősorban a könyv szociológiájával foglalkozik. Ezen belül valóban nagy figyelmet szentel gazdasági vonatkozású kérdéseknek is, amikor a könyvkiadásról, a könyvterjesztésről, az írók anyagi helyzetéről, vagy a tömegkönyvről ír. Escarpit-t azonban úgyszólván minden érdekli, ami a könyv és az olvasás jelenségvilágába tartozik. Az általa vizsgált jelenség három szféráját különíti el: a könyv, az olvasás és az irodalom világát. Ezek közül eddigi munkáiban a könyv és az irodalom berkeit cserkészte be.

Escarpit egészen másképpen közelíti meg az irodalmi termelés, a közzététel és a terjesztés problémáit, mint Löwenthal, a történeti szemléletet is sajátosan érvényesíti. Löwenthal plasztikus képet fest a XVIII. századi Anglia szellemi életéről és ebben helyezi el az irodalmi életet, vagy mélyfúrásokat végez. Escarpit megvizsgálja a XIX. század elején alkotó francia írók életkorpiramisát, a fiatal írók arányát 1550 és 1900 között, az írók szülőhely szerinti sűrűségének változását 1490 és 1900 között, a XIX. századi angol és francia írók társadalmi hovatartozását, a szülők foglalkozásának százalékos megoszlását. Ezek a kutatások érdekes, de korlátozott értékű adalékokat szolgáltatnak az irodalomszociológia számára. Az irodalom és az olvasók kapcsolatának vizsgálata már fontosabb eredményeket hozott.

Az Irodalomszociológia bevezetőjében Escarpit megállapítja, hogy a könyvtár szinte az egyedüli kapu, amelyen át akadálytalanul behatolhatunk az irodalmi fogyasztás valóságába. Ezt a nagy

vadászsákmányt ígérő terepet azonban átengedi másoknak, maga pedig a könyvkereskedelem jelenségeit tanulmányozza. A könyvesboltokon keresztül történő „művelt” forgalmazással szemben megkülönbözteti a „könyvkimérések”-ben történő népi forgalmazást, így lesz az újságárus-pavilon, a dohánybolt, az „egységáras” áruház (supermarket), ahol a munkás olvasmányait beszerzi, az irodalomszociológia kutatási terepe. Sokat foglalkozik azokkal a lehetőségekkel, melyek a művelt körben keletkezett műalkotásokat a népi körbe juttathatják. A megoldás Escarpit szerint a *könyv forradalma*. „Az 1935-ben elkezdődött, a paperback által képviselt változás volt az, ami lehetővé tette a modern könyvek tömegkommunikációba való beilleszkedését, miközben új egyensúlyt készített elő a gazdasági feltételekhez alkalmazkodó bizonyos grafikai esztétikum, a tágabb jelentés és a közérthetőbb nyelvezet között.” Bár Escarpit hangsúlyozza, hogy ma még távol állunk az egyensúly teljes megvalósulásától, Löwenthal bizonyára túlságosan egyszerűnek találná ezt a megoldást, és igaza is volna.

Escarpit nagyon keveset foglalkozik a könyv igazi forradalmának előfeltételeivel, pedig a francia szociológia e téren már nagy eredményeket ért el. Szellemesen különbözteti meg a tárgykönyvet, a funkcionális könyvet és a szépirodalmi könyvet, előítéletmentesen hasonlítja össze a világ országainak könyvkultúráját (bemutatván, hogy a statisztikai adatok elemzése legalább olyan termékeny szociológiai megközelítés lehet, mint a felmérések), boncolgatja a bestseller titkát, de elhanyagolja az olvasót, aki bizonyos szerepeiben (főleg mint vásárló) csak időnként bukkan fel. Még az íróval „kommunikáló” olvasóról is szó esik, de a társadalomban élő, a könyv forradalmára életmódjának forradalmával lehetőséget adó olvasóról alig esik szó.

A műértőkről és fogyasztókról (sőt Löwenthalnak ellentmondva e két értékrend együttéléséről), a meglehetősen felületesen felvázolt motivációkról, az esti és az éjszakai olvasásról is szó esik, de az adatokban oly gazdag könyv alig árul el valamit az olvasók arányáról, rétegződéséről, olvasmányainak összetételéről.

Köpeczi Bélának a magyar könyvkultúra fejlődését felvázoló utószavát elolvasva úgy tűnik, hogy a magyar olvasmányközvetítők a magyar olvasáskutatás jóvoltából valamivel többet tudnak az olvasókról, mint a francia kollegáik. Escarpit és Löwenthal klasszikusnak nevezett könyveit azonban nem hiányosságai, hanem éppen hiánypótló

eredményeik és értékeik miatt ajánljuk az olvasási kultúra hivatásos gondozóinak, hiszen ezek a szerzők a könyv, az olvasás és az irodalom világának olyan jelenségeit tanulmányozták — néha téves vagy leegyszerűsített előfeltevésekkel és szellemes, de néha kevéssé átgondolt módszerekkel —, amelyekkel a

magyar művelődésszociológiai kutatás még alig vagy egyáltalán nem foglalkozott. (L. Löwenthal: Irodalom és társadalom. 1973. Gondolat, 250 l. 27,50 Ft, R. Escarpit: Irodalomszociológia, A könyv forradalma. 1973. Gondolat, 298 l. 28 Ft)

Kamarás István

Haladó polgári elméletek a művészet és a közönség viszonyáról

2. A társadalomban — a társadalom ellen

A közönség és művészet kapcsolatát Hausserrel gyökeresen ellentétesen ítéli meg korunk egyik legnagyobb művészetfilozófusa, a tömegkultúra és ezen keresztül minden „köz”-érthetőség könyörtelen bírálója, Th. W. Adorno. Bár tanulmányaiból az első válogatás csak nemrégiben jelent meg nálunk, nevével mégis sokan találkozhattak korábban is: a nagy német zenetudós a II. világháború éveiben, az amerikai emigráció idején Thomas Mann legszűkebb baráti körének tagja volt, sőt, neki köszönhetők a *Doktor Faustus* zeneelméleti fejtegetései is. Mint Thomas Mann *A Doktor Faustus keletkezése* című naplójából kiderül, az író nem kis mértékben Adorno eredeti zeneelméleti felfogásának hatására találta egy zeneszerző alakját a legalkalmasabbnak a modern művészettragédia ábrázolásához.

Adorno annyiban szintén a klasszikus esztétikai hagyományok folytatója, hogy a művészet, az *esztétikum autonómiája* nála is a legfőbb emberi értékek hordozója és őre, a tiszta emberi szubsztancialitás szférája. Véleménye szerint viszont — és ettől a ponttól kezdve már szakít a hagyományos koncepciókkal — a művészet autonómiája távolról sem maradt érintetlen attól a ténytól, hogy a polgári viszonyok között teljesen megváltozott a helyzete, vagyis maga is áruvá, a megvásárlására képes tömeg fogyasztói szükségleteinek tárgyává vált. Ezzel ugyanis már a polgári fejlődés viszonylag korai, „szabad piaci” stádiumában válságba került, két ágra szakadt: kialakult egyrészt a magát a fogyasztói igényektől függetleníteni akaró és az emberi autonómia önértékűségét hirdető „magas” vagy „elitművészet”, másrészt vele szemben a konzumális, fogyasztói „lelki” szükségleteket kielégítő „tömegművészet”. Ez a válság a késői polgári fejlődés során tovább mélyült: a szabad piac köré szerveződött társadalom helyébe a „szervezett társadalom” lépett, amely immár nemcsak a termelést és az elosztást, hanem a *fogyasztást*, tehát az *ember minden irányú szükségleteit is igyekezett megszervezni*. Ezzel tehát a polgári társadalom gyermeke egész lényével, külső és belső életének minden mozzanatával fölszívódott a termelés-fogyasztás öncélú, embertől elidegenedett körforgásába, élete a „szervezett társadalomban” pusztán annyiban volt valóságos, amennyiben elősegítette e körforgás zavartalanságát. És viszont: ami benne megmaradt a manipulációtól érintetlen autonómiaként, vagyis ami emberileg értékes és lényeges még maradt benne, az a „szervezett társadalomban” csupán zavaró és kiküszöbölendő tényező, egyéni különység, rendzavaró mozzanat. A „szervezett társadalomban” tehát a „rend híve”, a körforgás zavartalanságának legfőbb támasza — ezzel tehát az ember minden lényegi törekvésének elfojtója, autonómiájának megsemmisítője — a minden ízében a termelést szolgáló, vagyis a fogyasztásra orientált tömegember.

Milyen *modus vivendi* áll nyitva a művészet számára a szervezett társadalomban? A tömeg szükségleteit nyilvánvalóan nem elégíthetik ki ebben a helyzetben esztétikailag autonóm művek — hiszen ezek legmélyebb lényege éppen annak az emberi szubsztanciának az igenlése és felmutatása, amelyet a „szervezett társadalom” a tömeg emberéből kiölt. Így a tömeg művészete, a tömeg fogyasztási szükségleteinek kielégítését szolgáló művészet maga is éppoly elidegenedett és emberellenes, mint fogyasztói. Ezért végső soron Adorno szerint a modern tömegkultúra termékei, az ún. „közérthető”, a népszerűség által hitelesített alkotások a szó igazi értelmében egyáltalán nem érdemlik meg a művészet nevet: csupán a „szervezett társadalom” manipulációs céljait szolgálják, és — mivel eleve beprogramo-

zott szükségleteket elégitenek ki — egyszersmind maguk is manipuláltak. A tömegkultúra silány produktumaival szemben a művészet autonómiája ma már csak azokban a művekben él, amelyek tudatosan szembeszegülnek a fogyasztói igényekkel, amelyek nem a „szervezett társadalomba” való beilleszkedés, a hozzá való alkalmazkodás örömét, vagyis az elidegenedés önélvezetét és az embertelenség bensőségessé, kedélyessé tételét szolgálják, hanem ennek az állapotnak a szörnyűségét, riasztó voltát hirdetik. Tehát Adorno a tömegkultúrával együtt föllázdozza a közérzethez, a szórakozás és az élvezet jogát is az autonóm emberség oldalán. Az igazi művészet lényegét éppen társadalomellenességében határozza meg: „Az autonóm fogantatású zenét, mint minden újabb született művészetet, elsősorban a társadalomtól való *distancia* jellemzi; ezt kell felismerni, és ha lehet, levezetni, nem pedig a távolinak hamis közelségével, a közvetítettnek hamis közvetlenségével szociológiailag büszkélkedni... A teljes mértékben autonóm zene *opponál a társadalommal szemben*, azzal, hogy megtagadja uralmának elismerését, azért az uralomét, amely ott bújik meg a termelési viszonyokban...” „A művek problémafelvetései és megoldásai nem valahol a társadalmi normarendszereken kívül születnek. De társadalmi méltóságra csak akkor tehetnek szert, ha e normarendszerektől minél jobban eltávolodnak; a legmagasabb rendű alkotások már egyenesen tagadják e normarendszereket.”

Természetes módon vetődik fel ezek után: mi a helyzet a manapság hatalmas népszerűségnek örvendő klasszikus művészeti alkotásokkal? Hiszen a múzeumok, hangversenytermek, színházak soha ilyen látogatottak nem voltak, soha ennyi klasszikus nem jelent meg és talált vevőre. Adorno ezzel a kérdéssel kapcsolatban elemzi a „regresszív befogadás” természetét. Szerinte ezek az alkotások *születésük, keletkezésük* szerint ugyan nem a műveltség részei, a „szervezett társadalom” tömegembere viszont ezeket is mint tömegfogyasztási cikket fogadja be. Ez annyit jelent, hogy a közönség a kultúra klasszikus alkotásait ma már nem „magánvaló” értékükért, hanem valamely más szempontú „hasznosságukért” fogyasztja, vagyis olyan tulajdonságukért, amely a műalkotás áruvoltához tapad: a koncertteremben nem a Karajan vezényelte V. szimfóniát élvezi, hanem azt, hogy *módja volt* jegyet venni egy Karajan-koncertre, nem a Mona Lisa nyűgözi le, hanem a *személyes részvétel* a Mona Lisa korábban akkumulálódott sikerében stb. Vagyis a szervezett társadalom olyan *fetiszizált viszonyt* alakított ki minden műalkotással szemben, amely teljes mértékben független az alkotások lényegi, immanens emberi értékeitől; az élvezet tárgya nem maga a mű, hanem a műhöz tapadt árufetisben való részesülés, az a jelentés, amit a „tömegember” számára a társadalomban e mű — népszerűségénél, kelendőségénél, státusz-jelképi erejénél fogva — képvisel, tökéletesen közömbösen a mű valóságos tartalma szempontjából.

Adorno elmélete tehát gyökeres fordulat a művészet és a közönség közötti viszony minden eddigi tárgyalásához képest; nem azt jelenti ez, hogy előzmények nélkül áll: a német romantikusoktól kezdve számos elitáriánus művészetkoncepció jutott már el a magas művészet és a közönség közötti szakadék felismeréséig, sőt áthidalhatatlanságáig. Adorno előtt azonban még a legpesszimistább felfogásokban is élt a nosztalgia a szétszakadt oldalak egysége iránt, a reménykedés abban, hogy a művészet egykor majd leküzdheti az étellel való szembenállását. Adorno viszont teljesen megfordítja a művészet és a közönség viszonyát: a művész érdemévé teszi meg azt, amitől korábban szenvedett, a *sikertelenség, a meg nem értettség nála a kiemelkedő mű következetességének, értékes voltának nélkülözhetetlen feltétele lesz* (azonban műelemzései tanúsítják, hogy csak abban az esetben, ha a közönség elutasítása valóban a művészi következetesség eredménye: Adorno a tömegkultúránál ádázzabbul csak a művészeti blöfföt, az érthetlenség tudatos és piacot kereső utánzását, értelmetlenséggel való felcserélését gyűlöli). Viszont itt jelentkeznek koncepciójának feloldhatatlan ellentmondása is. Mint Jurij Davidov, a kiváló szovjet filozófiatörténész írja *Isszkusztvo i elita* („Művészet és elit”) c. könyvében: Adorno szerint „az igazi zene csak akkor lehet képes fölrázni a ,tehetetlen társadalmat’, ha meg tudja vele szemben őrizni a távolságot, ha fönn tudja tartani a feszültséget önmaga és a közönség között. Az viszont, hogy ezek között az egymástól áthághatatlan szakadékkal elválasztott oldalak között bármilyen kölcsönhatás miképpen jöhet létre, nyitott kérdés marad Adornónál, és hiányzik bármilyen megoldásának pusztá reménye is”.

Közvetítőleg jegyezzük meg, hogy Adorno a maga művészetfilozófiai koncepcióját mindig a XX. századi *zeneművészet* konkrét anyagából fejti ki. Ebből a szempontból tehát elméleti pesszimizmusa a művészet és a társadalom viszonyának jövőjét illetően nemcsak a marxizmus elidegenedésemélet következetes végig gondolásának következménye, hanem egyben hű elméleti tükrö az egyik művészet való-

ságos fejlődésének, pontosabban: e fejlődés egyik pólusának, amelynek olyan kiváló komponisták a képviselői, mint Mahler, Schönberg, Webern, Alban Berg stb. Azért van nagy fontossága annak a ténynek, hogy Adorno zenei anyagon fejt ki kimondatlanul is általánosnak gondolt művészetelméletét, mert — mint Walter Benjamin példáján látni fogjuk — a XX. század legfontosabb művészeti teóriáit akaratlanul is legmélyebb tartalmaigi befolyásolta a — látszólag pusztán illusztratív szerepet betöltő — konkrét művészeti ág valóságos jelenkori gyakorlatára, illetve ennek a közönséghez való viszonyára. Természetesen ez ugyanígy vonatkozik a nálunk legismertebb és legelterjedtebb irodalomcentrikus (még pontosabban: regénycentrikus) esztétikákra is. Ezekben éppen azért nem vetődik fel ilyen polarizált élességgel a művészet és a közönség, a tömegművészet és elitművészet, a közérthetőség és a művészi érték jelenkori konfliktusa, mert az irodalom anyaga, a nyelv nemcsak a művészi, hanem a mindennapi gyakorlatnak is része, így a tényleges esztétikai megértettség és a pusztán verbális megértettség között a határ sokkal elmosódóbb.

3. A kultusztól a politikumig

Walter Benjamin, a náci által öngyilkosságba kényszerített nagy német filozófus és esztéta, ugyanolyan következetességgel gondolja végig a művészet helyzetét az elidegenedett társadalomban, mint barátja, Adorno tette. Az elmélete irányát meghatározó morális indíték is ugyanaz: olyan esztétikai koncepció kidolgozására törekszik, melynek talajáról a művészet szembe tud szállni az egyetemes ember-telenséggel, meg tudja őrizni az emberi autonómiát, a humánus értékeket. A művésztre vonatkozó következtetései mégis tökéletesen ellentétesek azokkal, amelyekre Adorno jutott. Mint láttuk, Adorno a művészet autonómiáját, mint az emberi autonómia utolsó tartalmát legfőképp az elidegenedett, fetisizált fogyasztástól, a konzumlis fogyasztói szükségleteknek való behódolástól félti. Ezért szétép minden szálal a tömeg szükségletei és az igazi művészet között, ez utóbbi társadalmi küldetését pedig a társadalommal való ellentétességében határozza meg. Walter Benjamin az ellenkező oldalról, a közönség felől indul ki. Véleménye szerint a műalkotásnak esztétikai tárgyként való befogadása, amelyet minden esztétikai koncepció mint természetes, öröktől adott tény kezel, csak a művészethez való viszony egyik, de távolról sem egyetlen lehetséges formája. Történetileg megelőzte pl. a műalkotáshoz mint *kultikus* tárgyhoz való viszony: „A művészi termelés olyan képződményekkel indul, amelyek a kultusz szolgálatában állanak. Ezeknél a képződményeknél, úgy tűnik, fontosabb az, hogy léteznek, mint az, hogy látni fogják őket”. A művészetben csak ezt követően lett uralkodóvá az addig másodlagos jelentőségű esztétikai érték: „a szépség profán szolgálata, amely a reneszánszsal fejlődött ki, s három évszázadon keresztül maradt érvényben...” A „szépség profán szolgálata” azonban nemcsak megemmisítette, hanem meg is őrizte a műalkotás kultikus tárgyként való tiszteltetésének egy döntő mozzanatát: ahogy a kultusz egyik legfontosabb előfeltétele, hogy tiszteltetésének tárgya *egyszeri* legyen, úgy a műalkotás esztétikai tiszteltetésének is előfeltétele lett a mű egyszerűsége, „valódisága”; az esztétikai befogadásban a mű szintén egy sajátos szertartásnak, a műtárgy vallásos tiszteltetésének középpontjába kerül. Ehhez az új típusú rituáléhoz a reneszánsztól kezdődően kialakulnak az „esztétikai vallás” templomai: a múzeumok, és kialakulnak az ide illő befogadási típusok: a szépség szemléletébe való áhítatos elmélyedés, a koncentráció. Mindennek azonban előfeltétele volt az „esztétikai áhítat” tárgyának egyszerűsége, valódisága, vagy — mint Benjamin nevezi — aurája.

A technika fejlődése azonban megteremtette a műalkotások sokszorosíthatóságának feltételeit; a képek reprodukciói immár egyre jobban megközelítik az eredetit, sőt, viszonylag korán kialakultak a kifejezetten sokszorosításra szánt művek (metszetek) is, és ezzel szertefoszlott a műtárgy kiállítási értéken nyugvó aurája, a tényleges befogadás szempontjából a technikai tökéletesedéssel párhuzamosan mind lényegtelenebb lett valódisága. Megváltozott a művészet társadalmi funkciója: „Azáltal, hogy a művészet technikai sokszorosíthatóságának kora eloldotta a művészetet kultikus alapjától, *örökre kialudt autonómiájának látszata*”. E folyamat végére a filmművészet fellépése tett pontot: a technikai fejlődés következtében a film már nemcsak az auratikus értéket számolta fel tökéletesen, hanem a befogadás hagyományos módzatait is, hiszen a futó képsoroknál már nem lehet szó a képek elmélyedt szemléletéről, az áhítatos koncentrációról sem. Ezek helyét a futó benyomás, a mozgalmasság, a pillanat alatt felfogható jelleg foglalta el. És ezen a ponton Benjamin szerint a közönség teljesen új viszonyba kerül a művészettel: míg a műalkotás mint esztétikailag autonóm tárgy mindig feltételezte a *belemélyedő, koncentrááló* befogadót, aki a művel bensőséges *individuális* kapcsolatban van, a film min-

dig közösség jelenlétét feltételezi, és olyan elemekből építkezik, amelyek pergő gyorsaságuk mellett is azonos módon foghatók fel a közönség minden tagja számára; más szóval a filmművészet közönségében a befogadás már eleve meghatározott *szociális magatartás*.

Benjamin a Chaplin-filmek közönségének reakcióját általánosítva, arra a következtetésre jut, hogy a filmművészet hivatott megoldani a humánus értékeket felmutató művészet és a tömegek szórakozási igénye közötti korábbi ellentmondást, hiszen a film korunk egyetlen művészete, melyben a leghaladóbb és legértékesebb alkotások egyben a tömegek tetszését is el tudták nyerni. Véleménye szerint ez a folyamat a filmben csak elkezdődött, hogy majd innen kiindulva átalakítsa a többi művészeti ágban is a befogadást, vagyis az esztétikai tárgy passzív szemlélete, az individuális koncentráció helyébe minden téren a közönség olyan egyszerre megnyilvánuló, tömeges *szociális magatartását* állítsa, amilyen a Chaplin-filmek közönségéé. *Benjamin tehát a szociális magatartást, vagyis a politikusi viszonyt teszi meg a korunkban aktuálissá lett percepcióvá* — tehát az esztétikumot, amely három évszázadon keresztül minden művészetelmélet centrumában állott, megfosztotta trónjától, alkalmatlannak találva az emberi autonómia megőrzésére és aktív védelmére az elidegenedés sötét hatalmaival szemben.

Benjamin egy olyan eredeti esztétikai koncepciót vázolt fel, amelyből éppen minden korábbi esztétika alapját, a művészi alkotás önértékűségének és autonómiájának elvét vonta ki. Ezzel új távlatokat nyitott a művészetfilozófia számára: hiszen ha a mű esztétikai szemlélete csak a művészet egyik lehetséges, de történetileg már idejét múlt befogadási módja, akkor kérdésessé válik az is, hogy létezik-e bármiféle olyan esztétikum a műben, amely ez utóbbit megkülönbözteti a társadalmi tudat egyéb formáitól? Vagy — ha abból indulunk ki, hogy a műalkotást az emberek tapasztalatilag meg tudják különböztetni az emberi szellem másfajta termékeitől — miben határozható meg akkor elméletileg e különbség?

E nyitott elméleti kérdések mellett van Benjamin felfogásának egy feltűnően gyenge pontja: koncepcióját ugyanis olyan művészeti ág tapasztalatából és elemzéséből vezeti le, amely a század első harmadában még éppen csak túljutott csecsemőkorián. Chaplin filmjeinek kirobbanó közönségsikere és haladó volta egyaránt vitathatatlan. Viszont a filmművészet azóta eltelt fejlődése azt mutatta, hogy éppen a film minden más művészetnél jobban alkalmas a tömegkultúra termelésére, a manipulációs célokra való felhasználásra. Másrészt a film — Benjaminsnak erről még sejtelve sem lehetett — ugyanúgy kettészakadt kommersz- és művészfilmre, mint más művészetek tömeg- és elitművészetre, és a filmművészet legjelesebb alkotásait ugyanolyan mély szakadék választotta és választja el a tömeg ízlésétől, mint Adornónál Mahler zenéjét Lehár operettjeitől vagy az iparszerűen előállított slágerektől.

Adorno és Benjamin elméletének közös mozzanata, hogy a tömeg valóságos életét és tevékenységét összegeeztetetetlennek tartják a művészet autonómiájával. Adorno azonban a „szervezett társadalom” passzív, „tehetetlen tömegének” láttán az emberi értékeknek a társadalom ellenében való fenntartása mellett dönt, és ezért *a közönséget elutasítva, az autonóm művészetet választja*. Benjamin is látja az atomizált, egyénekre szétszakadt tömeg tehetetlenségét. Ő azonban az emberi lényeg érvényesítésének, az elidegenedés leküzdésének útját a szétszabdaltság megszüntetésében, az izolált egyének közösséggé való átforgalmazásában és közös társadalmi cselekvésükben, vagyis a tömegek „politizálásában” látja. Ezért kerül figyelmének középpontjába a filmművészet, mivel ennek befogadása a passzív egyéni szemlélődés és elmélyedés helyett közös, együttes szociális magatartást igényel, és így egyik fontos lépése lehet a tömeg politizálásának. Ezért Benjamin — ugyanazoknak az értékeknek és eszményeknek a nevében — *felszámolja a művészet esztétikai autonómiáját, és társadalmi szerepét és jelentőségét politikai funkciójában határozza meg*.

Könczöl Csaba

Urbán László ex libris-tervei

Holl Béla: A kétszáz éves váci könyv

A hazai könyvnyomtatás ötszáz, s az első ismert váci nyomda kétszáz éves évfordulója adta az indítékot arra, hogy — a szerző szavaival élve — „egy alig ismert, hazai viszonyok között is harmadrendű vidéki nyomda” történetéről rendkívül igényes, kitűnő képanyaggal gazdagított, az egyetemes magyar nyomdászat történetét teljesebbé tevő tanulmány lásson napvilágot. Minthogy az Ambró Ferenc Ignác által 1772 első felében alapított váci nyomda (az alapítás időpontjának meghatározása is Holl Béla érdeme!) az utód-tulajdonos, Gottlieb Antal idejében néhány kiadványával valóban bekapcsolódott az ország kulturális életébe (gondoljunk a Kármán-féle Urania-ra, melynek számai Vácott jelentek meg), nem szűkös lokálpatriotizmus, hanem Vác Város Tanácsának az egyetemes magyar művelődésügy kérdései iránti fogékonyságát dicsérő cselekedet, hogy a Magyar Helikon gondozásában, Szántó Tibor tipografizálásában megjelent kötet kiadását anyagilag is támogatta.

Holl Béla irodalomtörténésznek, a régi magyarországi könyvészet kitűnő ismerőjének ez a tanulmánya is otthonosan mozog a 18—19. század világában. Hibátlan filológiai érzékkel nyomozta ki könyvtárak, levéltárak, egyházi és világi gyűjtemények mélyéről mindazt a sok — eddig jórészt ismeretlen — adatot, kallódó nyomtatványt, feledésbe merült kiadványt, melyek nyomán felrajzolhatta Ambró Ferencnek és utódainak: Máramarosi Gottlieb Antalnak, Plöszl-Plessel Lipótnak munkásságát, a váci nyomda tulajdonképpen 1864-ben lezárult, illetve ekkor több ágra szakadó működését.

Könyvének mintegy kétharmad részét teszi ki ez a korszak: szövege és kitűnően válogatott képanyaga révén nemcsak a váci nyomdászat, hanem a barokk püspöki kisváros társadalmi-kulturális életének képe is kibontakozik az olvasó előtt. Az ismertetett nyomtatványok jól tájékoztatnak „püspök-Vác” és „káptalan-Vác” szellemi életéről, hiszen országos érdekű kiadványok mellett az első, és csaknem száz évig élő váci nyomda, a helyi oktatási intézmények (Theresianum, Piarista Gimnázium, Siketnémák Intézete) vizsgáteleit, olykor tankönyveit is kiadta. A Kazinczy-kortárs irodalom másodvonalának „verselményei” (elsősorban Édes Gergelyéi), a maguk korában nagyon kelendő Váci Énekeskönyv, a ponyvairodalom nem egy füzeté, a szintén keresett Váci Kalendárium egyaránt figyelmeztet a Pest környéki kisváros eddig kevés figyelemre méltított szere-

pére, és ezen keresztül arra, hogy más, egykor hasonló szerepet játszó kisvárosok nyomdászatának bemutatása még késik.

A 19. század derekán iparosodni kezdő, egyre lendületesebben fejlődő Vác igényeit már nem volt képes kielégíteni a 100 éves nyomda. A manufaktúrális nyomdászat fölött beakonyult, s Vácott is egyre-másra létesültek új nyomdaüzemek. A kérészéletű kis nyomdák sűrűn váltogatták gazdáikat, a „nagy hal” a nyomdaipar területén is felfalta a kisebbet. Az új és megújuló régebbi nyomdák termése mindinkább az ipari és üzleti élet szolgálatába állt, a polgárisodó városban egymásután jelentek meg a napi-és a hetilapok, az időszaki kiadványok, plakátok, hirdetémények, röplapok. Ezek rengetegében már nehéz eligazodni: egy-egy helyi amatőr gyűjtő, s főleg a véletlen, felvethet még olyan kiadványt, amelyről nem történt említés Holl Béla könyvében. A teljességre egyébként sem törekvő szerző az újabb korban már nem olyan otthonos, mint a régieben, s így könyvének utolsó harmadában több pontatlanság is felfedezhető. Ennek következtében a korábbi időzakra vonatkozóan is vázlatos társadalmi rajz itt méginkább elnagyoltnak tűnik, ami nem a szerző gondatlanságából, hanem a számszerűleg is megnőtt anyag és a kötet terjedelmi lehetőségei között feszülő ellentétből fakad. A korábbi korszak kerek illusztrációs anyaga helyébe a nagyfokú rostálás révén fennmaradó néhány jelzesszerű kép került. A képanyag változatos maradt így is, de súlytalanná vált, jelentéktelenné szürkült, jelezvén azt a tagadhatatlan tényt is, hogy a váci nyomdászat ipari termelésre váltása gyakran minőségi romlást okozott. A felszabadulás utáni évtizedek nagy változást hoztak ezen a téren is, az országos kiadványokat is gondozó Pest megyei Nyomda műkö-

dése, fejlődésének rajza, eredményeinek regisztrálása, a hagyományokat ápoló, de új utakat is kereső munkássága már külön stúdium tárgya.

Hibái ellenére is értékes, szép könyv Holl Béla munkája: nyeresége a múltjára méltán büszke, a jövőt napjainkban

oly lendületesen építő Vác városának, de nyeresége a magyar tipográfia történetét feltáró és összegező szakirodalomnak is. (1973. Magyar Helikon, 124 l. — Magyar Tipográfia, 4. sz.)

Végh Ferenc

kézikönyvtár

Budapest lexikon

Szaklexikon nagyon ritkán jelenik meg topográfiai (földrajzi) egységről, általános területe valamely tudományág vagy ismeretkör. A topográfiai szempont egyik veszélye a provincializmus: aránytalanul felnagyítva, a külső összefüggésektől elszakítva kerülnek egymás mellé a fizikai világ, az anyagi és szellemi kultúra, a személyek életének helyi jelenségei. A másik veszély, a lokálcentrizmus sem kisebb: a megvont határon kívül eső világ minden eseményének helyi mását is megalkotják, vagy — jól-rosszul értelmezve — magukra vonatkoztatják. Mindkét szemléletre bőven találunk példát a tőkés Magyarországon megjelent helytörténeti kézikönyvekben és monográfiákban, s ott kísért emlékkük néhány mai kiadványban is. A harmadik szemléleti hibalehetőségük a településközpontú kiadványoknak, hogy a községpolitika, a helyi közigazgatási szervezet kerül náluk előtérbe, minden társadalmi jelenséget ennek szempontjából vizsgálják és ezzel tág teret adhatnak a torzításoknak. A régi budapesti várospolitikai és várostörténeti összefoglalásoknak például ez a jellemzőjük.

A Budapest lexikonnak sikerült elkerülnie ezeket a szemléleti hibákat. Az indulásként használt címszójegyzékből a szerkesztők hozzáértéssel válogatták ki a lexikon kereteibe illő anyagot. Ahol szükséges volt, összefoglaló jellegű új címszavakat alkottak. Úgy vélem, hogy a leggondosabb vizsgálódók sem találhatnak felesleges címszót a műben. Némi aránytévésztést legfeljebb a szócikkek terjedelmében lelhetnek. Bizonyos témakörökben (pl. sport, művészetek, munkásmozgalom stb.) a tárgy valódi jelentőségénél viszonylag bővebb, felesleges adatokat közöl a szöveg. (Nem véletlen, hogy a bővebb szöveg és a felesleges adatok sokszor a tömör összefoglalást és a hiányzó, felkutatlan lényeges adatokat pótolják.) Elkerülték a szerkesztők a lokálcentrizmus tévútját

is, bár ez — a fővárosról lévén szó — kevésbé veszélyes itt, mint a vidéki városok vagy tájegységek esetében. A magyar történelemnek nincsen olyan változása, amely valamilyen módon ne hatott volna Budapestre is. Mi több, az új és legújabb korban az országos események jó része is Budapesten történt, az országos intézmények is mind Budapesten székelnek. A lexikon nem kebelezte be a város történetébe ezeket az eseményeket és intézményeket, igyekezett a tárgyalásban helyi vonatkozásaikra szorítkozni. Persze vitatható terjedelmű szócikkek ebből a szempontból is találhatóunk (pl. néhány sajtótermék, egyesület, társaság stb. rövidebb, a helyi vonatkozásokra jobban kitérő magyarázatot kaphatott volna).

A szűk közigazgatási nézőpont fel sem merülhetett a szerkesztés során, hiszen nem tanácsi hivatalok vagy tisztviselők írták a cikkeket. Egy-két címszóban (pl. közigazgatás, szociálpolitika területén) ismerhetjük csak fel, hogy a források régi községi kiadványok voltak, s ezért a kérdést leszűkítve, csak az igazgatási szempontból tárgyalják.

A gyakori forgatás ad választ a kérdésre: mit kereshetünk és mit nem kereshetünk egy kézikönyvben. A lexikonban adatokat kereshetünk a város természeti adottságairól, társadalmának anyagi és szellemi kultúrájáról, a város életében szerepet kapott személyiségekről. A szerkesztők azonban figyelembe vették a többi új magyar szaklexikoni és lexikális művet is, s ezért kihagytak sok mindent, ami azokban megtalálható. Az első lapozgatás után is rögtön feltűnik, hogy nincsenek benne a vezető történelmi személyek, színészek, tudósok, írók stb. ha sajátos városfejlesztő vagy helyi alkotó és irányító szerepük nem volt. Hiányoznak az ipari fejlődésnek meg a közüzemek fejlődésének is a technikai kérdései, az élettelen természeti világ alkotóelemei, az élővilág he-

lyi fajtái és egyedei stb. stb. — tehát minden, ami másutt bővebben és szak-
szerűbben megtalálható.

A szerzők többször álltak nehezen megoldható kérdésekkel szemben. Rövid összefoglalást kellett készíteniük olyan témákról, amelyeknek még nincsenek részletes, monografikus összefoglalásai. Így a munka lényege nem a kivonatolásból és összefoglalásból, hanem az anyaggyűjtésből és a szerkesztésből állott. E módszer alkalmazása esetén nagyobb az arányok eltolódásának veszélye, ami itt-ott meg is történt, bár a szerkesztők igyekeztek a mértéket megtartani. Nagyobb hibájuk az anyaggyűjtő cikkíróknak, hogy a lexikon fő szempontját, a helytörténetet nem vették teljesen figyelembe. Néhány témakörben ugyanis a szócikk csak Budapest régi területére vonatkozik, és teljesen mellőzi az egykori peremtelepülések életének azonos, vagy hasonló jelenségeit, hiányoznak ezek egyebek között pl. az adózás, címer, tűzoltóság stb. címszavakból. Viszont bőséges anyag található a volt peremvárosi jelenségekről és létesítményekről önálló szócikk formájában: az anyagot össze lehetett volna dolgozni. Nagyobb kár, hogy néha a szócikk szerzői mellőzték az anyaggyűjtést a tárgyalt kérdés előzményére és folytatására vonatkozóan. A témát csak

a rendelkezésükre álló egy vagy két nyomtatott forrásból dolgozták fel, keletkezése a homályba vész, megszünte vagy átalakulása bizonytalan, pedig éppen ezek az adatok nyújthattak volna újat a lexikonban.

A Budapest lexikon nagyon gyorsan készült el, szaknyelven szólva, igen rövid volt az átfutási ideje. Megjelenhetett a centenáriumba, s ezzel elégedett lehet a kiadást támogató fővárosi tanács. A gyors megjelenés érdekében azonban, úgy látszik, áldozatot is kellett hozni. A szakszerkesztőknek nem volt lehetőségük arra, hogy az utalórendszert teljesen kiépítsék. Ennek következtében sokkal több ismeret rejlik a kötetben, mint amennyi a címszavak és szócikkek egymásra utalása útján feltárható. Sajnos, a kötet minden utalója hiányos: személynevről témára, épületről intézményre, részletkérdésekről az összefoglalókra és viszont, a szinonimákra és az előzményről a jelen állapotról vonatkozó egyaránt. Még néhány hét kellett volna ehhez a munkához, kár, hogy nem adatott meg. Sajnos, nem ez az egyetlen, egyébként értékes segédkönyv, amelynek kiegészítései ilyen okból hiányosak maradtak. (Akadémiai, 1973. 1335 l. 220 Ft.)

Marót Miklós

Kertbarátok szakmai tájékoztatója

Az urbanizálódási folyamat előrehaladtával nőtt, és a jövőben minden bizonnyal még nagyobb tempóban fog gyarapodni azok száma, akik a városi környezetből a természethez közelebb, a zöldbe, fűvek, virágok, növények közé törekszenek akár tartósan, akár csak a hétvégeken. Sokan vannak máris, akik megfelelő ismeretek és tapasztalatok nélkül kertészkednek, vagy csak szeretnének ezzel az egészséges, sőt hasznos hajtó tevékenységgel foglalkozni. A kiskertek művelőinek számos helyen már szervezett csoportjai is születtek a kertbarát-körök formájában. E körök igyekeznek gondoskodni tagjaik szakmai képzéséről és továbbképzéséről. Ezt a törekvést a könyvtáraknak is támogatni kell. A debreceni megyei Művelődési Központ és a Megyei Könyvtár nemrég megjelent kiadványát ennek a célnak szolgálatába állította. Az amatőr kertészkedőknek, a szabad idejüket háztáji, ház körüli, hétvégi vagy üdülőteli telkeken és kertekben töltő kertbarátoknak összeállítását készítette a legfontosabb szakkönyvekből, és — a Könyvtártudományi és Módszertani Központ *Új Könyvek* c. kiadványának segítségével — is-

merteti tartalmukat is. A jegyzékben négy könyv foglalkozik a kertépítés és a növényvédelem, ugyancsak négy a zöldségtermesztés, hét a gyümölcstermesztés, hat a szőlészet, illetve borászat, és nyolc a virágkertészet tárgykörével. Három szaklapra is felhívja a figyelmet az összeállítás: a „Kertészet és Szőlészet”, a „Kertgazdaság” és a „Növényvédelem” c. folyóiratokra (közli előfizetési árukat is!), végül pedig szakmai tudnivalókat, szolgáltatásokat ismertet: felsorolja a különféle növényvédőszereket, csomagolásukat és fogyasztói árukat, kategóriák (gombaölőszerek, kombinált-, rovarirtó-, gyomirtó- és egyéb szerek) szerint csoportosítva, hasonlóképp a kiskereskedelmi forgalomba kerülő műtrágyákat, néhány közkedvelt kerti kiegészítő adatait is. Közli, milyen „szakmai anyagok”, rajzok, képek, filmek, diaszorozatok, gyümölcsmakettek kölcsönözhetőek a Művelődési Központ film- és szemléltetőeszköz tárából, azok jelzeteivel, a filmek vetítési idejének feltüntetésével és a kölcsönzési feltételekkel együtt Az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet debreceni talajtani osztályának munkájáról és szolgál-

tatásairól is tájékoztat (rövid összefoglalás található benne Debrecen és környéke talajfajtáinak tulajdonságairól). A megyében működő 15 kertbarát-kör jegyzéke és vezetőinek neve és címe, valamint a megyei növényvédő állomás összeállításában igen hasznos növényvédelmi tanácsadó a permetezés módjáról, a védőszerke jellemzőiről és adagolásukról egészíti ki a kiadványt.

Az összeállítás (Baranyai Dezső, Nagy Lajos, Új Imre munkája) jó példája annak, hogyan lehet és kell korszerűvé és

hatékonyá tenni a könyvtári információs-propagandamunkát. Az 500 példányban kiadott, három és fél ív terjedelmű kis füzetet nemcsak a kertészkedők és szakköreik használhatják — a szó szoros értelmében — gyümölcsözően, hanem más szakterületek szakmai tájékoztatóinak készítésénél is mintául szolgálhat. (Debreceni és Hajdú-Bihar megyei Művelődési Központ és a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, 1973. 73 l.)

Pálvölgyi Endre

bibliográfiák

Csapodi Csaba: A „Magyar Codexek” elnevezésű gyűjtemény (K 31 — K 114)

Kétszeres öröm a könyvtári, illetve a tudományos élet számára, hogy az Akadémiai Könyvtár kéziratárának katalógus-sorozata — mely öt év óta szünetelt — most új életre kel. Egyik legnagyobb kéziratárunk feltárása indul meg újra, és sokrétű anyagának egyre nagyobb része válik hozzáférhetővé. Ez a tény már önmagában is örvendetes, de egyúttal elgondolkasztó is: mind idősebb, hogy újból és az eddigieknél sokkal behatóbban foglalkozzunk egy országos kézirat-kataszter gondolatával, annak megvalósítási lehetőségeivel.

A legteljesebb tudományos pontossággal készített, a legidősebb alapelvek

alapján megalkotott katalógus viszonylag kevés tételt foglal magába, ezek azonban a magyar nyelv- és irodalomtudomány kiemelkedő értékei. Felsorolásukra, részletes ismertetésükre itt nem térhetünk ki, csupán említeni szeretnénk egyet-kettőt: az ún. Besztercei szójegyzék, a Guary-kódex, a Piry-hártya, a Czeh-kódex és még sok más, összesen 83 nyelvemlék ismerhető meg a katalógus alapján a vonatkozó bibliográfiai adatokkal együtt.

Külön érdekessége a kötetnek — s ezt könyvtártörténeti szempontból örömmel állapíthatjuk meg —, hogy bevezetőjében képet ad a gyűjtemény előéletének, keletkezésének, az átrendezés során történt kiegészítésének tudománytörténeti szempontból sem érdektelen folyamatáról. Így került át a gyűjteménybe máshonnan számos olyan tétel, mely nyelvi-tartalmi vonatkozásai miatt ide kívánkozott és megfelelt az Akadémiai Könyvtár magyar nyelvemléki időhatárának is (1550).

A kutatás szempontjából fontos a vezetésnek az a közlése, hogy a kéziratár ezzel az új renddel a „Magyar Codexek” gyűjteményt lezártnak tekinti, s az esetleges további gyarapodás már a numerus currensis számrendjébe kerül. Összefoglalóan: a kódex-katalógus és a Szabó Lőrinc-hagyaték katalógusának szinte egyidőben történő megjelenése jól mutatja a könyvtár kéziratárának sokrétű munkáját és törekvését a mindenirányú kutatási igény kielégítésére. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kéziratárának katalógusai 5. 1973. 133 l.)

Tóth András

Gonda Zoltán ex librise

Vas megye irodalma 1964-

Péter László már nyolc évvel ezelőtt, az első évfolyam láttán megírta a Könyvtárosban, hogy a *Vas megye irodalma* című kurrens helyismereti bibliográfia a műfaj kiemelkedő, mintaszervi terméke. Ma sem mondhatunk mást, a korábbi ismeretets megállapítása változatlanul érvényes.

A bibliográfia — alcíme szerint: „Bibliográfia és repertórium” — negyedévenként jelenik meg a Vasi Szemle számaiban és ezzel egy időben különnymatként „A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár bibliográfiai füzetei” című sorozatban. A könyvtár munkatársai — Dalmi Kálmáné és Takács Miklós — szerkesztik. Tartalmilag a helyismereti (Vas megyéről szóló) könyveket, könyvrészleteket, cikkeket és kéziratokat dolgozatokat tárja fel válogató jelleggel. Külön-külön csoportban közli az önálló kiadványok (könyvek, különnymatok, kéziratok) és a cikkek címléírásait, az előbbieket a szerzők (a címek) betűrendjében, az utóbbiakat pedig a megjelenés időrendjében. Az összeállítók a második csoport végén sorolják fel a gyűjteményes kötetek vonatkozó tanulmányait. A tételeket folyamatosan számozzák, azaz nem kezdik újra minden évben. A címléírások szabványszerűek, bár a lehetőségekhez képest ésszerűen rövidítettek. Szükség szerint annotáció egészíti ki őket. Feltüntetik a könyvek és kéziratok raktári jelzetét is. Évenként készül a mutatóapparátus — földrajzi, továbbá egybevont név- és tárgymutató —, amely helyrehozza az alfabetikus, illetve kronológikus szerkezet okozta nehézségeket.

A bibliográfia fő érdemei közé tartozik a *rendszeres*, folyamatos megjelenés, valamint a *következetes* válogatás és szerkezet. Eddig kilenc évfolyam, szám szerint 36 folytatás (plusz 9 mutató) látott napvilágot, több mint 7500 tétellel. Közbevetőleg jegyzem meg: elismerés illeti a Vasi Szemle szerkesztőségét is, hogy felismerve a kurrens bibliográfia fontosságát, hosszú évek óta helyet ad számára a folyóiratban. Az összeállítók mindvégig tartották magukat eredeti elképzeléseikhez. Természetesen figyelembe vették a kritikai észrevételeket és a gyakorlati felhasználás során adódó tapasztalatokat is, s végrehajtottak néhány módosítást, finomítást — pl. a cikkek címléírásaiból elhagyták a felesleges évfolyam, év jelölését, a könyvismertetéseket a többi közleménnyel azonos elbírálásban részesítik —, ezek azonban nem érintették a bibliográfia egyébként helyes, követsékre méltó szerkezetét és válogatási szempontjait.

Az összeállítás a megyei könyvtár helyismereti gyűjteményére támaszkodik, az ott megtalálható, oda járó könyvek, folyóiratok, heti- és napilapok, kéziratok címanyagát tartalmazza. Szombathelyen 1964 elején indult meg az időszaki kiadványok kurrens, analitikus feltárása, a tájciikk-katalógus kiépítése. Szintén ekkor kezdtek meg a kurrens bibliográfia és repertórium összeállítását, majd egy-éves fáziskülönbséggel — ez mindmáig megmaradt — a közlését. Mivel az anyaggyűjtés kiterjed a könyvekre és a kéziratokra is, a *helyismereti tevékenység három nagy köre, iránya — a gyarapítás, a feldolgozás és a publikálás — a könyvtár munkájában szorosan összekapcsolódott, s kölcsönösen hatott, hat egymásra*. A bibliográfia tartalmi teljessége például megköveteli a hiánytalan gyűjtést és a gyors, pontos feltárást. Nyilvánvaló a visszahatás is: hézagmentes, körültekintő gyarapítás és folyamatos feldolgozás nélkül elképzelhetetlen ilyen példamutatóan színvonalas kurrens bibliográfia rendszeres kiadása.

Csak helyeselni lehet, hogy a válogatás mellőzi az információk szempontból jellegtelen közleményeket. Tematikailag egyetlen szakterületet sem emel ki, a bibliográfia tartalmilag valóban átfogó, általános. Természetesen az aszinkronikus — ún. történeti — anyag teljesebb, mint a szinkronikus, az egyidejű eseményekről szóló. Az összehasonlító nagy gondot fordítanak a helyi személyekre (a kategóriát tágan értelmezik) vonatkozó irodalom figyelésére, viszont a helyi szerzők tartalmilag nem helyismereti jellegű írásainak felvételétől eltekintenek. Kimutatják a könyvekben, cikkekben rejtőzködő részadatokat, részinformációkat is, ezekre az annotációkban utalnak. *Kiemelten kezelik a rejtett bibliográfiákat*. Nagyszámú kéziratot dolgozatot, összeállítást is találunk a bibliográfiában, gyakran ez a legtöbb az önálló kiadványok csoportjában.

A *gondosan készített címléírások* egyértelműen biztosítják a visszakeresés lehetőségét, s emellett további információkat is tartalmaznak: a szerzők (főleg az újságírók esetében) nevének feloldása, kiegészítése; magyarázó szavak (pl. földrajzi vagy intézménynevek) betoldása a címbe; tömör, de kielégítő tájékoztatást nyújtó annotációk; a fényképekre való utalás stb. A *mutatók* kitűnő lehetőséget teremtenek a *retrospektív felhasználásra*. A szerkesztők sikeresen oldották meg a földrajzi mutatón belül a további — tematikai — bontást, jó az egybevont név- és tárgyszómutató is.

A bibliográfia füzeteinek lapozgatójában néhány válasz nélkül maradt kérdés is megfogalmazódik. Talán nem mind-egyik jogos, talán a műhelytitkok ismeretében a feleletet is tudnánk rájuk. Az első kérdés: nem volna-e indokolt a nagyszámú kéziratot dolgozat, középiskolai pályamunka stb. szigorúbb megrostálása? Szintén a kéziratokkal kapcsolatos a másik: nem nyílnék-e mód arra, hogy a más — főleg a budapesti — könyvtárakba, gyűjteményekbe kerülő egyetemi és főiskolai szakdolgozatok, doktori értekezések, jelentések stb. ugyancsak helyet kapjanak a bibliográfiában? Nem egészen érthető, hogy a gyűjteményes kötetek résztanulmányai miért a cikkek között szerepelnek, ráadásul a negyedév végén? Ha már itt vannak, miért nem sorolják be őket az időrendbe? Egyébként ezek is inkább az önálló kiadványok

csoportjába kívánkoznak, mint ahogy ott vannak az életrajzgyűjtemények, statisztikai adattárak stb. is. Országsszerte nagy hasznát vennék a könyvtárosok, bibliográfusok, ha időnként — mondjuk 3—5 évenként — nemcsak a helyi lapok, hanem az összes feldolgozott időszakai sajtótermékek címjegyzékét is közzétennék.

Összefoglalásul csupán ismételni tudom: a szombathelyi megyei könyvtár vállalkozása, kurrens összeállítása *kimagasló értéke a magyar helyismereti bibliográfiai irodalomnak*. Több szempontból is például szolgálhat könyvtárainknak, a vidéki helyismereti folyóiratok kiadóinak, szerkesztősegeinek. Létevel és magas színvonalával bizonyítja a megyei könyvtárak tudományos szerepének érvényesülését, az aktív tájékoztatás társadalmi szükségességét.

Bényei Miklós

Burgenland bibliográfiája

Példamutató és méreteiben hatalmas vállalkozásba kezdett a burgenlandi tartományi levéltár és könyvtár, amikor elhatározta, hogy tíz kötetben megjelenteti *Burgenland általános bibliográfiáját*. A tervezett tíz kötet: 1. Geológia, 2. Természettudomány, 3. Földrajz, 4. Történelem, 5. Néprajz, 6. Bio-bibliográfia, 7. Topo-bibliográfia, 8. Térképek, 9. Ikonográfia, 10. Általános mutató.

A bibliográfia az 1956-ban megjelent 2. (Természettudomány) kötetből indult, 1959-ben a 4., 1964-ben a 3., 1965-ben az 5. kötettel folytatódott. 1970-ben jelent meg a 8. kötet első része, és néhány hónapja hagyta el a sajtót ugyanezen kötet második része. A bibliográfia egységes, jól átgondolt és következetesen megvalósított szerkesztői koncepciót tükröz annak ellenére, hogy főszerkesztője nincs (legalábbis a köteteken nem szerepel), és a munkálatok több évtizeden át folytak. Ez az elgondolás az anyaggyűjtésben, a kötetek felépítésében (előszó, rövidítésjegyzék, tartalom, bibliográfia, mutatók), a szerkezeti megoldásokban, az anyagrendezésben és a nyomdai kivitelben egyaránt érvényesül. Nincsenek felesleges átfedések, mert előzetes megállapodás alapján pontosan körülhatárolták a kötetek gyűjtési körét. Pl. a néprajzi kötetben azért nem szerepel a helynevek irodalma, mert a történelmi anyagban megjelent; a történelem köteté viszont az ezután megjelenőbe utalja az életrajzokat stb. Az anyagrendezés mindenütt szakrendi — az adott tudomány szerkezetének megfelelően — a szakokon belül a szerzői betűrendet, illetve — ahol

célszerű volt — az időrendet vagy a helynevek betűrendjét alkalmazza rendezési elvként. A történelmi anyag és a VIII/2. rész térképei jórészt a helynevek betűrendjében, a VIII/1. kötet térképei időrendben szerepelnek a szakokon belül. A címeket az eredeti nyelven közlik, a magyar címekről német címfordítás van. A 2. kötet szerkesztője az ún. kongresszusi nyelveken kiadott publikációk címét nem fordította le. A 2. kötet kivételével mindegyikben rövid, de a lényegét kifejező annotációt találunk ott, ahol a cím nem volt elég pontos, kifejező. Minden tétel minden részben sorszámossal szerepel, a mutatók erre utalnak. Ugyancsak a természettudományi kötet kivételével mindenütt gondosan szerkesztett szerzői névmutató, összevont helynév-, személynév- és tárgyszómutató, a VIII. kötetben pedig külön térképmutató könnyíti meg a visszakeresést, eligazodást. Magas színvonalú a kivitelezés, a nyomdai munka: áttekinthetők az oldalak, az anyag tagolása világos, a címszót kiemelték, előfej tartalmazza az oldalakon levő szakokat és tételszámokat, a szöveg a magyar magánhangzók hosszúságának jelölését kivéve szinte hibátlan. A VIII. kötet 2095 lapjának hibajegyzéke mindössze fél oldal!

A címleírásban adódnak apró eltérések is, de láthatóan egységes elvek szerint készültek (kivéve a térképek sajátos leírását), pontosak, és az azonosításhoz szükséges adatokat mindig fölveszik.

E munkában akad persze hiány és hiába is, de ezek eltörpülnek erényei mellett. Szerencsésebb lett volna a 2. kötet

gyakorlatát követni: a több szakba sorolható címeket csak egy helyen leírni, a többinél csak sorszámra utalni. Az ismétlődő címleírás feleslegesen foglalja a helyet: pl. a IV. kötet 2696., 2746., 2969. és 4124. tétele (közülük a 2969. tartalmazza a legbővebb címleírást) egyaránt Sötér Ágost: A Mosonmegyei történelmi és régészeti egylet emlékkönyve 1882—1898. Magyaróvár, 1898. című munkája. Ezért a tételek száma sem tükrözi pontosan a címek számát. A legteljesebb bibliográfiához is lehet még hozzátenni valamit. Én például hiányolom a burgenlandi területek régi magyar központjaiban működő levéltárak, múzeumok és könyvtárak anyagát; erősen válogatva fölvehette volna a 2. kötet mintájára a többi is a Vas, a Sopron és a Moson megyei sajtó anyagát stb., de — bevallom nagy örömmre! — csak hosszas kutatás után „kaphattam rajta” a kötetek szerkesztőit, hogy elkerülte figyelmüket Treitz Péter: Magyaróvár környékének talajterképe (= A M. Kir. Földtani Int. Évk. 1896.); Kövér Fidéi József: A Hanság földrajza (Szeged, 1930.) című disszertációja; Szekendi Ferenc: A Hanság és a Fertő lecsapolási kísérleteinek története (Magyaróvár, 1938.); a Moson megyei és környékbeli népregék, mesék és mondák (Magyaróvár, 1928.); a Győri Régészeti és Történelmi Füzetek stb. Komolyabb hiánynak tartom, hogy sehol sem esik szó Újhelyi Imréről, az európai hírvű tudósról, aki az 1900-as évek elején

nagyrészt a mai burgenlandi területen szervezte a tejszövetkezeteket és lendítette fel az állattenyésztést. A Burgenlanddal határos magyar területek könyvtárosai még bizonyára kiegészíthetnék néhány címmel Burgenland bibliográfiáját, mégis csak elismerés illeti a tudós szerkesztőket: munkájuk legalább akkora haszon Magyarországnak, mint Ausztriának.

Sokunkban felvetődhet a kérdés, hogy érdemes-e, szabad-e egy megyényi területről ilyen terjedelmű bibliográfiát kiadni. Vajon nem neveltséges és nagyképpű tett ez? Nem hiszem. Burgenland az ókor óta jelentős kultúrterület, országok és népek találkozásánál fekszik és a legújabbkori közép-európai politika egyik nevezetes színhelye. A bibliográfusok nem estek a provincializmus hibájába: elkerülték a fontoskodást, a kicsinyeskedést, a nagyképpű semmitmondást és nagyvonalú, arányos adatgyűjtésükkel Burgenland határain túl is figyelmet keltő és jól hasznosítható munkát alkottak. Burgenland bibliográfiája nagyszerűen szolgálhatja és szolgálja a magyar és osztrák kutatók együttműködését, a két nép barátságát, és hozzásegíthet bennünket ahhoz a felismeréshez, hogy ezer éves történelmünk közös értékeit előtérletektől és nemzeti elfogultságoktól megszabadulva, csak szomszédainkkal együttműködve tárhatjuk fel és becsülhetjük meg.

Tuba László

Olvastuk...

a bukaresti KÖNYVTÁRI SZEMLE 1973. évi 3. számában *Balogh József* híradását a Kovászna megyében megindított első romániai bibliobuszról, a marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskola könyvtárigazgatójának nyilatkozatát a főiskolai könyvtárosképzés lehetőségéről, s *Bóné Gyula* igen értékes adalékait Tótfalusi Kis Miklós munkásságához.

a MAGYAR NEMZET február 24-i számában *Kamarás István* Magyarország olvasásterképe című írását. A cikkben a szerző összefoglalja mindazt, amit az olvasásshociológiai kutatások ebben a témakörben eddig feltártak, s utal a jövő kilátásaira.

a JÓZSEF ATTILA ÖRÖKSÉGE címmel, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és az Írószövetség Fialat Írók József Attila Köre által kiadott füzetet. A verseket és válogató bibliográfiát tartalmazó kiadvány a fiatal írók 1974. januári József Attila ülészakára készült, de a könyvtárosok a költséget napjának megünnepléséhez is jól felhasználhatják. A fiatal írók verseit *Szentmihályi Szabó Péter* válogatta, a bibliográfiát *R. Takács Olga* állította össze, a füzetet *Pelejtei Tibor* szerkesztette.

a RÁDIÓ- ÉS TELEVÍZIÓ-ÚJSÁG 7. számában, hogy sikeres volt a Magyarán szólva műsor szómagyarító pályázata, melyen az audiovizuális és a show kifejezések legjobb magyar megfelelőjének kitalálása volt a pályázók feladata. A show magyarítására, a só, az audiovizuálisra pedig a *hangos-képes* szót találta a legalkalmasabbnak a bíráló bizottság. A „hangos-képes” kellemes hangzásával és kiejthetőségével győzött. Szeretnénk megjegyezni, hogy a Magyarán szólva műsornak az elmúlt év végén már volt egy — szintén sikeres — pályázata: akkor a *spray* szó helyett a *permet*, a *sci-fi* helyett pedig a *fanti* kifejezést javasolták a rádióhallgatók. Ezek közül a könyvtárosokat közelebbről érdeklő *fanti* már itt-ott felbukkan a sajtóban és a közbeszédben is a nehezen kiejthető *sci-fi* (tudományos-fantasztikus) helyett.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A FEJÉR MEGYEI KÖNYVTÁROS 1973/4. számának érdeklődése ismét erősebben fordul a munkahelyi könyvtárak felé: három cikk is foglalkozik a szakszervezeti könyvtári ellátással. Ugyancsak három írás járja körül az ifjú olvasók nevelésének, könyvtárhasználatra szoktatásuknak, a velük való különleges foglalkozásnak (író—olvasó találkozó gyermekolvasókkal), az iskola és a könyvtár kapcsolatának kérdéskörét. A könyvtárismerető rovat a székesfehérvári István király múzeum könyvtárának igen értékes, de sajnos feltárási gondokkal küszködő könyvtárát mutatja be; egy másik cikk pedig a püspöki könyvtár három olyan, XVIII. századi nyomtatványát (egy latin imádságos könyvet és két délszláv nyelvű egyházi énekkönyvet) írja le, amely nem szerepel a Petrik-féle könyvészetben, illetve annak pótlásában sem.

A KOMÁROM MEGYEI KÖNYVTÁROS 18-as, 1973 decemberében lezárt száma igen tartalmas: közli a közművelődési hálózat mintaszerűen összeállított és jól dokumentált távlati fejlesztési tervét és ennek „rímpárjaként” a Hazafias Népfőnt könyvbarát-bizottságának akciótervét is, amely az állami terv támogatására a társadalmi segítő erőket kívánja felsorakoztatni az Olvasó néppért mozgalom keretében. E közleményeken és a különféle könyvtártípusok életére, munkájára vonatkozó írásokon — egyebek között a gazdag helyismereti rovat cikkein, könyvismertetésein — kívül néhány ötletes és hasznos újításra külön is szeretnénk felhívni a figyelmet: ilyen például a „Könyvbörze” megnyitása; ebben a rovatban a helyi főlőspéldányanyag értékes műveinek megyén belüli cseréjére tesz kísérletet a megyei könyvtár, fenntartva természetesen azt a szándékát, hogy a főlőspéldányok tárolására a későbbiekben megyei raktárt létesít. A másik fontos közlemény a megyei könyvtár központi szolgáltatásainak jól áttekinthető táblázata, amelyből a megye könyvtárai megtudhatják, hogy ők és olvasóik milyen szolgáltatásokat vehetnek igénybe és milyen feltételekkel (ingyen vagy meghatározott pénzösszegért).

A PEST MEGYEI KÖNYVTÁROS elmúlt évi utolsó (4.) számának nagy részét beszámolóik és programok foglalják el: ezek az Ifjú olvasók hónapjáról szólnak, illetve az 1974. évi továbbképzési tervét és ajánlott irodalmát közlik. A híradó által provokált vitacikkre („A

könyvtárak és a művelődési központ”) lapunk márciusi számában külön válaszoltunk. Ennél tanulságosabb és hasznosabb az az illusztrált ismertetés, amely arról szól, hogy egy viszonylag kis könyvtárban, a Budaörsi Községi Könyvtárban hogyan alkalmazzák a fénylyukkártyás eljárást az olvasók nyilvántartására. Közli a híradó a tanács hálózat törzsgárdájának névsorát is: az arany fokozatot eddig kilenc könyvtáros érdemelte ki, az ezüstöt ugyanennyien, a bronz fokozatot 25-en kapták meg.

A SOMOGYI KÖNYVTÁRAK 1973/3. számának gerincét a Csokonai-évfordulóval kapcsolatos megemlékezések képezik. A híradó többi írásának zömét talán leginkább „A községi tanács: a könyvtár gazdája” címszó alá sorolhatnánk. Ezekből a korábbiaknál sokkal sötétebb kép bontakozik ki az olvasó előtt. Noha a kisközséges megyék közül Somogyban épült a legtöbb szép könyvtár az elmúlt 10—15 évben, sok olyan jel mutatkozik, hogy a könyvtárak hivatalos megbecsülésében helyenként nemcsak javulás, hanem visszaesés is bekövetkezhet: így például a nem túl régen épített Rinyakovácsi Községi Könyvtár épületének teteje évek óta beázik, a mennyezetét leszakadás fenyegeti, a könyvek penészednek, egy részük használhatatlanná vált; a csaknem új büssüi épület is beázik. Itt a könyvtár befogadta a helyiség nélküli KISZ-klubot, amely aztán magának követelte az egész könyvtértermet. A tanács úgy tett pontot a vita végére, hogy a könyvtár kiköltöztetését rendelte el. Így aztán a klubkönyvtárnak nevezett épület esetleg könyvtár nélkül marad. A buzsáki új művelődési létesítményben elhelyezett könyvtárról korábban sok jót hallottunk; majd a Somogyi Könyvtáros 1971/3. száma olyan rossz híreket közölt sorsáról, hogy ezek alapján megyei közbelépésre is sor került. Úgy látszik, ez sem használt, mivel a megye egyik legszebb könyvtárába az ősszel — 3—4 évre — iskolai tantermet telepítettek. A társbérletnek áldozatul esett a buzsáki népművészeti elemek felhasználásával tervezett berendezés: a színes állványokat furnírelemezzel vonták be, így a szabadpolicok helyébe könyvszekrények léptek stb. Szerencsére a teljes képet néhány derűsebb színfolt is élénkíti: a híradó több tanács (pl. Gölle, Balatonkeresztúr, Somogyszil, Mezőcsokonya, Kaposmérő) példamutató, áldozatkész könyvtári gondoskodásáról is beszámol.

A TOLNAI KÖNYVTÁROS 1973. évi utolsó (3.) száma a híradó témakörének újabb gazdagodásáról tanúskodik: a Tolna megyei Népművelésügyi munkatársa Újságírók a könyvtárakért — könyvtárosok az újságért címmel arról ír, hogyan segítheti és segíti is a megyei lap a könyvtárügyet, másrészt pedig a könyvtárak mit tehetnek: a helyi újsághoz fűződő kapcsolataik megjavításáért, valamint az újságcikkek és a hozzájuk „csatlakozó” irodalom iránti érdeklődés együttes felkeltéséért. — A híradó közli A tolnai változások az ilylyési műben című dolgozat folytatását; az írás második részében Nádor Ivánné 1945-től napjainkig vizsgálja Illyés és a megye kapcsolatának irodalmi tükröződését. Érdemes megemlíteni e tartalmas számnak még két irodalmi vonatkozású írását: Csányi László Verset olvasni című kis esszéjét, amely a Továbbképzés rovatba kíváncszott volna, Dr. Gál Istvánnak Babits, az orosz forradalom és az orosz klasszikusok (Születésének 90. évfordulójára) c. tanulmánya mellé. — A Tolnai Könyvtáros tartalmilag és formailag is állandóan javul (most például megjelentek benne a műnyomó papírra nyomtatott fényképek is), s megjelenésének rendszeressége szintén példamutató. Erről a viszonylag fiatal híradóról elfogultság nélkül megállapíthatjuk, hogy az utóbbi időben a hasonló könyvtári folyóiratok élvonalába került. A színvonal feltétele azonban figyelmeztető szóra is késztet bennünket: a cikkek gondozására, a hitelrontó gépelési hibák kiküszöbölésére az eddiginél sokkal több fáradságot kell fordítaniuk a szerkesztőknek.

A VAS MEGYEI KÖNYVTÁRKÖZI BIZOTTSÁG ÉRTESETŐJÉ-nek elmúlt évi 3. számát sok, többnyire rövid írás jellemzi. Ezek olyan témákról szólnak, mint a nem hagyományos könyvtári dokumentumok gyűjtése és kezelése, a Vas megyei iskolai könyvtárügy fejlődése, a szocialista brigádok és a szakszervezeti könyvtárügy kapcsolatai, úti beszámolók, könyvismertetések stb. Néhány cikkben azonban a megye határait átlépő érdekű közlésekre is bukkan az olvasó. Így például a helyismereti munkával foglalkozó könyvtárosokat érdekelheti „A helyismereti mozgalom új programja” című írásnak az a bejelentése, hogy az 1973. októberében megalakult helyismereti koordinációs munkabizottság, mely a Hazafias Népfront Vas megyei elnöksége mellett fejt ki tevékenységét, ettől az évtől kezdve publikációs lehetőséget teremt a megyei honisme-

reti kutatás számára: a tervek szerint a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ kiadásában évente két alkalommal híradót fog megjelentetni. (Szerintünk ezt a szerepet a megyei könyvtárügyi híradó is betölthetné megjelenésének sürítésével vagy különszámok kiadásával. Vas megyében az iskolai könyvtárosok híradójával együtt immár három, rokon orgánum lesz, s ez a széttagoltság az erők gazdaságos felhasználását is gátolja.) — A másik érdekes közlés: a Pécsi Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozata 1971-ben megkezdte működését Szombathelyen, s így az 1972/73-as tanévben megindulhatott — kísérleti jelleggel — a főiskolai szintre emelt könyvtárosképzés is. Ilyen egyelőre csak itt található, és csupán magyar-könyvtáros, matematika-könyvtáros párosításban. Jelenleg Szombathelyen az I—II. évfolyamon 48 könyvtár-magyar és 26 könyvtár-matematika szakos főiskolás tanuló. — A Könyvtáros legutóbbi számában újból felvetette a betegek könyvtárügyének megoldatlanságát; a Vas megyei híradóban a Szentgotthárdi TBC Gyógyintézet betegkönyvtáráról közölt adatok ismét arról győzhetik meg az érdekelteket, hogy elodázhatatlan a betegkönyvtárak rendszerének kiépítése: a viszonylag kicsi, 120 ágyas gyógyintézetben, ahol a könyvtár mindössze 2000 kötetes és az évi gyarapodási összeg is csupán 2000 Ft, egy év alatt 7635 kötetet kölcsönzött a 682 beutalt, egy betegre tehát évi 11 kötet jut. (Az átlagos ápolási idő 55 nap.)

A fenti ismertetésekkel nemcsak az elmúlt évi könyvtárügyi híradók szemlélését fejeztük be, hanem a könyvtárügyi orgánumok számonkenti, részletes bemutatását is. A közművelődési híradók rendszere az utóbbi években — talán némileg a Könyvtáros fáradozásának eredményeként is — kialakult, a híradók nagyobb része színvonalban rendkívül sokat fejlődött, némelyikük országos rangot vívott ki. Reméljük, hogy az egyetlen megye (Szabolcs-Szatmár), amely még nem bocsátott ki híradót, hamarosan megindítja saját tájékoztató orgánumát, s ezzel teljessé válik a megyei könyvtárügyi híradók köre. A Könyvtáros pedig más formában, de továbbra is rendszeresen foglalkozni kíván a megyei híradókkal: gyakrabban közli legjobb írásait, értékeli egy-egy híradó több éves munkáját, s esetenként a jövőben is bevonja a híradók egy-egy szerkesztőjét a Könyvtáros szerkesztő bizottságának munkájába.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

ÚJ KÜLFÖLDI KEZIKÖNYVEK címmel fontos kiadványt indított útjára 1974-ben a Könyvtártudományi és Módszertani Központ. A negyedévenként megjelenő jegyzékek azokról az idegen nyelvű kézikönyvekről számolnak be — ahol szükséges, rövid annotációk kíséretében —, amelyeknek elsősorban a megyei könyvtárak kézikönyvtárának polcain ott kell lenniük. A jegyzék összeállítói a világnyelveken megjelent kézikönyveken kívül a szomszédos országok legfontosabb tájékoztató műveiből is válogatnak a kurrens nemzeti bibliográfiák alapján. A KMK a fontosabbnak ítélt művekre a Könyvtárellátó figyelmét is felhívja, hogy az külföldről beszerezhesse a könyveket.

GYÓRY DEZSŐ halálára a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár — Győri Lajosné szerkesztésében — bibliográfiai röplapot adott ki, mely az író rövid életrajzát közli, majd felsorolja a könyvtár hálózatában megtalálható műveit, és válogatást ad a róla szóló kritikákból, illetve tanulmányokból is.

FOLYÓIRATJEGYZÉKET bocsátott ki a Szombathelyi Hírlapolvasó állományáról a Vas megyei SZMT Központi Könyvtár. A több mint tíz éve létesített intézmény jelenleg 14 ország 228 féle lapjával várja látogatóit; ezekből 176 a hazai és 52 a külföldi periodikum. A fényképekkel illusztrált jegyzék tartalom és jelleg szerint is áttekintést nyújt a választékról: a napi- és hetilapokból 21, a gyermek- és ifjúságiakból 9, az alkalmazott tudományok területéről 33, a művészetek és a sport világából 39 lap, illetve folyóirat található a hírlapolvasó polcain.

25 ÉV A PEDAGÓGUSKÉPZÉS szolgálatában. A Pécsi Tanárképző Főiskola oktatóinak szakirodalmi munkássága címmel fennállásának negyedszázados évfordulójára bibliográfiát adott ki az intézmény. A dr. Takács József szerkesztésében, dr. Babics Antalné közreműködésével megjelent bibliográfia az 1972. dec. 31-i állapotnak megfelelően, tanszékek szerint tárja fel az oktatógárda tagjainak és a könyvtár dolgozóinak a munkásságát. A helynévmutatóban 52 magyar település neve található, ennek következtében a kiadvány a helytörténettel foglalkozó könyvtárak nagyobb részét is érdekelheti (10 megyét). Felhívjuk azonban a figyelmet arra, hogy Kisújszállás nem Pest, Szeged pedig nem Bács-Kiskun megyében van.

MEZŐGAZDASÁGI OLVASÓ címmel kis bibliográfiát adott ki a Hajdúhadházi Községi Könyvtár mezőgazdasági szakolvasó klubja Nagy Lajos összeállításában, Gonda Zoltán szép grafikájával. A tájékoztató céllal készült kis kiadvány a tavaly december óta működő mezőgazdasági olvasóklub tagjai számára készült, s a különféle művelési ágak irodalmából ajánl néhány fontosabb könyvet, illetve szaklapokból vett cikkeket, végül a klub híreit közli.

Sylvia Vájlal (Észtország) ex librise

AZ OSZK KATALÓGUSHÁLÓZATÁBAN való eligazodást kívánja megkönnyíteni az olvasók számára Faragó Lászlóné és Haraszthy Gyula könyve, **Az Országos Széchényi Könyvtár katalógusai c.** kiadvány. A bevezető általános tudnivalói után az újabbkori könyvek, majd a speciális területek, az újtárak, különgyűjtemények katalógusai, végül az országos központi katalógusok következnek. A szerzők mindegyiknél közlik, hogy a katalógus hol található, s milyen jellegű és mely időhatárok között megjelent kiadványokról tájékoztatókat. Bemutatják a KMK katalógusait is, s felsorolják az OSZK nyomtatott és sokszorosított kötet katalógusait. Az olvasó előtt, ha alaposan áttanulmányozza a kötetet, feltárul nemzeti könyvtárunk úgyszólván teljes irodalmi szolgáltatás-rendszere.

1972-BEN TANÁCSKOZÁST tartottak a szakszervezeti könyvtárosok Budapesten és a megyeszékhelyeken a szakszervezeti könyvtárak propagandatevékenységének továbbfejlesztéséről. Az elhangzott beszámolókból, felszólalásokból, valamint a hozzájuk kapcsolódó, később írásba foglalt észrevételekből a SZOT kulturális osztálya összegyűjtötte a legérdekesebbeket, és csaknem nyolcvan oldal terjedelmű kiadványban (A könyvtárak propagandamunkájának tapasztalataiból címmel) közzétette. A Gönczi Imre által szerkesztett kiadványban 15 írás a szakmai tapasztalatok és az elterjesztésre méltó módszerek gazdag példatárát szolgáltatja nemcsak a szakszervezeti, hanem a más területen működő könyvtáros-olvasók számára is.

Állománygyarapító munkájában vegye igénybe a

KÖNYVTÁRELLÁTÓ

könyvesboltjait és elárúsító helyeit

A Magyarországon és a szocialista országokban kiadott
szakkiadványokat árusítja a

Könyvtárellátó Szakkönyvesboltja

Bp. XIII., Bulcsu u. 21 b. — Telefon: 408-195

Egész éven át 50%-os árkedvezményt ad a korábban megjelent
könyvek széles választékából a

Könyvtárellátó raktára

Bp. XIII., Radnóti u. 18. — Telefon: 126-841

Német, román, szerb-horvát és szlovák nyelvű kiadványokat
árusít a

Könyvtárellátó Könyvesboltja

Bp. VI., Népköztársaság útja 16. — Tel.: 113-043

A tőkésországokban megjelent tudományos és szakkiadványok
megrendelhetők a

Könyvtárellátó Import Csoportjától

Bp. XIII., Visegrádi u. 62. — Telefon: 491-198

Könyvtári nyomtatványok és kisebb felszerelési cikkek kaphatók a

Könyvtárellátó Nyomtatványboltjában

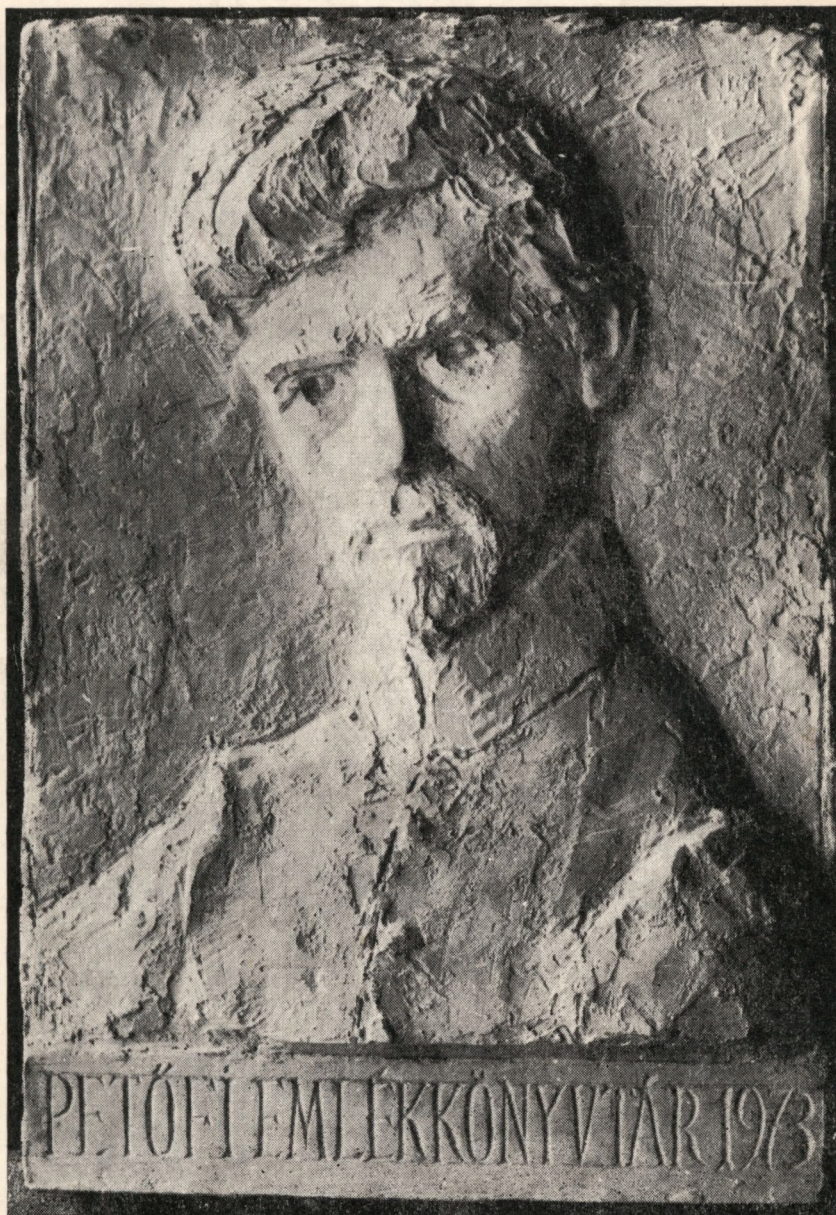
Bp. XIII., Garam u. 34. — Telefon: 203-502

Tájékoztatást és felvilágosítást ad a

Könyvtárellátó Vevőszolgálat

Bp. XIII., Visegrádi u. 62. — Telefon: 490-927

1974 ΔFR 24

Ára: 6,- forint